ISTORIE

MANUAL PENTRU CLASA A VIII-A

NIȚU IULIAN

2026

Școala Cool

Nițu Iulian

ISTORIE: MANUAL PENTRU CLASA A VIII-A

Ediția a II-a
(revizuită și adăugită)

2026

Acest manual este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului Educației Naționale nr. 3393/28.02.2017.

Un proiect Școala Cool
Toate drepturile asupra lucrării aparțin Școala Cool.
Este interzisă reproducerea integrală sau parțială a lucrării, sub orice formă, fără acordul autorului.

Pentru comenzi:
Tel.: 0765/343.785
e-mail: office@scoalacool.ro
Site: http://scoalacool.ro/

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu
Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost’ pământ!

CUPRINS

Test evaluare inițială 7
Capitolul I: Introducere
1. Spațiul geografic natural 11
2. Periodizarea istoriei românilor 13
Test evaluare 15
Capitolul II: Preistoria în spațiul românesc
Civilizații preistorice 19
Test evaluare 22
Capitolul III: Geto-dacii
1. Izvoare istorice despre geto-daci 26
2. Burebista și Decebal 28
Test evaluare 30
Capitolul IV: Etnogeneza românească
1. Dacia romană și romanizarea 34
2. Romanitate și creștinism 36
3. Migratori și autohtoni 38
4. Poporul român: Popor romanic 40
Test evaluare 43
Capitolul V: Evul Mediu românesc
1. Primele forme de organizare statală 47
2. Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania 49
3. Statele medievale în spațiul românesc: Țara Românească, Moldova și Dobrogea 51
Studii de caz:
a. Lumea satului 54
b. Organizarea unei comunități urbane 56
4. Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie* 58
5. Anul 1600: Mihai Viteazul 61
Test evaluare 63

CUPRINS

Capitolul VI: Modernitatea timpurie
1. Politică și diplomație în secolele XVII-XVIII 67
Studii de caz:
a. Cronicari, cărturari și cartea în spațiul românesc 70
b. Arta ecleziastică și laică 72
2. Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi 74
3. Secolul fanariot 76
Studiu de caz:
Chestiunea Orientală și Principatele Române 79
Test evaluare 81
Capitolul VII: Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea
Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare 85
Studii de caz:
a. Tudor Vladimirescu 87
b. Regulamentele Organice 89
c. Generația pașoptistă 91
Test evaluare 93
Capitolul VIII: România modernă
1. Formarea statului român modern: Domnia lui Alexandru Ioan Cuza 97
2. Regatul României: Carol I 100
Studii de caz:
a. Românii din Transilvania, Bucovina și Basarabia 103
b. Războiul de Independență 105
c. Cultura în spațiul românesc 107
d. Contribuții ale românilor în știință și tehnică 109
Test evaluare 111

CUPRINS

Capitolul IX: România secolelor XX-XXI
1. România și Primul Război Mondial 115
2. Marea Unire din 1918 117
Test evaluare 119
3. România interbelică. Economie și societate 121
Studii de caz:
a. Orașul - Arhitectură modernă și tradiții rurale 124
b. Monarhia după Primul Război Mondial 126
c. Idei politice în lumea românească interbelică 128
d. Anul 1940 - Sfârșitul României Mari 130
4. România în Al Doilea Război Mondial 132
Studiu de caz:
Holocaustul în România 134
Test evaluare 136
5. România - Stat comunist: Perioada stalinistă (1947-1965) 138
6. România - Stat comunist: Epoca Nicolae Ceaușescu (1965-1989) 141
Test evaluare 144
7. Revoluția din decembrie 1989 146
8. Regimul politic democratic din 1989 până azi 148
Test evaluare 151
Test evaluare finală 153
Dicționar 155
Bibliografie 158

Test
Evaluare inițială

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (44 puncte)

I. 1. Citiți cu atenție textul de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

„Miniştrii afacerilor externe din cele douăsprezece state ale Comunităţii Europene au semnat vineri 7 februarie la Maastricht, tratatul asupra Uniunii Europene ce concretizează acordul intervenit pe 9 şi 10 decembrie între şefii de stat şi de guvern ai celor doisprezece. Tratatul vizează în principal: demararea unui program de uniune economică şi monetară ce va conduce cel mai târziu la 1 ianuarie 1999 la adoptarea monedei unice europene, întărirea coeziunii între statele membre, lărgirea politicilor al căror obiectiv este crearea pieţei unice; întărirea puterilor Parlamentului European, extinderea competenţelor Comunităţii în domenii de cooperare noi, dezvoltarea unei politici externe şi de securitate, crearea unei cetăţenii europene, dezvoltarea cooperării în probleme judiciare şi cetăţeneşti.”

(Le Monde, articolul *Europa de la Ialta la Maastricht, 1945-1992*)

a. Identificaţi, pe baza textului, semnatarii Tratatului de la Maastricht. 6 puncte

b. Menţionaţi, pe baza textului, data la care a fost semnat tratatul. 6 puncte

c. Prezentaţi, pe baza textului, două principii vizate de Tratatul de la Maastricht. 6 puncte

d. Numiţi, pe baza textului, data la care s-a dorit adoptarea monedei unice europene. 6 puncte

I. 2. Stabiliţi corespondenţa între cele două coloane cu ajutorul săgeților: **20 puncte**

1. Adolf Hitler	a. U.R.S.S.	5 puncte
2. Benito Mussolini	b. S.U.A.	5 puncte
3. Iosif Stalin	c. Germania	5 puncte
4. Franklin D. Roosevelt	d. Italia	5 puncte

Partea a II-a (46 puncte)

II. 1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **16 puncte**
a. În anul1913 România a primit, în urma Păcii de la Bucureşti, Cadrilaterul de la Bulgaria ..... 4 puncte
b. Pretextul Primului Război Mondial l-a constituit asasinarea moştenitorului coroanei austro-ungare, Franz Ferdinand, la Sarajevo, în data de 28 iunie 1914 ..... 4 puncte
c. Între anii 1935-1936 Italia a desfăşurat un război, în Africa, împotriva Marocului ..... 4 puncte
d. U.R.S.S. a format în anul 1945 alianţa militară N.A.T.O ..... 4 puncte

II. 2. Elaborați un eseu de minim 15 rânduri în care să prezentați impactul lansării bombelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki asupra populației și teritoriului japonez. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziţiei (introducere-cuprins-încheiere), utilizarea limbajului istoric, prezentarea cronologică/logică a evenimentelor și încadrarea în limita de spațiu.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul I: INTRODUCERE

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
2. Utilizarea critică şi reflexivă a limbajului de specialitate şi a surselor istorice.
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienţei istorice şi a diversităţii socio-culturale.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă.
1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite.
2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse.
2.2. Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse.
3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală.

Capitolul I: INTRODUCERE

1. Spațiul geografic natural.
2. Periodizarea istoriei românilor.
Test evaluare.

Spațiul geografic natural

1. Definiții

Toponimie = totalitatea numelor proprii de locuri ale unei regiuni.
Oronimie = totalitatea numelor care denumesc formele de relief; studiază numele de munți.
Hidronimie = totalitatea tuturor cursurilor de apă dintr-o regiune.

2. Spațiul carpato-danubiano-pontic

România este un stat independent, situat în sud-estul continentului Europa (Emisfera Nordică), la intersecţia paralelei de 45° latitudine nordică cu meridianul de 25° longitudine estică.
Vecinii României sunt următorii:
a. În nord: Ucraina;
b. În sud: Bulgaria;
c. În vest: Ungaria;
d. În est: Republica Moldova și Ucraina;
e. În sud-vest: Serbia;
f. În sud-est: Marea Neagră.
Spaţiul dintre Carpaţi, Dunăre şi Marea Neagră (carpato-danubiano-pontic) a oferit un cadru natural favorabil, datorită reliefului variat, reţelei hidrografice bogate şi climei blânde.
Înfăţişarea teritoriului României se prezintă în felul următor:
a. Munți cu pășuni, lemn și zăcăminte naturale diverse: Munții Carpați;
b. Podișuri cu rezerve de sare, petrol și cărbune: Podişul Transilvaniei, Dealurile Subcarpatice, Podișul Moldovei și Podișul Dobrogei;
c. Câmpii cu soluri bogate, propice agriculturii: Câmpia Română și Câmpia de Vest;
d. Lunci și delte, bogate în pește și diferite specii de păsări: lunca Dunării și Delta Dunării.
Reţeaua hidrografică este bogată: fluviul Dunărea, râurile Siret, Olt, Mureş și Prut.
Clima este temperat continentală, făcând posibilă o multitudine variată de tipuri de floră şi faună (pajiști alpine, păduri de conifere, lunci și diverse specii de animale), puțin agresive cu omul.
Totalitatea **toponimelor**, **oronimelor**, **hidronimelor**, onomasticelor (nume) şi urmelor arheologice sunt dovezi ale vechimii locuirii umane pe aceste meleaguri.

3. Oamenii

Din punct de vedere istoric, spațiul românesc a fost împărțit în următoarele provincii: Muntenia, Oltenia, Moldova, Transilvania, Banat, Crișana, Sătmar, Maramureș, Bucovina și Dobrogea.
Structura etnică a României este următoarea: români (89.3%); maghiari (6.0%); rromi (3.4%); ucraineni (0.3%); germani (0.3%); alte minorități (ruși, tătari, turci, sârbi, greci și evrei) - 1.3%.
Principalele religii din România sunt următoarele: creștin-ortodocși (73.86%); romano-catolici (3.89%); protestanți (5.61%); greco-catolici (0.61%); musulmani (0.31%).
Principalele centre urbane din România sunt următoarele: București (capitala României), Cluj-Napoca, Iași, Constanța, Timișoara, Brașov, Craiova, Galați, Sibiu, Târgu-Mureș și Baia Mare.
Locuitorii spațiului carpato-danubiano-pontic au avut din cele mai vechi timpuri următoarele ocupații: navigația, pescuitul, agricultura, creșterea cornutelor mari și mici, viticultura (creșterea viței de vie), apicultura (creșterea albinelor), pomicultura (creșterea pomilor fructiferi), mineritul, meșteșugurile (activități manufacturiere și industriale), comerț intern și extern.
În afara granițelor României trăiesc 4.6 milioane de cetățeni români (diaspora): Italia, Germania, Spania, S.U.A. (Statele Unite ale Americii), Regatul Unit, Canada, Franța și Austria.

Fișă de lucru: ***Spațiul geografic natural***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„După ultima glaciațiune, încheiată cu circa 10.000 de ani înainte Hristos, pădurile s-au extins pe aproape întreg continentul european, ajungând, la sfârșitul Neoliticului, să ocupe 80-90% din suprafața acestuia. Încă de la începutul Neoliticului (circa 6500 î.Hr.) și până în prezent, omul a intervenit treptat și progresiv în evoluția pădurilor.
(...) Prin defrișări a redus și a fragmentat suprafața acestora. (...) În prezent, numai o treime (33%) din suprafața Europei mai este acoperită cu păduri. Acest declin al pădurilor a generat un impact negativ asupra biodiversității - dispariția, degradarea și fragmentarea habitatelor, respectiv extincția sau declinul unor specii."

(Iovu-Adrian Biriș, *Situația pădurilor virgine din România*)

1. Calculați, cu aproximație, pe baza textului, cu cât s-a redus ponderea pădurilor din suprafața Europei, de la sfârșitul Neoliticului până în zilele noastre.

2. Precizați, pe baza textului, o cauză a reducerii suprafețelor ocupate de păduri.

3. Menționați, pe baza textului, două consecințe ale reducerii suprafețelor forestiere asupra biodiversității.

Periodizarea istoriei românilor

Paleontologie = ştiinţa care studiază fiinţele, plante şi animale, precum şi resturile şi urmele activităţii de viaţă ale organismelor care au trăit de-a lungul timpului geologic din momentul apariţiei vieţii pe Terra.
Arheologie = ştiinţă auxiliară a istoriei care se ocupă cu colectarea, ordonarea şi interpretarea vestigiilor materiale. Oferă informaţii preţioase pentru studiul protoistoriei şi preistoriei.
Cronologie = ştiinţă auxiliară a istoriei care se ocupă cu datarea evenimentelor istorice în vederea stabilirii succesiunii lor, a documentelor istorice, cu studiul sistemelor după care oamenii au studiat timpul prin raportarea la contemporaneitatea lor.
Istoriografie = totalitatea scrierilor dintr-o anumită perioadă sau dintr-o anumită ţară; totalitatea cercetărilor istorice privitoare la un anumit aspect.

2. Izvoarele istorice

Istoria a fost şi este cunoscută pe baza izvoarelor (surselor) istorice.
Principalele categorii de izvoare istorice sunt următoarele:
a. Izvoare nescrise: **paleontologice** şi **arheologice**;
b. Izvoare scrise: epigrafice (îndeosebi inscripţii pe materiale dure: metal, piatră, ceramică), juridice, sigilografice, heraldice (steme şi blazoane), numismatice (monede), diplomatice, literare şi cartografice (hărţi).
Izvoarele istorice pot fi, de asemenea, interne (provenite de pe teritoriul României) sau externe (din afara teritoriului României, dar cu referire la aspecte ale istoriei naţionale).

3. Timpul istoric

Timpul istoric, în ansamblu, a fost structurat de-a lungul a două ere, numite î.Hr. (înainte de Hristos) şi d.Hr. (după Hristos).
În istoria României, ca şi în cea universală, timpul istoric a fost împărţit în cinci mari epoci:
a. Preistoria: primele atestări ale locuirii din spaţiul românesc-secolul I î.Hr.
b. Antichitatea: secolul I î.Hr.-secolul al VII-lea d.Hr.;
c. Evul Mediu (Epoca Medievală): secolele VII-XVIII;
d. Epoca Modernă: secolul al XVIII-lea-1914;
e. Epoca Contemporană: 1914-prezent.
Limitele **cronologice** ale acestor epoci pot fi însă diferite la nivel european şi/sau mondial, faţă de cele ale istoriei naţionale.

4. Preocupări istoriografice în spaţiul românesc

Secolele XVI-XVIII - primele preocupări istoriografice din spaţiul românesc s-au datorat cronicarilor moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin şi Ion Neculce.
Secolul al XVIII-lea - ştiinţa istorică s-a îmbogăţit cu scrierile lui Dimitrie Cantemir, ale stolnicului Constantin Cantacuzino şi lucrările membrilor Şcolii Ardelene (Petru Maior, Gheorghe Şincai, Samuil Micu şi Ioan Budai-Deleanu).
Secolul al XIX-lea - istoriografia s-a îmbogăţit prin operele lui Nicolae Bălcescu, Bogdan Petriceicu Haşdeu şi Alexandru Dimitrie Xenopol.
Secolul al XX-lea - istorici precum Nicolae Iorga, Gheorghe Brătianu, Constantin C. Giurescu şi Vasile Pârvan au integrat cercetarea istorică românească în contextul european.

Fișă de lucru: ***Periodizarea istoriei românilor***

I. Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Viața omenirii se schimbă necontenit: popoare, graiuri, legi, obiceiuri dispar sau se transformă: după un timp oarecare, înfățișarea omenirii e alta: răsună alte limbi, se deschid alte căi de negoț, ideile conducătoare sunt altele. Plecând de la aceste deosebiri, istoricii au împărțit dezvoltarea omenirii în mai multe părți și Evul Mediu anume: Preistoria, adică perioada foarte îndelungată din care, nu avem nici o urmă scrisă și pe care o cunoaștem numai după obiectele, uneltele, armele și podoabele rămase de la locuitorii acelor vremuri. Preistoria nu se termină la aceeași dată, ci variază după țări și continente. Istoria veche sau istoria antică ține de la primele știri scrise, acelea ale egiptenilor, și până la căderea Imperiului Roman de Apus.”

(Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*)

1. Precizați, pe baza textului, la ce perioade ale istoriei face referire autorul.

2. Menționați, pe baza textului, două criterii folosite de istorici pentru împărțirea timpului în istorie.

II. Priviți cu atenție imaginile de mai jos și formulați un punct de vedere referitor la evoluția instrumentelor de măsurare a timpului de-a lungul istoriei.

Test evaluare
Introducere

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I. 1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„S-a spus de multe ori, pe drept cuvânt, că pământul locuit de români se poate asemăna cu o cetate: Ardealul cu podișul înconjurat de munți, apoi șesurile de jur împrejur până la șanțurile cetății, care sunt formate de Dunăre, Nistru și Tisa. Această țară formează o unitate armonioasă, putem spune, așadar, că pământul locuit de români are o structură unitară.”*

(Petre P. Panaitescu, *Istoria românilor*)

B. *„Marea Neagră a fost într-o lungă perioadă a evoluției ei istorice unul dintre cele mai active centre ale traficului internațional și a fost expusă unor revărsări periodice (vorbim din punct de vedere politic), o adevărată răscruce a civilizațiilor și a negoțului, dar și, din nefericire, a invaziilor și a războaielor.”*

(Gheorge Brătianu, *Marea Neagră*)

a. Numiți, pe baza sursei B, elementul de relief. 6 puncte

b. Precizați, pe baza sursei A, cursurile de apă aflate la granițele spațiului românesc. 6 puncte

c. Identificați, pe baza sursei B, ocupațiile locuitorilor din zona Mării Negre. 6 puncte

d. Descrieți, pe baza sursei A, teritoriul locuit de români. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. România este un stat situat în: 4 puncte
a. Sudul Europei b. Centrul Europei c. Vestul Europei
2. Spațiul românesc are o climă: 4 puncte
a. Temperat-continentală b. Tropicală c. Mediteraneană
3. Fluviul care străbate granița sudică este: 4 puncte
a. Volga b. Rinul c. Dunărea
4. România se învecinează la nord cu: 4 puncte
a. Ucraina b. Ungaria c. Bulgaria

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

10.000 î.Hr.	**Secolele I î.Hr.-VII d.Hr.**	**Secolele VII-XVIII**	**Secolul al XVIII-lea-1914**	**1914-prezent**

Lista evenimentelor: **Epoca contemporană, Evul Mediu, Antichitatea, Epoca modernă** și **sfârșitul epocii glaciare.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Primele atestări ale locuirii din spațiul românesc provin din epoca modernă ..... 2.5 puncte

b. Râul Prut reprezintă granița naturală estică a României după anul 1947..... 2.5 puncte

c. În istoria României timpul istoric a fost împărţit în șase mari epoci ..... 2.5 puncte

d. Epoca contemporană a debutat cu Primul Război Mondial ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Spațiu și timp în istoria românilor”*. Compunerea va include următorii termeni: **munți, dealuri, câmpii, mare, oraș, agricultură, climă, vegetație, relief** și **epoci**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziţiei (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul II: PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
4. Folosirea autonomă şi responsabilă a instrumentelor necesare educaţiei permanente.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă.
1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite.
4.1. Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia.

Capitolul II: PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Civilizații preistorice.
Test evaluare.

Civilizații preistorice

1. Definiții

Preistorie = perioada cuprinsă între momentul atestării prezenţei omului pe Terra şi apariţia primelor izvoare scrise.
Ceată = formă primară de comunitate umană constituită din mai multe persoane, înrudite sau legate prin interese comune de ordin militar și economic.
Gintă = grup de persoane înrudite prin sânge și legate prin comuniunea de cult, nume și interese, ce a îndeplinit un rol social și religios fundamental în Preistorie, la baza acesteia aflându-se un strămoș comun.
Antropomorfism = mod de gândire în Preistorie și Antichitate, care a constat în atribuirea și transferarea de însușiri și înfățișări umane unor procese din natură, lucruri, ființe închipuite și zei.
Zoomorfism = reprezentare din Preistorie și Antichitate a zeităților prin intermediul animalelor.
Trib = formă de organizare specifică Preistoriei și Antichității, un semn al sedentarizării, constituită din mai multe ginți sau familii înrudite, care au locuit același teritoriu, delimitat de al altor triburi, au vorbit același dialect, au avut organe de conducere proprii, s-au supus autorității unui șef ales și s-au folosit de un cimitir comun.
Basileu = rege, căpetenie, suveran puternic, conducător de triburi, din Grecia Antică.
Fecunditate = capacitate a animalelor și a plantelor de a se reproduce și de a da descendenţi normal dezvoltați; capacitatea unui teren de a produce (multe) roade; rodnicie, fertilitate.

2. Epoca Pietrei

Pe teritoriul României, dovezi arheologice **preistorice** care au atestat prezența umană în Epoca Pietrei au fost identificate în următoarele localități: Bugiulești (Vâlcea), Cucuteni, Valea Lupului (Iași), Mitoc (Botoșani), Valea Dârjovului (Olt), Peștera lui Climente (Mehedinți), Peștera cu oase din Anina (Caraș Severin), Ohaba Ponor, Peștera Cioclovina Uscată (Hunedoara) și Schela Cladovei (Mehedinți).
Epoca Pietrei a cuprins trei perioade:
I. Paleoliticul (epoca veche a pietrei) - cca. 1 milion-10.000/9000 î.Hr.:
a. Realizarea uneltelor din piatră cioplită, lemn, os și corn de animal;
b. Descoperirea producerii şi folosirii focului;
c. Ocupaţii: cules, vânătoare, pescuit;
d. Oamenii au trăit organizați în **cete** și **ginți**;
e. Apariţia primelor manifestări artistice, legate, probabil, de credinţele magico-religioase: diverse statuete **antropomorfe** și **zoomorfe**, obiecte de cult și desene rupestre.
II. Mezoliticul (epoca de mijloc a pietrei) - cca. 10.000/9000-7000/6500 î.Hr.:
a. Unelte de mici dimensiuni (microlite);
b. Domesticirea animalelor.
III. Neoliticul (epoca nouă a pietrei) - cca. 7000/6500-4500/4000 î.Hr.:
a. Sedentarizarea comunităţilor umane (*„revoluția neolitică”*) ⇒ apariţia primelor sate;
b. Utilizarea procedeelor de şlefuire şi perforare a pietrei;
c. Ocupaţii productive: cultivarea plantelor (agricultura) și creşterea animalelor;
d. Inventarea meşteşugurilor;
e. Noi forme de organizare socială (**tribul**);
d. Manifestări religioase complexe.

Eneoliticul (chalcolitic sau epoca cuprului) - cca. 4500/4400-2700/2500 î.Hr.:
a. Eneoliticul s-a situat între neolitic și epoca bronzului, dar s-a aflat în afara sistemului celor două epoci;
b. S-a făcut trecerea la agricultura incipientă, s-a utilizat cuprul și s-a desfășurat procesul de

indoeuropenizare (pătrunderea în Europa a populaţiilor indoeuropene venite din Asia) ⇒ formarea, în urma cuceririi civilizaţiilor neolitice, a popoarelor Antichităţii: tracii, grecii, sciții, celții, germanicii, italicii, în Europa, și hitiții, persanii, indienii, în Asia.

3. Epoca Metalelor

Pe teritoriul României, au fost identificate culturi din Epoca Metalelor precum: Glina-Schneckenberg, Otomani, Pecica, Monteoru, Noua-Coslogeni și Suciu.
Epoca Metalelor a cuprins două perioade:
I. Epoca Bronzului (bronzul este un aliaj de cupru, aproximativ 90%, cu staniu-cositor sau plumb, cca. 10%) - cca. 2700/2500-1200/1150 î.Hr.:
a. Civilizaţia materială și spirituală a acestei epoci a fost atribuită, pe teritoriul României, tracilor, iar în sud-estul Europei ilirilor și grecilor;
b. Diferențierea socială după avere a condus la formarea aristocrației gentilice și tribale și la formarea de uniuni de triburi conduse de șefi militari (***basilei***).
II. Epoca Fierului (a avut două subperioade) - cca. 1200/1150 î.Hr.-secolele I-II d.Hr.:
a. Hallstatt - cca. 1250/1200-450/400 î.Hr.: a avut loc separarea lingvistică și etnică între tracii de la nord de Dunăre (geto-dacii) și tracii de la sud de Dunăre (moesi și besi);
b. La Tenne - cca. 450/400 î.Hr.-secolele I-II d.Hr.: a debutat circulația monetară, iar familia gentilică, poligamă, a fost înlocuită, treptat, cu familia monogamă, mai multe familii de acest gen grupându-se în obști sătești.

4. Spiritualitatea preistorică

În Preistorie, au apărut multiple culte spirituale care s-au întrepătruns: al soarelui, al morților, al strămoșilor, al **fecundității** și al fertilității.
Principalele manifestări artistice au fost următoarele: picturi rupestre (realizate pe pereții peșterilor), statuete și ceramică.

Fișă de lucru: ***Civilizații preistorice***

I. Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Tipurile de locuințe au fost felurite. Frecvent a fost tipul de bordei sau de semibordei în perioada mai timpurie a neoliticului. S-a răspândit apoi tipul de colibă, construit la suprafața solului, de formă rotundă, ovală sau cu patru laturi. Tipul cel mai evoluat a fost acela de casă cu o încăpere, două sau mai multe încăperi (...).“*

(Dumitru Berciu, *La izvoarele istoriei*)

*bordei = încăpere săpată (pe jumătate) în pământ și acoperită cu pământ, paie sau stuf.

1. Precizați, pe baza textului, un tip de locuință specific neoliticului timpuriu.

2. Menționați, pe baza textului, o informație referitoare la formele locuinței de tip colibă.

3. Formulați, pe baza textului, un punct de vedere referitor la evoluția locuinței în Preistorie.

II. Alcătuiți un text istoric, de aproximativ zece rânduri, în care să utilizați următorii termeni: **Preistorie**, **nomad**, **sedentar**, **producător** și **metalurgia fierului**.

Test evaluare
Preistoria în spațiul românesc

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I.1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Metalele ce s-au exploatat pe pantele arcului de est al Carpaților Occidentali au ajuns sub diferite chipuri la mari distanțe în sudul, vestul, nordul și estul Europei; la fel și sarea, în care Transilvania este atât de bogată. (...) Piesele de chihlimbar din depozitul descoperit în peștera Cioclovina cu Apă au avut, cel puțin în parte, ca loc de proveniență Marea Baltică, iar toporul descoperit la Larga (județul Maramureș) a demonstrat certe influențe caucaziene."*

(*Marea istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova*)

B. *„(...) cultura Noua (după numele unei suburbii a Brașovului) a avut o mare extindere în Transilvania, Moldova, jumătatea nordică a Basarabiei și nord-estul Munteniei. Acestei culturi i-au fost specifice așezările cu locuințe mari, cu vetre și cuptoare. În cimitire a predominat inhumația în gropi simple."*

(Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

a. Identificați, pe baza sursei A, principala resursă exploatată în Transilvania. 6 puncte

b. Prezentați, pe baza sursei B, arealul de răspândire a culturii Noua. 6 puncte

c. Numiți, pe baza sursei A, proveniența chihlimbarului. 6 puncte

d. Descrieți, pe baza sursei B, locuințele. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. În Paleolitic oamenii s-au ocupat cu: 4 puncte
a. Comerțul b. Vânătoarea c. Meșteșugurile
2. Oamenii au devenit sedentari și au început să construiască locuințe permanente în perioada: 4 puncte
a. Neolitică b. Mezolitică c. Paleolitică
3. Grupul statuar *„Gânditorul și perechea sa"* a fost descoperit în localitatea dobrogeană: 4 puncte
a. Hamangia b. Cucuteni c. Biertan
4. În spațiul carpato-danubiano-pontică, în epoca fierului, s-a constituit marea familie a: 4 puncte
a. Grecilor b. Celților c. Tracilor

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

Cca. 1 milion-10.000/9000 î.Hr.	**Cca. 10.000/9000-7000/6500 î.Hr.**	**Cca. 7000/6500-4500/4000 î.Hr.**	**Cca. 2700/2500-1200/1150 î.Hr.**	**Cca. 1200/1150 î.Hr.-secolele I-II d.Hr.**

Lista evenimentelor: **Epoca Bronzului, Paleolitic, Epoca Fierului, Mezolitic** și **Neolitic.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Epoca Pietrei a cuprins patru perioade..... 2.5 puncte

b. Picturile rupestre au fost realizate pe vase din ceramică..... 2.5 puncte

c. În Neolitic s-a practicat agricultura și creșterea animalelor..... 2.5 puncte

d. În Epoca Fierului a apărut moneda, invenție grecească ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Transformări sociale în Epoca Metalelor”.* Compunerea va include următorii termeni: **unelte, arme, clase sociale, comerț, război, căpetenii, transport, troc, fier** și **bijuterii**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziţiei (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul III: GETO-DACII

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
2. Utilizarea critică şi reflexivă a limbajului de specialitate şi a surselor istorice.
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienţei istorice şi a diversităţii socio-culturale.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă.
1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite.
2.2. Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse.
3.1. Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia.

Capitolul III: GETO-DACII

1. Izvoare istorice despre geto-daci.
2. Burebista și Decebal.
Test evaluare.

Izvoare istorice despre geto-daci

1. Definiții

Politeism = religie constituită pe credința în mai mulți zei între care există relații de rudenie.
Polis = formă de organizare statală a lumii grecești; oraș-stat.

2. Originile geto-dacilor

Secolul al VII-lea î.Hr. - atestarea în spațiul carpato-danubiano-pontic a geto-dacilor, indoeuropeni, ramura nordică a tracilor, organizați în triburi şi uniuni de triburi, cu denumiri diferite.
Între geţi şi daci nu a existat nici o deosebire, au fost unul şi acelaşi popor, fiind menţionaţi cu numele de *„geţi”* în izvoarele greceşti şi cu cel de *„daci”* în sursele de origine latină.
Istoria politico-militară timpurie a geto-dacilor a fost cunoscută din izvoarele scrise externe: Herodot (secolul al V-lea î.Hr.), Strabon (secolul I î.Hr.) și Cassius Dio (secolul al III-lea d.Hr.).

3. Societatea geto-dacă

Ocupațiile geto-dacilor au fost următoarele: agricultura și creșterea animalelor, apicultura, pescuitul, prelucrarea metalelor (bronz, fier, aur și argint), olăritul, meșteșugurile și comerțul.
Geto-dacii au cunoscut scrisul cu caractere grecești și latine și au avut preocupări științifice diverse: astronomie, elaborarea calendarului, matematică și botanică.
Așezările fortificate ale geto-dacilor, *dave*, au fost construite cu *murus dacicus* (piatră fasonată fără mortar), cele mai cunoscute fiind următoarele: Ziridava, Tamasidava și Piroboridava.
Locuințelor geto-dacilor au fost construite din lemn, cu una sau două camere, acoperite cu şindrilă.
Din punct de vedere al organizării sociale, geto-dacii au fost împărţiţi în următoarele categorii: aristocraţia militară şi preoţii - *tarabostes* sau *pileati* (au purtat capul acoperit cu căciuli, cuşme); oamenii liberi (majoritatea populaţiei) - *comati* sau *capillati* (au purtat capul descoperit, pletoșii).
Societatea a fost condusă de regi (basilei) precum Burebista (82-44 î.Hr.) şi Decebal (87-106 d.Hr.).
Religia geto-dacilor a fost una **politeistă**, în care s-a practicat incinerația și sacrificiul uman, principalele zeități fiind următoarele: Zalmoxis (zeul suprem), Bendis (zeița Lunii, a pădurilor, a farmecelor și a nopții), Gebeleizis (zeul fulgerului și al orizontului), Kotys (zeița primăverii, a vieții și a naturii), Pleistoros (zeul războiului) și Sabazios (zeul cerurilor).
Ceremoniile religioase au fost oficiate în sanctuare circulare (Sarmizegetusa Regia, în Munții Orăștiei), preoții deținând un rol privilegiat în cadrul vieţii sociale şi politice a geto-dacilor.

4. Contactele cu lumea mediteraneană

Secolele VII-VI î.Hr. - pe ţărmul dobrogean al Mării Negre, au fost întemeiate aşezări locuite de greci (***polis-uri***): Histria (Istria), Tomis (Constanţa) și Callatis (Mangalia).
Influenţe exercitate de alte populaţii asupra geto-dacilor au venit din partea următoarelor civilizații: celţii (metalurgia fierului și roata olarului); sciţii şi persanii (prelucrarea metalelor preţioase); grecii (moneda, scrierea și elemente de arhitectură); romanii (unelte, arme și ceramică).
Principalele conflicte militare purtate de geto-daci au fost următoarele:
a. 514 î.Hr. - expediţia regelui persan Darius I cel Mare (522-486 î.Hr.) în Dobrogea;
b. 335 î.Hr. - expediţia lui Alexandru al III-lea cel Mare (336-323 î.Hr.) la nord de Dunăre;
c. 300-292 î.Hr. - războaiele dintre căpetenia geto-dacă Dromichaites (cca. 300-280 î.Hr.) şi liderul macedonean Lysimachos (306-281 î.Hr.), încheiate printr-o alianţă.

Fișă de lucru: ***Izvoare istorice despre geto-daci***

Citiți textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *„Iată cum se cred nemuritori geţii: ei cred că nu mor şi că acela care dispare din lumea noastră se duce la zeul Zalmoxis ... Tot în al cincilea an ei trimit la Zalmoxis un sol tras la sorţi, cu porunca să-i spună lucrurile de care, de fiecare dată, au nevoie. Iată cum trimit un sol: unii dintre ei primesc poruncă să ţină trei suliţe cu vârful în sus, iar alţii, apucând de mâini şi de picioare pe cel ce urmează să fie trimis la Zalmoxis şi, ridicându-l în sus, îl aruncă în suliţe. Dacă - străpuns de suliţe - acesta moare, geţii socot că zeul le este binevoitor. Iar dacă nu moare, aduc învinuiri solului şi trimit un altul, căruia îi dau însărcinări fiind încă în viaţă. Aceiaşi traci, când tună şi fulgeră, trag cu săgeţile în sus spre cer şi ameninţă divinitatea, deoarece ei cred că nu există alt zeu în afară de al său.”*

(Herodot, *Istorii*)

B. *„Eu îi numesc daci pe oamenii pomeniţi mai sus, cum îşi spun ei înşişi şi cum le zic romanii, măcar că ştiu prea bine că unii dintre helleni (greci) îi numesc geţi fie pe drept, fie pe nedrept. Căci eu îmi dau bine seama că geţii locuiesc dincolo de Haemus, de-a lungul Istrosului (Dunării).”*

(Cassius Dio, *Istoria romană*)

1. Indicați, pe baza sursei A, numele zeității supreme din panteonul geto-dac.

2. Transcrieți, din sursa A, două informaţii referitoare la viaţa spirituală a poporului descris.

3. Realizați, pe baza informaţiilor din lecţie şi din alte surse, o listă cu zeităţile geto-dace.

Burebista și Decebal

1. Burebista (82-44 î.Hr.)

Secolele I î.Hr.-I d.Hr. - societatea geto-dacă a cunoscut înflorirea civilizației fierului.
Unirea geto-dacilor a fost favorizată de unitatea etnică, lingvistică, religioasă și pericolul roman.
Politica internă:
a. Monarhie cu caracter militar și religios;
b. Limitele statului: Carpații Păduroși (N); Munții Balcani (S); Dunărea Mijlocie (V); râul Bug (E);
c. Capitala: Sarmizegetusa Regia, în Munții Orăștiei;
d. Realizarea unui sistem de fortificații în Munții Orăștiei: Blidaru, Costești, Piatra Roșie și Căpâlna;
e. Creșterea autorității centrale.
Politica externă:
a. 60 î.Hr. - Burebista a cucerit teritoriile ocupate de celți, în sud-vestul și nord-vestul Daciei;
b. 55 î.Hr. - liderul geto-dac și-a impus autoritatea asupra cetăților grecești de pe litoralul vest pontic;
c. 49-45 î.Hr. - Burebista a intervenit în războiul civil de la Roma, dintre Gaius Iulius Caesar (81-45 î.Hr.) și Cneus Pompeius Magnus (70-48 î.Hr.), ca aliat al celui din urmă, care a fost însă înfrânt;
d. 48 î.Hr. - geto-dacii au organizat o campanie militară la sud de Dunăre, în Peninsula Balcanică.
44 î.Hr. - Burebista a fost asasinat, probabil, de aristocrația geto-dacă.

2. Decebal (87-106 d.Hr.)

După moartea lui Burebista statul geto-dac s-a fărâmițat în 4, și, mai apoi, 5 state mai mici, iar coloniile grecești și triburile de alt neam și-au proclamat independența.
La Sarmizegetusa Regia, s-a păstrat continuitate statală prin următorii regi: Deceneu, preot asociat la conducerea statului în perioada domniei lui Burebista; Comosicus; Coryllos-Scorilo; Duras.
Diurpaneus, urmaș al lui Duras, și-a luat supranumele de Decebal (din limba geto-dacă: *„cel puternic”*, *„cel viteaz”*) și a refăcut statul dac, mai bine organizat, dar mai restrâns ca teritoriu.
Confruntări militare cu împăratul roman Domițian (81-96):
a. 86 - Decebal a organizat un atac masiv asupra provinciei Moesia, iar guvernatorul roman Oppius Sabinus a fost omorât și provincia jefuită;
b. 87 - la Tapae (județul Hunedoara), Decebal l-a înfrânt pe generalul roman Cornelius Fuscus;
c. 88 - la Tapae, Decebal a fost învins de generalul roman Tettius Iulianus;
d. 89 - în contextul înfrângerii forțelor romane de-a lungul graniței germane, împăratul Domițian a încheiat pacea cu Decebal: Dacia a devenit stat clientelar al Romei, în schimbul menținerii păcii romanii au plătit geto-dacilor, anual, 8 milioane de sesterți și le-au furnizat mașini de război.

3. Războaiele daco-romane

98 - împăratul Marcus Ulpius Traian (98-117) a decis să cucerească Dacia lui Decebal:
a. Primul război daco-roman (101-102): romanii au invadat Dacia și au obținut victoriile de la Tapae (101) și Adamclisi (102);
b. Pacea din 102: geto-dacii au cedat teritorii romanilor și au plătit despăgubiri de război;
c. 103-105: la Drobeta, arhitectul roman Apollodor din Damasc a construit podul peste Dunăre;
d. Al doilea război daco-roman (105-106): romanii au cucerit Sarmizegetusa Regia, iar Decebal s-a sinucis;
e. August 106: a fost creată provincia romană Dacia (a cuprins Transilvania, Banatul și Oltenia).
Războaiele daco-romane au fost ilustrate pe *Columna lui Traian*, ridicată în forul din Roma.

Fișă de lucru: *Burebista și Decebal*

I. Citiți textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Ajuns în fruntea neamului său care a fost istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălţat atât de mult prin exerciţii, abţinere de la vin şi ascultare faţă de porunci, încât în câţiva ani a făurit un stat puternic şi a supus geţilor cea mai mare parte din populaţiile vecine, ajungând să fie temut chiar şi de romani. Căci trecând plin de îndrăzneală Dunărea și jefuind Tracia, a pustiit pe celţi, a cucerit toate cetăţile greceşti vest-pontice: Olbia (la gura Bugului), Tyras (la vărsarea Nistrului), Histria, Tomis, Callatis, Dionisiopolis, Odessos, Mesembria şi Apollonia; în cazul Olbiei şi Mesembriei luarea în stăpânire s-a făcut violent. Astfel, hotarele Daciei lui Burebista s-au extins spre răsărit atingând litoralul vestic al Mării Negre, de la gurile Bugului și până în lungul coastei tracice, iar spre miazăzi au ajuns la Balcani. În acest întins spaţiu ajuns sub autoritatea lui Burebista s-au aflat pentru prima dată unificate sub o conducere unică: geto-daci, greci, celţi și traci.”

(după Strabon, *Geografia*)

1. Numiți, pe baza textului, cum *„a înălțat”* Burebista poporul geto-dac.

2. Enumerați, pe baza textului, cetățile grecești cucerite de forțele lui Burebista.

3. Menționați, pe baza textului, populațiile *„unificate sub o singură conducere”*.

II. Rezolvați rebusul din partea dreaptă:

AB - numele Imperiului vecin statului geto-dac.

1. Denumirea aristocraților daci.
2. Numele unei cetăţi greceşti cucerite de Burebista.
3. Candidatul la conducerea Romei, susținut de Burebista.
4. Oamenii de rând din Dacia.
5. Preot asociat la conducerea statului geto-dac.

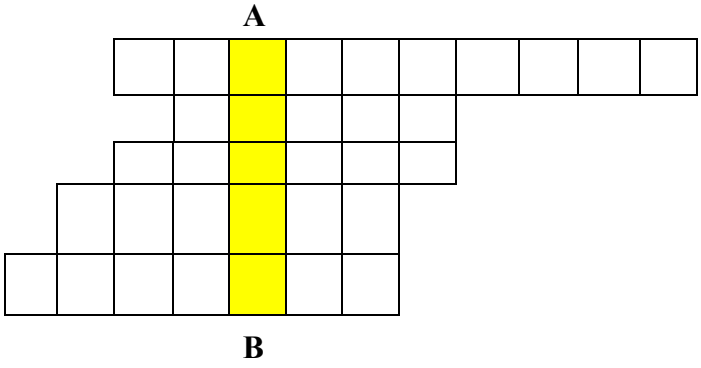

Test evaluare
Geto-dacii

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I.1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„După ce a zăbovit un timp la Roma, Traian a pornit cu oaste împotriva dacilor. A cugetat la cele săvârșite de aceștia și a fost copleșit când s-a gândit la sumele de bani pe care romanii au trebuit să le plătească în fiecare an. A văzut apoi că puterea și îngâmfarea dacilor a sporit necontenit. Când a aflat despre expediția romanilor Decebal a fost cuprins de spaimă, căci a înțeles că înainte nu a biruit pe romani, în vremea lui Domițian, iar de data aceasta va trebui să se lupte cu romanii și cu împăratul Traian.”*

(Cassius Dio, *Despre primul război daco-roman*)

B. *„Războaiele purtate de el (Traian) au avut un dublu imperativ: strategic și, mai ales, economic. Cucerirea regatului dacilor de pe malul stâng al Dunării a avut drept scop regularizarea graniței prin suprimarea intrândului pe care îl forma fluviul în imperiu; dar s-a gândit mai ales la minele de aur din Carpați și la tezaurul dacilor, indispensabile pentru a asigura succesul politicii sale pacifiste din interiorul imperiului. Cucerirea Daciei (...) a fost foarte dură. Au fost necesare două războaie succesive pentru ca Decebal să se recunoască învins.”*

(Larousse, *Istoria universală*)

a. Identificați, pe baza sursei A, cauzele primului război daco-roman. 6 puncte

b. Menționați, pe baza sursei B, cauza strategică a războaielor dintre Traian și Decebal. 6 puncte

c. Numiți, pe baza sursei A, doi conducători romani care s-au luptat cu geto-dacii. 6 puncte

d. Prezentați, pe baza sursei B, importanța economică a regatului dac pentru Traian. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Zeitatea supremă la geto-daci a fost: 4 puncte
a. Zalmoxis b. Gebeleizis c. Bendis
2. Cu acest lider roman Burebista a fost contemporan: 4 puncte
a. Traian b. Caesar c. Tiberius
3. Împăratul roman care a încheiat pacea cu Decebal în anul 89 a fost: 4 puncte
a. Romulus b. Augustus c. Domițian

4. Monumentul care *„povestește”* războaiele daco-romane este: 4 puncte
a. Podul de la Drobeta b. *Columna lui Traian* c. Monumentul de la Adamclisi

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

44 î.Hr.	**87**	**101-102**	**103-105**	**105-106**

Lista evenimentelor: **Primul război daco-roman, Decebal a obținut victoria de la Tapae împotriva generalului roman Cornelius Fuscus, Moartea regelui Burebista, Apollodor din Damasc a construit podul peste Dunăre de la Drobeta** și **Al doilea război daco-roman.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Religia geto-dacilor a fost una monoteistă..... 2.5 puncte

b. Căpetenia geto-dacă Dromichaites a fost învinsă de macedoneanul Lysimachos ..... 2.5 puncte

c. Burebista s-a implicat în războiul civil roman, ca aliat al lui Pompei..... 2.5 puncte

d. În perioada celui de-al doilea război daco-roman Decebal a fost capturat de Traian ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Civilizația geto-dacilor”*.
Compunerea va include următorii termeni: **carpato-danubiano-pontic, Burebista, traci, greci, comerț, Decebal, davă, Sarmizegetusa, tarabostes** și **războaie**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul IV: ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
2. Utilizarea critică şi reflexivă a limbajului de specialitate şi a surselor istorice.
4. Folosirea autonomă şi responsabilă a instrumentelor necesare educaţiei permanente.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp şi spaţiu în rezolvarea unor situaţii-problemă.
1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spaţio-temporale în contexte diferite.
2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informaţiilor oferite de diverse surse.
4.1. Realizarea unor investigaţii istorice prin utilizarea resurselor multimedia.

Capitolul IV: ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ

1. Dacia romană și romanizarea.
2. Romanitate și creștinism.
3. Autohtoni și migratori.
4. Poporul român: Popor romanic.

Test evaluare.

Dacia romană și romanizarea

1. Definiție

Legiune = unitate militară principală a armatei romane, constituită din pedestrași care au fost, în general, cetățeni romani (o legiune a fost compusă din 5200 de infanteriști și 120 de trupe auxiliare).
Castru = tabără fortificată în sistemul defensiv roman.
Limes = linie de hotar, graniță, fortificație, frontieră fortificată, aflată la granițele Imperiului Roman.
Romanizare = proces istoric îndelungat, organizat, ireversibil, prin care populațiile neromane au preluat și asimilat limba latină, instituțiile, modul de viață, cultura și tradițiile romane.

2. Organizarea provinciei romane Dacia

106-271/275 - Dacia a devenit provincie romană de rang imperial, fiind condusă de un guvernator imperial, *legatus augusti propraetore*, și a avut capitala la Ulpia Traiana Sarmizegetusa.
Cca. 117-271/275 - teritoriile necucerite (Maramureș, Crișana, Moldova și Muntenia) au rămas în stăpânirea dacilor liberi.
Dacia romană a fost apărată de două **legiuni**: *a V-a Macedonica* și *a XIII-a Gemina*.
Dacia, precum Dobrogea, a cunoscut un intens proces de colonizare cu populaţii latinofone venite din toate colţurile Imperiului Roman și a fost supusă unei urbanizări intense, specific romane, formându-se oraşe de tipul *colonia* (de rang superior) și *municipia* (de rang inferior).
Provincia Dacia a avut o viaţă economică înfloritoare, fiind integrată lumii romane prin desfăşurarea unor activităţi ce au corespuns necesităţilor vremii, precum mineritul (exploatarea zăcămintelor de aur și argint în colonia minieră Alburnus Maior, a fierului şi a cuprului), agricultura, meşteşugurile şi comerţul.

3. Romanizarea geto-dacilor

Principalii factori care au contribuit la romanizarea geto-dacilor au fost următorii:
I. Administraţia: reprezentată de guvernatorul Daciei romane, funcționarii provinciali și cei locali.
II. Armata romană: cantonată în **castre** (Apulum, Porolissum, Potaissa și Romula), în jurul cărora au apărut așezări locale, care au fost romanizate.
III. Veteranii: după încheierea serviciului militar, o parte dintre veterani s-au stabilit în Dacia, unde și-au întemeiat familii, au primit pământ, funcții și compensații bănești.
IV. Coloniştii romani: au fost aduși din toate zonele Imperiului, fiind purtători ai culturii.
V. Urbanizarea: romanii au construit orașe cu statut de *colonia* (Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum, Drobeta, Napoca și Potaissa) și *municipia* (Ampelum, Dierna, Porolissum și Tibiscum).
VI. Viața economică: Dacia a fost integrată în sistemul economic roman şi prinsă într-un intens schimb de produse cu Roma şi provinciile Imperiului, graţie unui sistem de drumuri temeinic.
VII. Justiţia: s-a realizat în conformitate cu dreptul roman.
VIII. Cultura: limba latină a asigurat comunicarea între geto-daci şi coloniştii romani.
IX. Religia: a cunoscut două fenomene, cel de *interpretatio romana* (adorarea unor zeități geto-dace sub nume romane) și pe cel de *sincretism* (contopirea mai multor zeități într-una singură).
271/275 - împăratul Lucius Domitius Aurelianus, confruntat cu imposibilitatea apărării provinciei în faţa atacurilor dacilor liberi şi ale goţilor germanici, în condiţiile crizei economice şi militare din Imperiu, a retras armata şi administraţia din Dacia ⇒ încetarea stăpânirii imperiale în provincie.
Secolele III-VIII - populația romanizată de pe teritoriul provinciei, daco-romanii, nu a abandonat Dacia, în ciuda atacurilor popoarelor migratoare ⇒ nașterea poporului și a limbii române.

Fișă de lucru: ***Dacia romană și romanizarea***

I. Completați spaţiile lacunare cu termenii potriviţi, selectaţi din lista de mai jos:

După anul 106, geto-dacii ..... s-au adaptat noului mod de viaţă şi, sub influenţa administraţiei, a armatei romane, a convieţuirii cu veteranii şi ....., a religiei romane, s-au romanizat. Până la încetarea stăpânirii..... , s-a format o nouă populaţie, vorbitoare a limbii latine populare, ... În 271, au fost retrase la sudul Dunării armata şi administraţia romană ..... s-a aflat sub stăpânire romană timp mai îndelungat, aici aceasta încetând în anul 602.

Lista termenilor: **autohtoni**, **colonişti**, **daco-romani**, **Dacia, greci**, **migratori** și **romane**.

II. Citiți textul de mai jos. Pornind de la acesta, imaginaţi-vă un dialog cu un colonist roman sosit în anul 106 în provincia Dacia. Alcătuiți o listă cu întrebările pe care aţi dori să i le adresaţi.

„I-a urmat la tron Ulpius Traianus (.). Învingând pe Decebal, el a supus Dacia şi a transformat în provincie romană ţinuturile dincolo de Dunăre, (...) Traian după cucerirea Daciei, a adus o mulţime foarte mare de oameni din toate colţurile lumii romane pentru popularea oraşelor şi cultivarea ogoarelor, căci Dacia a fost secătuită de bărbaţi în urma lungului război al lui Decebal.”

(Eutropius, *Scurtă istorie de la întemeierea Romei*)

Romanitate și creștinism

1. Definiții

Misionar = persoană care propagă creștinismul în teritoriile în care acesta nu este cunoscut.
Paleocreștinism = vechea biserică creștină, care a apărut în Antichitatea târzie greco-romană.

2. Romanitatea orientală

Secolele I î.Hr.-VII d.Hr. - încetarea stăpânirii romane în provincia Dacia nu a însemnat întreruperea legăturilor autohtonilor cu Roma, Dobrogea rămânând sub control imperial. Legăturile cu Imperiul Roman au fost menţinute prin:
a. Schimburile comerciale ale populaţiei nord-dunărene cu provinciile romane sud-dunărene;
b. Mutările voluntare ale locuitorilor de pe un mal pe celălalt al Dunării;
c. Reinstaurarea stăpânirii romane la nordul Dunării în timpul împăraţilor Constantin cel Mare (306-337) şi Iustinian I (527-565);
d. Răspândirea creştinismului la Dunărea de Jos de către **misionari** latinofoni.
Principalele fenomene care au afectat fosta Dacie romană, după anii 271-275, au fost decăderea vieţii urbane şi retragerea daco-romanilor în zonele rurale, adăpost în faţa atacurilor migratorilor.
Secolele III-VIII - procesul romanizării a continuat, extinzându-se şi asupra dacilor liberi.

3. Răspândirea creștinismului în Dacia

Secolele I-IV - creştinismul a fost interzis în Imperiul Roman, printre împăraţii adversari ai cultului creştin numărându-se Nero (54-68), Domițian (81-96), Traian (98-117), Hadrian (117-138), Antoninus Pius (138-161), Marcus Aurelius (161-180), Commodus (180-192), Septimiu Sever (193-211), Alexandru Sever (222-235), Maximinus Thrax (235-238), Decius (249-251), Valerian (253-260), Diocleţian (284-305), Galeriu (305-311) și Maximinus Daza (310-313).
Secolele III-IV - creștinismul a pătruns în Dacia prin intermediul coloniştilor şi a militarilor romani.
313 - în urma *Edictului de la Milano*, prin care împăratul Constantin cel Mare a acordat libertate de cult creştinismului, a început organizarea primelor episcopii la Dunărea de Jos şi s-au întemeiat basilicile (biserici) de la Tomis, Histria și Niculiţel.
Creştinismul s-a răspândit în limba latină, contribuind la continuarea procesului de romanizare în rândul autohtonilor, termenii religioși de bază din limba română provenind din limba latină (biserică, cruce, Dumnezeu, înger, botez și Paște).
Secolul al IV-lea - în spațiul carpato-danubiano-pontic au activat personalități creștine precum Teotim I, Bretanion, Sava Gotul, Ulfila și episcopul Niceta de Remesiana.
Basilici (biserici) și cripte **paleocreștine** au fost descoperite în zona cetății Tomis (mormântul hypogeu și cripta paleocreștină, secolul al IV-lea, descoperite în municipiul Constanța), Niculițel (basilica celor patru martiri, secolul al IV-lea) și Izvoarele (Mehedinți, secolul al IV-lea).
Secolele IV-VI - obiecte creştine au fost descoperite la Biertan (judeţul Sibiu): donariul de bronz cu inscripţia *„Ego, Zenovivs votum posui”* (din limba latină: *„Eu, Zenovie, am dat acest dar”*) și monograma lui Hristos; alte obiecte paleocreştine au fost descoperite la Porolissum (Moigrad, judeţul Sălaj), Luciu (judeţul Ialomiţa), Apulum (judeţul Alba) şi Sucidava (Celei, judeţul Olt).
Secolul al VI-lea - Dionisie Exiguul (Dionisie cel Smerit), născut în Dobrogea, a introdus calendarul creştin (numerotarea anilor s-a făcut de la naşterea lui Iisus Hristos) și calculul datei pentru sărbătorile pascale.

Fișă de lucru: ***Romanitate și creștinism***

Citiți cu atenţie cele două texte, apoi formulați răspunsuri pentru cerinţele de mai jos:

A. *„Ca apărători ai siguranţei şi libertăţii romane, domnii noştri, Flavius Valerius Constantin şi Licianus Licinius, pentru întărirea pazei limesului au construit în mod fericit din temelii şi cetatea tropeenilor.”*

(Inscripţie privind refacerea cetăţii Tropaeum Traiani, Dobrogea)

B. *„Vrând să facă din Istru cea mai puternică apărare a noastră şi a întregii Europe, împăratul Iustinian a acoperit ţărmul fluviului cu întărituri dese şi a aşezat pretutindeni pe ţărm străji de oşteni, pentru a opri cu străşnicie trecerea barbarilor din părţile acelea. El a făcut asemenea întărituri în sate, încât fiecare ogor îşi are fortificaţia lui sau se află în vecinătatea unui loc întărit.”*

(Procopius din Caesarea, *Despre politica împăratului Iustinian*)

1. Indicați, pe baza surselor, o asemănare între măsurile luate de cei doi împăraţi romani.

2. Menţionați, pe baza surselor, un motiv al măsurilor adoptate de Constantin cel Mare şi de Iustinian.

3. Explicați importanţa Edictului de la Milano (313) pentru răspândirea creştinismului la nord de Dunăre.

Migratori și autohtoni

1. Migratori vs. autohtoni

Sfârşitul Antichităţii şi începutul Evului Mediu - perioada invaziilor popoarelor migratoare.
Relaţiile autohtonilor cu migratorii s-au caracterizat prin acceptarea controlului acestora, exercitat prin perceperea tributului, şi prin asimilarea migratorilor rămaşi la nordul Dunării.
271/275-secolul al VIII-lea - Dacia, după retragerea aureliană, a suferit transformări care au dus la formarea poporului şi a limbii române, proces legat de migraţia populaţiilor.
Secolele III-VII - zona nord-dunăreană a cunoscut invaziile următoarelor popoare: goţi, huni, gepizi, avari, slavi și bulgari:
I. Goţii: secolul al III-lea - au venit dinspre Marea Baltică şi s-au aşezat în Moldova şi Muntenia. Secolul al IV-lea - goții s-au stabilit în Transilvania.
II. Hunii: 376 - sub conducerea lui Attila (434-453), i-au alungat pe goţi la sud de Dunăre. 433 - s-au stabilit în Câmpia Pannonică și au organizat raiduri asupra Europei Occidentale. 453 - după moartea lui Attila, statul hunilor s-a destrămat. Hunii au pus capăt vieţii urbane din Dacia.
III. Gepizii: secolul al V-lea - au preluat controlul asupra Daciei (și-au stabilit centrul de putere în Pannonia). S-au descoperit urme arheologice: tezaure, morminte bogate pe valea Someşului (Apahida, Turda şi Slimnic). Jumătatea secolului al VI-lea - s-au stabilit în număr mare în spaţiul intracarpatic.
IV. Avarii: 567 - i-au înfrânt pe gepizi și au preluat controlul asupra Daciei. Urme ale existenţei avarilor în spațiul românesc au fost descoperite pe valea Mureşului.
V. Slavii: secolul al VI-lea - s-au stabilit în Muntenia şi Moldova. Secolul al VII-lea - s-au aşezat în Transilvania, după care au trecut în număr mare la sud de Dunăre, stabilindu-se în Balcani, în teritoriul controlat de Imperiul Roman de Răsărit (Bizantin). Consecinţele migraţiei slavilor asupra populaţiei romanice nord-dunărene au fost următoarele: izolarea populaţiei autohtone de restul Imperiului Roman de Răsărit; transmiterea unor influenţe lingvistice în limba română şi, mai târziu, a unor elemente religioase (de cult). Populaţia romanizată de la nordul Dunării a devenit astfel o insulă de latinitate înconjurată de popoare slave. Secolele VIII-IX - slavii din spațiul românesc au fost asimilați (rol important în ruralizarea Daciei).
VI. Bulgarii: secolul al VII-lea - au migrat la sud de Dunăre (pe teritoriul de astăzi al Bulgariei), unde au întemeiat un stat condus de Asparuch (681-701), care a inclus teritorii din Bulgaria, România (Dobrogea și Alba Iulia), Republica Moldova și Ucraina.

2. Migrația maghiarilor în Pannonia

896 - sub conducerea lui Arpad (cca. 895-cca. 907) maghiarii s-au stabilit în Pannonia.
955 - la Lechfeld, expansiunea ungurilor spre vestul Europei a fost oprită de împăratul german Otto I (936-973).
Secolul al X-lea - ungurii au trecut la o politică de extindere teritorială spre est, către Transilvania, confruntându-se cu rezistenţa voievodatelor conduse de Gelu, Glad şi Menumorut.
1000/1001-1038 - regele maghiar Ștefan I a început cucerirea sistematică a Transilvaniei.

3. Ultimele migrații

Secolele XI-XIII - s-au produs ultimele migraţii, spaţiul românesc fiind afectat de migraţiile pecenegilor, uzilor şi ale cumanilor.
Secolul al XIII-lea - în nordul Mării Negre, mongolii au întemeiat Hanatul Hoardei de Aur.

Fișă de lucru: ***Migratori și autohtoni***

Citiți textele de mai jos și răspundeți cerințelor:

A. *„În felul acesta, împăratul Iustinian a fortificat tot ținutul dinlăuntrul Illyricului. Acum voi arăta și cum a întărit țărmul fluviului Istru, care se mai numește și Danubius, cu fortificații și garnizoane de soldați. Căutând să oprească trecerea Danubiului de către barbarii care au locuit de cealaltă parte, împărații romani de odinioară au acoperit tot țărmul acestui fluviu cu fortificații, nu numai în dreapta fluviului, ci au zidit pe alocuri și în partea opusă orășele întărite și cetăți. Dar aceste întărituri nu au fost făcute în așa fel încât să poată rezista vreunui atac, ci numai ca să nu rămână țărmul fluviului fără apărători; pentru că barbarii de prin acele părți nu au știut să ia cu asalt ziduri.“*

(Procopius din Caesarea, *Despre zidiri*)

B. *„Mai întâi, invazia slavilor a spart blocul compact al romanității orientale din aria carpato-balcanică. Dacă la nord de fluviu populația romanică a asimilat - cum se va vedea - pe slavi, la sud de Dunăre așezarea slavilor a destrămat populația romanică, al cărei caracter compact a fost definitiv compromis. Întocmai ca trunchiul unui copac lovit de topor, din blocul romanității orientale, sub șocul invaziei slave, au sărit aschii de romanitate, care și-au păstrat identitatea etnico-lingvistică, în condițiile slavizării populației romanice din nordul Peninsulei Balcanice.”*

(Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

1. Precizați, pe baza sursei A, o modalitate de apărare a imperiului folosită de împăratul Iustinian.

2. Precizați, pe baza sursei B, consecința migrației slavilor asupra romanității orientale.

3. Formulați, pe baza sursei A, un punct de vedere referitor la barbari, utilizând două informații din textul dat.

4. Numiți, pe baza sursei B, două repere geografice.

Poporul român: Popor romanic

1. Definiții

Etnogeneză (din limba greacă: *etnos* = *„popor”* și *genesis* = *„naștere”, „origine”*) = proces de formare a unui popor.
Glotogeneză (din limba greacă: *glotta* = *„limbă”* și *genesis* = *„naștere”*, *„origine”*) = proces de formare a unei limbi sau a unui grup de limbi.
Protocronism = promovarea unei perspective naționaliste asupra trecutului și negarea influențelor externe în cultura românească.

2. Etnogeneza și glotogeneza române

Romanitatea este elementul esențial al identității lingvistice și culturale a poporului român.
Etnogeneza românească a fost un proces complex, al cărui rezultat a fost apariţia unui popor neolatin.
Principalele etape ale formării poporului român au fost următoarele:
I. Perioada stăpânirii romane (secolele II-III, în provincia Dacia, respectiv secolele I-VII, în zona dintre Dunăre şi Marea Neagră): asupra dacilor s-a exercitat acţiunea romanizatoare a coloniştilor, a veteranilor și a administraţiei imperiale ⇒ apariţia populaţiei daco-romane.
II. Continuitatea daco-romanilor la nordul Dunării după retragerea aureliană (271-275): în perioada migraţiilor fenomenul romanizării i-a cuprins şi pe dacii liberi.
Secolul al VIII-lea - populaţia daco-romană s-a transformat în români.
Totodată, s-a menținut o populaţie daco-romană la sudul Dunării, vlahii, vorbitori ai dialectelor limbii române: aromân, meglenoromân și istroromân.
Limba română face parte, prin stratul fundamental de origine latină, din familia limbilor neolatine, alături de italiană, spaniolă, portugheză și franceză.
Structura limbii române: strat latin (60%), substrat geto-dacic (10%), adstrat slav (20%) și împrumuturi din alte limbi - neologisme (10%).

3. Romanitatea românilor

Documentele din Evul Mediu timpuriu i-au amintit pe români sub numele de *vlahi*, *volohi*, *blahi* (termeni de origine germanică, ce au desemnat populaţiile romanice).
Secolul al VII-lea - în lucrarea *Istorii*, cronicarul bizantin Theofilact din Simocatta a menționat expresia *Torna, torna, fratre!*, un îndemn rostit de către un soldat în protoromână, în perioada unei campanii a armatei bizantine împotriva avarilor, în apropierea Munților Balcani, în anul 587.
Secolul al X-lea - împăratul Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913-959) a făcut distincția între *romei*, populația greacă, și *romani*, *vlahi*, populația vorbitoare a unor dialecte neoromanice din Imperiul Bizantin.
Secolul al XI-lea - Ioan Skylițes a relatat că David, unul dintre frații lui Samuil, împărat la acea vreme, a fost ucis în anul 976 între Castoria și Prespa, în locul numit *Kaloi drues* (din limba greacă: *„Stejarii frumoşi”*) de către *vlahii hoditai* (din limba greacă: *„vlahii călători”*).
Cca. 1200 - cronicarul maghiar Anonymus, în lucrarea *Gesta Hungarorum* (din limba latină: *„Faptele ungurilor”*), a menționat prezența românilor în arcul intracarpatic, în secolul al IX-lea.
Secolele XV-XVI - umanişti precum Gian Francisco Poggio Bracciolini, Flavio Biondo, Filippo Buonaccorsi, Demetrie Chalcocondil, Laonic Chalcocondil, Antonio Bonfinius, Enea Silvio Bartolomeo de Piccolomini (Papa Pius al II-lea: 1458-1464), Nicolaus Olahus și Johannes Honterus au fost preocupaţi să explice existenţa insulelor de romanitate din Europa de Est şi să cunoască poporul român, au susținut cu dovezi originea latină a poporului român, au semnalat elementele comune limbii latine și române și au constatat existența la românii nord-dunăreni a unei tradiții

referitoare la descendența lor dintr-o colonie fondată de împăratul Traian.
Secolele XVII-XVIII - romanitatea românilor a fost abordată de umaniști autohtoni precum: Grigore Ureche, Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir.
Secolele XVIII-XIX - romanitatea românilor a fost pusă la îndoială, mai ales atunci când românii din Transilvania, aflată sub stăpânire austriacă (habsburgică), și mai apoi austro-ungară, și-au cerut drepturile naționale, aducând drept dovezi vechimea și continuitatea de locuire în spațiul românesc.
Reprezentanții Școlii Ardelene (Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior), din dorința de a demonstra vechimea și continuitatea de locuire a românilor, au pus accentul pe caracterul exclusiv latin al limbii române.
Printre contestatarii romanității românilor s-au aflat Franz Josef Sulzer, Johan Christian Engel și Robert Roesler, care au susținut că poporul român s-a format la sud de Dunăre, de unde ar fi migrat către nord în secolul al XIII-lea (Teoria Imigraționistă sau Teoria Roeslerană).
A doua jumătate a secolului al XIX-lea - Teoriei Imigraționiste i-au răspuns istorici români precum Bogdan Petriceicu Hașdeu și Alexandru Dimitrie Xenopol, care au argumentat științific netemeinicia acestei teze, susținând Teoria Continuității (sau Teoria Autohtonistă), bazată pe dovezi ce au atestat originea latină a românilor.
Secolul al XX-lea - istorici precum Vasile Pârvan, Constantin C. Giurescu, Nicolae Iorga și Gheorghe Brătianu au susținut romanitatea românilor utilizând noi argumente științifice în lucrările lor.

Argumente care susțin Teoria Imigraționistă (Teoria Roeslerană)	**Argumente care susțin Teoria Continuității (Teoria Autohtonistă)**
1. Dacii au fost exterminați ca popor după cucerirea romană.	1. Geto-dacii au continuat să trăiască în Dacia după cucerirea romană, procesul de romanizare fiind ireversibil.
2. Românii nu se trag din coloniști romani din Dacia, provincia fiind părăsită de toți locuitorii după retragerea aureliană.	2. Daco-romanii au reprezentat populația rămasă după retragerea aureliană.
3. 165 de ani de ocupație romană nu au fost suficienți pentru romanizare.	3. Poporul român s-a format la nord și la sud de Dunăre și nu există nici o dovadă a imigrării acestuia la nord de Dunăre.
4. Românii s-au format la sud de Dunăre, de unde au imigrat la nord în secolul al XIII-lea.	4. Au fost păstrate toponimia și hidronimia romane.
5. Lipsesc mențiuni scrise despre români, anterioare secolului al XIII-lea.	5. Au fost descoperite unelte agricole și obiecte de cult creștine din secolele IV-VIII, numeroase dovezi arheologice demonstrând continuitatea de locuire la nord de Dunăre.
6. Formarea poporului român la sud de Dunăre a fost dovedită de adoptarea creștinismului de rit ortodox.	6. Anonymus și alți cronicari medievali au oferit informații referitoare la existența poporului român la nord de Dunăre.

A doua jumătate a secolului al XX-lea - problema romanității românilor a fost abordată în contextul subordonării regimului comunist autohton față de U.R.S.S. prin exagerarea rolului slavilor în formarea poporului și a limbii române (Mihail Roller) și prin **protocronism** (Nicolae Densușianu).

Fișă de lucru: ***Poporul român: Popor romanic***

I. Citiți textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Care a fost rolul dacilor în formarea poporului român? Cu ce au contribuit ei sub raportul demografic, al limbii, al toponimiei şi onomasticii? (...) dacii alcătuiesc baza etnică a poporului român (...) grosul populației din Dacia Traiană l-au format dacii. Fiindcă dacii au fost locuitorii satelor şi oricât de numeroase au fost orașele în noua provincie, totuşi satele le-au întrecut cu mult, așa cum le-au întrecut în tot cursul istoriei românilor, din Evul Mediu timpuriu şi până astăzi. Dacă romanismul a prins rădăcini atât de puternice şi de durabile în stânga Dunării, a fost fiindcă a câștigat pe acești daci, pe băștinași."

(Constantin C. Giurescu, *Formarea poporului român*)

1. Identificați, pe baza textului, un motiv pentru care dacii au avut o contribuție importantă în formarea poporului român.

2. Selectați, pe baza textului, enunțurile care ilustrează contribuția dacilor la formarea poporului român.

II. Completați tabelul de mai jos, înscriind limbile neolatine vorbite astăzi în Europa.

Limbi neolatine
Limba română,

Test evaluare
Etnogeneza românească

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I.1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Romanizarea teritoriului și a populației daco-getice a prezentat o importanță deosebită, deoarece acest proces, desfășurat în ținuturile carpato-danubiene-pontice, a stat la baza formării și apariției poporului român pe arena istoriei. La fel ca în cazul altor provincii, și în cazul Daciei în noțiunea de „romanizare" se include două laturi fundamentale ale aceluiași proces unitar:*
1. Colonizarea teritoriului daco-getic cu o populație romanică latinofonă, venită din toate părțile Imperiului roman, adică romanizarea prin colonizare;
2. Asimilarea băștinașilor daco-geți, în măsura în care aceștia au adoptat limba latină, și-au însușit felul de viață roman provincial, au preluat ideile și civilizația romană schimbându-și astfel mentalitatea și însăși ființa lor etnică."

(Academia Română, *Istoria Românilor*)

B. *„Căci fiind un om înțelept (Împăratul Iustinian) și aflând din cărți că această țară este bogată în averi și puternică în arme și acum și că a fost și mai înainte - țară pe care mai întâi a cucerit-o marele Traian, învingând pe Decebal, regele geților, și a adus romanilor cinci milioane de livre de aur și de două ori pe atâtea de argint, afară de cupe și de obiecte care au depășit limita oricărui preț, de turme, de arme și de peste cinci sute de mii de bărbați foarte războinici cu arme cu tot (...), a hotărât să păstreze pentru romani regiunea de nord, care a lepădat jugul cândva. Și nu e de mirare că toate i-au ieșit după voie, căci nu numai că a căutat să egaleze pe Traian, în arme, dar a întrecut chiar pe August prin pietatea față de Dumnezeu și prin modestia moravurilor, pe Titus prin cinste și pe Marcus prin înțelepciune."*

(Ioannes Lydus, *Despre magistraturile statului roman*)

a. Identificați, pe baza sursei A, importanța procesului de romanizare. 6 puncte

b. Menționați, pe baza sursei B, două caracteristici ale țării conduse de regele Decebal. 6 puncte

c. Prezentați, pe baza sursei A, cele două laturi fundamentale ale procesului de romanizare. 6 puncte

d. Enumerați, pe baza sursei B, calitățile morale ale împăratului Iustinian. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Învățarea limbii latine de către populația cucerită de romani poartă numele de: 4 puncte
a. Colonizare b. Creștinare c. Romanizare

2. Împărat roman care a dat ordinul de abandonare a Daciei de către administrație și armată: 4 puncte
a. Hadrian b. Aurelian c. Traian
3. Procesul de formare a poporului român s-a încheiat, în linii mari, în secolele: 4 puncte
a. Secolele VII-VIII b. Secolele V-VI c. Secolele IX-X
4. Fondul principal de cuvinte din limba română este de origine: 4 puncte
a. Latină b. Slavă c. Greacă

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

106	**271-275**	**313**	**Secolul al VII-lea**	**Secolul al VIII-lea**

Lista evenimentelor: **Edictul de la Milano a acordat libertate de cult creștinilor, Dacia a devenit provincie romană, Slavii au migrat la sud de Dunăre, Retragerea aureliană** și **Încheierea procesului de formare a poporului și limbii române.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Poporul român este un popor romanic ..... 2.5 puncte

b. În urma migrației slavilor populația de la nordul Dunării s-a creștinat ..... 2.5 puncte

c. Școala Ardeleană a pus accentul pe caracterul exclusiv latin al limbii române..... 2.5 puncte

d. Teoria Imigrationistă a susținut romanitatea românilor ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Poporul român, popor romanic”*.
Compunerea va include următorii termeni: **creștinism, retragerea aureliană, migratori, substrat, strat, adstrat, romanitate, orientală, Teoria Imigrationistă** și **Teoria Continuității**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul V: EVUL MEDIU ROMÂNESC

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienţei istorice şi a diversităţii socio-culturale.
4. Folosirea autonomă şi responsabilă a instrumentelor necesare educaţiei permanente.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp şi spaţiu în rezolvarea unor situaţii-problemă.
3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală.
4.1. Realizarea unor investigaţii istorice prin utilizarea resurselor multimedia.
4.3. Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile şi controversate în istorie şi în viaţa cotidiană.

Capitolul V: EVUL MEDIU ROMÂNESC

1. Primele forme de organizare statală.
2. Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania.
3. Statele medievale în spațiul românesc: Țara Românească, Moldova și Dobrogea.
Studii de caz:
a. Lumea satului;
b. Organizarea unei comunități urbane.
4. Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie*.
5. Anul 1600: Mihai Viteazul.
Test evaluare.

Primele forme de organizare statală

1. Definiții

Obște sătească = formă de comunitate umană în care s-a întâlnit proprietatea comună asupra pământului, organizarea colectivă a muncii, conducerea și răspunderea comună.
Cnezat = formă de organizare prestatală, din mai multe sate, condusă de un cneaz.
Voievodat = formă de organizare prestatală, din uniuni de obști sătești, condusă de un voievod.
Țară = în spațiul românesc, zona de locuire a unei obști libere (romanie populară).

2. Civilizația tradițională românească

Obștea sătească, baza societății românești medievale, a fost condusă de un jude (atribuții administrative și judecătorești), cneaz (atribuții administrative, militare și judecătorești) și un voievod (atribuții politice, militare, judecătorești și administrative).
Cu timpul, autoritatea conducătorilor s-a extins asupra unor obști vecine ⇒ **cnezate** și **voievodate**.

3. Cauze

Secolul al IX-lea - au apărut primele formaţiuni politice prestatale medievale în spaţiul românesc.
Printre factorii care au favorizat apariţia formaţiunilor politice româneşti s-au numărat:
a. Organizarea comunităţilor româneşti în obşti săteşti (existente încă din Antichitate);
b. Formarea în cadrul obştilor a categoriilor sociale medievale: boierimea şi ţărănimea;
c. Presiunile politice și militare externe: Ungaria, Hanatul Hoardei de Aur şi Imperiul Bizantin.

4. Formațiunile politice românești

I. Spațiul intracarpatic (Transilvania) - cucerit de maghiari și organizat sub forma unui voievodat:
a. *Gesta Hungarorum* (din limba latină: „*Faptele ungurilor*") - cca. 1200 - scriere atribuită cronicarului anonim al regelui maghiar Bela al III-lea (1172-1196), în care au fost semnalate formațiunile prestatale din secolul al IX-lea: voievodatele lui Gelu, Glad şi Menumorut;
b. *Legenda Sfântului Gerard* (secolul al XI-lea) - ne-a oferit informații despre voievodatul condus de Ahtum, urmașul lui Glad.
II. La sud de Carpați (spațiul extracarpatic): *Diploma Cavalerilor Ioaniţi* (1247), oferită de regele Ungariei Bela al IV-lea (1235-1270) Ordinului Ioaniţilor, a atestat existenţa cnezatelor lui Ioan şi Farcaş, a voievodatelor lui Litovoi şi Seneslau, precum şi a Ţării Severinului.
III. La est de Carpaţi (spațiul extracarpatic): *Cronica vremurilor trecute* a menţionat formaţiuni politice precum ***„ţări"*** (Țara Șipenițului), *„codrii"* (Codrii Lăpușnei și Codrii Cosminului), *„câmpuri"* (Câmpulung Moldovenesc) și *„ocoale"* (Câmpulung și Vrancea).
IV. Teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră (Dobrogea) - a devenit parte din Imperiul Bizantin:
a. Secolul al X-lea - au fost atestate formațiunile politice conduse de jupan Dimitrie și Gheorghe, iar Dobrogea a fost inclusă în unitatea administrativ-teritorială bizantină Thema Paristrion;
b. Secolul al XI-lea - Ana Comnena, sora împăratului Alexios I Comnenul (1081-1118), în lucrarea *Alexiada*, a menționat existența a trei formațiuni din Dobrogea, conduse de Tatos, Satza și Sestlav;
c. Secolul al XIII-lea - într-o diplomă a țarului bulgar Ioan-Asan al II-lea (1218-1241) a fost menționată Țara Cavarnei, o formațiune politică care a cuprins teritoriul dintre Mangalia și Varna.
Secolele XII-XIV - pe baza acestor formaţiuni politice s-au format statele medievale din spaţiul românesc: Transilvania, Țara Românească (Valahia), Moldova și Dobrogea.

Fișă de lucru: ***Primele forme de organizare statală***

Citiți textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Aşadar, mânaţi de acest gând, după o îndelungă sfătuire cu fruntaşii şi baronii regatului nostru, ne-am oprit la această hotărâre, cu privire la repopularea regatului, care prin năvălirea duşmănoasă a neamului numit tătari a îndurat mare pagubă; îi dăm şi îi dăruim lui Rembald, şi prin dânsul numitei case a ioaniţilor, întreaga ţară a Severinului împreună cu munţii ce ţin de ea şi cu toate celelalte ce atârnă de ea, precum şi cnezatele lui Ioan şi Farcaş până la râul Olt, afară de pământul cnezatului voievodului Litovoi, pe care îl lăsăm românilor aşa cum l-au stăpânit aceştia şi până acum, lăsând deoparte şi toate morile dintre hotarele ţărilor amintite, atât cele clădite cât şi cele ce se vor clădi, precum şi toate clădirile şi semănăturile, fâneţele şi păşunile pentru vitele şi oile lor, precum şi pescăriile de la Dunăre.”

(*Diploma Cavalerilor Ioaniţi*)

1. Menționați, pe baza textului, fragmentul care atestă scopul aducerii ioaniţilor în zona Dunării.

2. Numiți, pe baza textului, statul care a acordat ioaniţilor privilegii.

3. Transcrieți, pe baza textului, numele conducătorilor locali.

4. Enumerați, pe baza textului, ocupaţiile populaţiile locale.

Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania

1. Definiții

Autonomie = regim politic caracterizat prin dreptul recunoscut de autoconducere al unui teritoriu.
Suzeranitate = dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu, dar nu are autonomie.
Scaun = unitate teritorial-administrativă specifică saților și secuilor din Transilvania medievală.
Tolerat = privit cu îngăduință, a cărui prezență este suportată.

2. Cucerirea maghiară a Transilvaniei

Formarea statului medieval Transilvaniei a avut loc în două etape:
a. Secolele IX-XI: etapa voievodatelor românești, care s-au opus înaintării maghiarilor în zonă;
b. Secolele XI-XIII: etapa cuceririi Transilvaniei, începând cu domnia regelui Ștefan I (1000/1001-1038), și organizarea acesteia în **voievodat autonom sub suzeranitate maghiară**.
1111-1176 - maghiarii au încercat să transforme Transilvania în principat (atestarea principelui Mercurius), dar, în contextul revoltei populației românești, s-a revenit la organizarea de voievodat.
Voievodul Transilvaniei a fost vasal regelui Ungariei, având atribuţii administrative, judiciare, militare și a fost ajutat de un vicevoievod, de o cancelarie voievodală și un Sfat format din nobili.

3. Unguri, sași, secui și români

Pentru întărirea stăpânirii maghiare au fost colonizați sași, secui, cavaleri teutoni și ioaniți:
I. Ungurii: de origine fino-ugrică, organizaţi în comitate. Au pus bazele mai multor așezări urbane, precum Satu Mare, Oradea, Arad și Timișoara. Cca. 1000 - în perioada regelui Ștefan I, ungurii s-au creștinat în rit catolic. Prima jumătate a secolului al XVI-lea - în contextul răspândirii Reformei, ungurii au adoptat luteranismul, calvinismul și unitarianismul.
II. Saşii: de origine germană, catolici, organizați în **scaune** autonome. Au contribuit la dezvoltarea oraşelor (Brașov, Sibiu, Mediaș, Orăștie, Sebeș, Sighișoara și Bistrița), a meşteşugurilor şi a comerţului. Prima jumătate a secolului al XVI-lea - au adoptat luteranismul.
III. Secuii: de origine turanică (sau turcică), de limbă maghiară, cu un rol predominant defensiv (așezări fortificate secuiești: Târgu Mureș și Aiud), a fost așezată în sud-estul voievodatului. Cca. 1000 - secuii s-au creștinat în rit catolic. Prima jumătate a secolului al XVI-lea - o parte dintre secui a adoptat calvinismul.
IV. Cavalerii teutoni: 1211-1225 - regele maghiar Andrei al II-lea (1205-1235) le-a permis să se stabilească în Ţara Bârsei, cu scopul de a opri incursiunile cumanilor din Muntenia.
V. Cavalerii ioaniți: 1247-1259 - regele maghiar Bella al IV-lea (1235-1270) le-a permis să se stabilească în Banat și le-a acordat numeroase privilegii.
VI. Românii: populaţia autohtonă majoritară, de religie creştin-ortodoxă. Aceştia au fost organizaţi în districte sau *„ţări”* autonome, conduse de cnezi sau voievozi, în zonele de margine ale Transilvaniei: Ţara Haţegului, Ţara Maramureşului, Țara Amlașului și Ţara Făgăraşului.
1366 - regele maghiar Ludovic I de Anjou (1342-1382) a condiţionat calitatea de nobil de apartenenţa la religia catolică, românii ortodocşi fiind excluşi din viaţa politică a voievodatului, reprezentată de cele trei națiuni privilegiate (maghiară, săsească și secuiască), devenind **tolerați**.
1541 - în condiţiile înfrângerii Regatului Ungariei în faţa Imperiului Otoman (1526: bătălia de la Mohacs), Transilvania a fost transformată în **principat autonom sub suzeranitate otomană**.
A doua jumătate a secolului al XVI-lea - în Transilvania, ca o reacție la cruciadele antiotomane organizate de papalitate, Imperiul Otoman a încurajat răspândirea cultelor protestante.

Fișă de lucru: ***Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania***

Citiți textul de mai jos și răspundeți cerințelor:

„Încă de la început, regalitatea maghiară și-a pus problema consolidării dominației în provincia recent cucerită la est, prin colonizarea de populații fidele puterii regale și prin favorizarea religiei romano-catolice. Astfel, în partea de sud-est a Transilvaniei au fost așezați în a doua jumătate a secolului al XII-lea și la începutul secolului al XIII-lea secuii. A doua colonizare organizată de regalitatea maghiară i-a avut în vedere pe germani. Prima mare zonă din Transilvania colonizată cu sași a fost cea din jurul Sibiului, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. (...) Coloniștii secui și sași au beneficiat de autonomie administrativă, juridică și ecleziastică, s-au judecat după propriile legi, și-au ales conducerea administrativă și preoții, având însă obligații precise în bani și datoria de a acorda ajutor militar regelui Ungariei. (...) După Reforma religioasă de la mijlocul secolului al XVI-lea, în Transilvania a fost instituită toleranța religioasă, pentru prima dată în Europa fiind recunoscute într-un stat ca oficiale confesiunile romano-catolică, calvină, luterană și unitariană, acestea fiind îmbrățișate aproape în exclusivitate de către maghiari, secui și sași.“

(Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan, *Transilvania până la Primul Război Mondial*)

1. Precizați, pe baza textului, spațiul istoric la care face referire.

2. Menționați, pe baza textului, confesiunile.

3. Selectați, pe baza textului, două informații care se referă la privilegiile sașilor și secuilor.

Statele medievale în spațiul românesc: Țara Românească, Moldova și Dobrogea

1. Definiții

Descălecat = termen folosit pentru a defini formarea statelor medievale românești; întemeiere.
Marcă de apărare = unitate militar-administrativă constituită la granițele amenințate ale marilor state.

2. Întemeierea statelor românești

Cauzele formării statelor medievale românești au fost următoarele:
a. Invaziile popoarelor migratoare care s-au succedat pe teritoriul carpato-danubiano-pontic;
b. Tendințele expansioniste ale Regatului Ungariei și Hoardei de Aur;
c. Pericolul reprezentat de invaziile tătare din cadrul Hoardei de Aur;
d. Încercările conducătorilor autohtoni de a coagula formațiunile locale (cnezate și voievodate) în state feudale mari, puternic centralizate.

I. Țara Românească (Valahia):
În procesul de unificare teritorială și obținerea independenței s-au remarcat trei inițiative:
a. 1277 - voievodul Litovoi a refuzat să mai plătească tribut regelui maghiar Ladislau al IV-lea (1272-1290) ⇒ liderul român a fost ucis în luptă, iar fratele său Bărbat a fost luat prizonier;
b. Cca. 1291 - Radu Negru Vodă din Făgăraș a trecut Munții Carpați spre sud (**descălecat**) și a fondat orașele Câmpulung și Argeș;
c. Cca. 1310 - Basarab I (1310?-1352) a întemeiat Țara Românească prin unificarea voievodatului lui Litovoi cu cel al lui Seneslau.
1324 - Basarab I a recunoscut suzeranitatea maghiară, fiindu-i confirmată domnia și stăpânirea asupra Banatului de Severin, Olteniei, Munteniei și a unor teritorii de la nordul gurilor Dunării.
9-12 noiembrie 1330 - a avut loc bătălia de la Posada, soldată cu înfrângerea regelui maghiar Carol Robert de Anjou (1301/1308-1342) ⇒ cucerirea independenței Țării Românești față de Ungaria.
Consolidarea statului a avut loc sub urmașii lui Basarab I: Nicolae Alexandru (1352-1364), Vladislav Vlaicu (1364-1377), Radu I (1377-1384) și Dan I (1384-1386).
Prima capitală a statului a fost Câmpulung (1330-1369), urmată de Curtea de Argeș (1369-1396), Târgoviște (1396-1659) și București (1659-1862).

II. Moldova:
Etapele formării statului medieval Moldova au fost următoarele:
a. Cca. 1347-1354 - descălecatul lui Dragoș din Maramureș, prin care s-a format Moldova Mică (legenda vânării zimbrului și a cățelușei Molda, atestată de cronicile medievale), cu centrul la Baia, o **marcă de apărare** împotriva tătarilor, aflată sub suzeranitate maghiară;
b. Cca. 1360 - descălecatul lui Bogdan I (1363-1367) din Cuhea, Maramureș, care a pus bazele statului moldovean independent de coroana maghiară.
Consolidarea noului stat s-a produs sub urmașii lui Bogdan I: Lațcu (1368-1375), Petru Mușat (1375-1391) și Roman I (1391-1394).
Prima capitală a statului a fost Baia (1352-1359), urmată de Siret (1359-1388), Suceava (1388-1565) și Iași (1565-1862).

III. Dobrogea:
Nucleul statului Dobrogea a fost Țara Cavarnei, condusă de Balica (1346-1354), Dobrotici (1354-1386) și Ivanco (1386-1388).
1388 - după moartea lui Ivanco, Dobrogea a intrat în componența Țării Românești până în 1417/1420, când a fost ocupată de forțele otomane (sub stăpânirea cărora a rămas până în anul 1878).

3. Instituțiile centrale medievale

Secolul al XIV-lea - în Țara Românească și Moldova, au apărut instituţiile centrale necesare guvernării:
I. Domnia: a fost reprezentată de un *„mare voievod şi domn”*, cu atribuții administrative, legislative, diplomatice, judecătorești și militare. Domnul a fost socotit stăpânul întregului pământ al țării și a fost ales pe baza principiului ereditar-electiv.
II. Biserica: a fost reprezentată de mitropoliile de la Argeş (Țara Românească) şi Suceava (Moldova), de episcopii și mănăstiri, supuse Patriarhului de la Constantinopol (actualul Istanbul). Domnul a confirmat mitropoliții, episcopii și a construit mănăstiri și biserici. Biserica, prin intermediul mitropolitului, considerat al doilea om în stat (întâiul sfetnic al domnitorului), a fost implicată în alegerea domnului (încoronarea și ungerea acestuia), conducător de solii politice și locțiitor al domnului în caz de vacanță a tronului.
III. Sfatul Domnesc: a fost alcătuit din dregători (marea boierime), ce au avut atribuții politice, administrative și judecătorești, cele mai importante funcții fiind cea de Ban al Olteniei (Țara Românească) și de Portar al Sucevei (Moldova).
IV. Adunarea Ţării: a fost formată din reprezentanții tuturor categoriilor sociale, convocată în situații de forță majoră (rol consultativ).
V. *„Oastea cea mare”* (armata statului): a fost întocmită din toți bărbații apți de luptă din țară.

4. Urmări

Consecințele întemeierii statelor medievale românești au fost următoarele:
a. Apariția a două noi state feudale în spațiul românesc, Țara Românească și Moldova (1388: Dobrogea a fost înglobată de statul condus de Mircea cel Bătrân, Țara Românească);
b. Crearea unor importante centre de civilizație și cultură românească, autentice și durabile.

Fișă de lucru: ***Statele medievale în spațiul românesc: Țara Românească, Moldova și Dobrogea***

I. Completați spaţiile libere de mai jos cu informaţiile care lipsesc:

În secolul al XIV-lea, Ţara Românească a fost întemeiată ca stat independent de coroana maghiară de către voievodul ..... I. Voievodul ..... a pus bazele statului medieval Moldova, independent de Ungaria. În Evul Mediu, secuii şi saşii din Transilvania au fost organizaţi în unităţi administrativ-teritoriale numite .... și ..... au reprezentat instituţiile politice centrale ale statelor medievale româneşti.

II. Citiți textul de mai jos, apoi răspunde cerinţelor:

„Iar în acel timp Bogdan, voievodul românilor din Maramureş, adunând în jurul său pe românii din acel district, a trecut în ţara Moldovei, supusă coroanei regatului ungar, şi cu toate că a fost lovit de mai multe ori de armata regelui, crescând mult numărul locuitorilor, acea ţară a crescut (devenind) un stat."

(Ioan de Thurocz, *Cronica Hungarorum*)

1. Menționați, pe baza textului, numele statului întemeiat de Bogdan şi denumirea unei unităţi teritoriale din Transilvania medievală.

2. Precizați, pe baza textului, secolul în care se desfăşoară evenimentele relatate.

3. Indicați, pe baza textului, numele primului întemeietor al statului.

Studiu de caz: Lumea satului

1. Definiție

Bâlci = târg ținut în anumite perioade ale anului, la sărbători importante, însoțit de petreceri populare.

2. Comunitatea rurală

Pe parcursul Evului Mediu, românii au locuit în sate cu un număr mic de locuitori, formate din vatra de locuit, loturile ţărăneşti şi proprietăţile comune (păduri, păşuni și ape).
Principalele ocupaţii au fost următoarele:
a. Agricultura: s-a cultivat meiul, grâul, porumbul (începând cu secolul al XVII-lea), orzul, ovăzul, leguminoasele (varză, mazăre, ceapă și usturoi), vița de vie și pomii fructiferi;
b. Creșterea animalelor: caprine, ovine, bovine, apicultura și pescuitul;
c. Meșteșugurile: țesut, olărit, cioplit, confecționarea de îmbrăcăminte și încălțăminte.
Obiectele necesare au fost produse în gospodărie, dar au existat şi meşteri în sate (fierari și cojocari).
Locuințele țăranilor au fost formate din bordeie, cu una-două camere, vatră și mobilier sărăcăcios.
Biserica satului a fost locul de întrunire, duminica, după slujbele religioase, aici fiind discutate problemele importante ale comunităţii.
Au existat numeroase sărbători și prilejuri de distracție, precum cele legate de familie (nașterea, botezul și nunta), sărbătorile religioase (zilele de duminică, Crăciunul și Paștele) și **bâlciurile**.

3. Domeniul feudal

În Evul Mediu, raporturile sociale au fost determinate de proprietatea asupra pământului.
Prin aservirea obștilor sătești s-au format domeniile feudale (compuse din casa sau curtea boierească, terenuri agricole: rezerva feudală, pășuni, livezi și vii), administrate de boieri (Țara Românească și Moldova) sau nobili (Transilvania).
Boierimea a constituit principala forță economică și politică a Țărilor Române, fiind împărțită, după mărimea domeniului feudal, în mare, mijlocie și mică.
Pe măsură ce a crescut numărul domeniilor feudale, s-a ajuns la o ierarhizare strictă a țărănimii:
I. Țăranii liberi: foarte puțini la număr, au fost proprietari ai pământului pe care l-au putut lăsa moștenire, au deţinut gospodării proprii şi s-au organizat în obşti săteşti.
II. Țăranii aserviți sau dependenți: majoritatea țăranilor, nu au avut libertate de strămutare de pe un domeniu feudal pe altul, au muncit pe rezerva seniorului, nu au avut pământuri proprii (doar o gospodărie, unelte de lucru şi animale), loturile fiindu-le încredinţate de către nobili spre folosinţă.

4. Răscoalele țărănești din Transilvania

Secolul al XV-lea - obligațiile țăranilor aserviți din Transilvania s-au înmulțit: renta (în bani), dijma (renta în produse) și claca sau robota (în muncă) față de Stat, nobili și Biserică.
Dependența economică și juridică a țăranilor aserviți față de clasa nobiliară din Transilvania a dus la izbucnirea a numeroase răscoale țărănești, repede înfrânte de nobilimea maghiară.
Principalele cauze ale răscoalelor țărănești au fost condițiile grele de viață și de muncă, creșterea obligațiilor și lipsa de drepturi a populației românești din Transilvania:
a. Răscoala de la Bobâlna (1437-1438): cauzată de abuzurile nobilimii și creșterea obligațiilor țărănimii aservite;
b. Răscoala lui Gheorghe Doja (1514): declanșată de înrăutățirea situației țărănimii dependente.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Lumea satului***

A. *„Mizeria, nepregătirea, veacurile de război au împins ca o neîncetată bătaie de vânt țăranul român la dezordine gospodărească, la trai neigienic, câteodată la stări de civilizație neolitică, dar nu l-au putut face să renunțe la pitorescul înadins sporit și alimentat la fiecare pas al vieții, căsuța, oricât de redusă la elementele necesare adăpostirii, va ființa intotdeauna ca un semn de liberă noblețe, stâlpii pridvorului, ulciorul, din care se astâmpăra setea, va fi întotdeauna împodobit cu un decor bătrânesc, iar peretele, oricât de pustiit de nenoroc va purta oricum o icoană."*

(Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*)

B. *„Flăcăul sosi încălzit de la drum. Se opri la marginea delniței (...). Cu o privire cețoasă, Ion cuprinse tot locul, căutându-l. Simțea o plăcere atât de mare văzându-și pământul, încât îi venea să cadă în genunchi și să-l îmbrățișeze. I se părea mai frumos, pentru că era al lui. Nu se putu stăpâni. Rupse un smoc de fire și le mototoli pătimaș în palme."*

(Liviu Rebreanu, *Ion*)

1. Identificați, pe baza sursei A, elementele care au determinat traiul greu al țăranului român.

2. Ce credeți că a determinat bucuria nestăvilită a tânărului portretizat în sursa B?

3. Numiți, pe baza sursei A, ce este definitoriu pentru țăran și societatea rurală medievală.

Studiu de caz: Organizarea unei comunități urbane

1. Definiție

Vornic = important dregător din sfatul domnesc în Țara Românească și Moldova.

2. Târguri și orașe

Apărut în Evul Mediu, târgul a reprezentat o așezare semi-urbană, inițial un sat mai vechi, a cărui importanță a crescut datorită drumului comercial pe care s-a aflat sau datorită resurselor economice din regiunea respectivă ⇒ dezvoltarea pieței interne și a tehnicilor de plată.
Tipuri de târguri: cel propriu-zis, local (în care țăranii și meșteșugarii din zonele învecinate au schimbat o cantitate modestă de bunuri) și extins (alături de țărani și meșteșugari au participat negustorii, iar cantitățile de bunuri comercializate au fost mult mari).
Oraşele au reprezentat centrele meşteşugăreşti, comerciale, economice, culturale, religioase şi politice din Ţărilor Române, apărute la intersecția unor drumuri și pe locul vechilor așezări romane.
Centrele urbane din Transilvania s-au bucurat de o autonomie considerabilă, în timp ce târgurile și orașele din Țara Românească și Moldova au fost considerate proprietatea domnului.
În Transilvania, cele mai importante centre urbane au fost următoarele: Braşov, Alba Iulia, Sighișoara, Sibiu, Sebeș, Cluj-Napoca și Bistriţa.
În Ţara Românească, s-au dezvoltat următoarele orașe: Câmpulung, Curtea de Argeş, Târgovişte și Bucureşti.
În Moldova, s-au afirmat următoarele așezări urbane și cetăți fortificate: Baia, Suceava, Siret, Iaşi, Chilia, Cetatea Albă, Neamţ, Soroca, Orheiul Vechi, Bender-Tighina și Hotin.
Orașele au fost locuite de următoarele categorii sociale: patriciat (proprietarii atelierelor, meșteșugari și negustori bogați), pătura intermediară (profesori, medici și avocați), sărăcime sau plebe (meșteri, calfe și ucenici) și breslele meșteșugarilor și negustorilor.
Conducerea oraşelor a fost asigurată, în Ţara Românească şi în Moldova, de **vornic** sau de pârcălab, respectiv de Sfatul Orăşenesc (format din 12 pârgari), în frunte cu un şoltuz (Moldova) sau judeţ (Ţara Românească).
În Transilvania, în fruntea oraşelor săsești s-a aflat Sfatul, format din 8-12 membri, condus de un *burgmeister* (din limba germană: *„primar”*).

3. Sighișoara: un model de comunitate urbană

Secolul al XIII-lea - în Transilvania, negustorii saşi au întemeiat Sighișoara, aşezare transformată după numai un secol într-un oraş înfloritor, a cărui prosperitate s-a datorat breslelor meşteşugăreşti, care au contribuit la ridicarea fortificaţiilor oraşului.
În prezent, Sighișoara este una dintre cele mai bine păstrate cetăţi medievale din Europa.

4. Câmpulung: prima capitală a Țării Românești

Câmpulung a fost prima capitală a Ţării Româneşti, şi tot aici tradiţia istorică susţine că s-ar fi desfăşurat descălecatul lui Radu Negru Vodă.
Cca. 1300 - conform celor mai vechi menţiuni documentare oraşul a purtat denumirea de Longocampo, primul său conducător cunoscut fiind comitele Laurenţiu.
Oraşul a fost locuit atât de ortodocşi, cât şi de catolici, şi a avut un rol comercial deosebit, îndeplinind, de asemenea, funcţia de vamă domnească.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Organizarea unei comunități urbane***

I. Citiți textul de mai jos și apoi răspundeți cerinţelor:

„Saşii din Transilvania, în şapte oraşe şi două scaune, au fost privilegiaţi şi eliberaţi, primind puterea şi dreptul de a alege dregătorii lor, judecătorii şi administratorii oraşelor. Astfel, anual, după Crăciun, prin alegeri generale şi libere, cu participarea tuturor, se va alege un număr de juraţi. După aceea, ceilalţi juraţi vor fi aleşi de către nou aleasa autoritate publică, potrivit obiceiului străvechi. Aşa se va cădea, să se aleagă persoane capabile şi utile pentru comunitate, care după scurgerea anului, vor fi obligate să dea socoteală pentru activitatea desfăşurată, în faţa onoratului consiliu."

(*Statutele saşilor*, 1586)

1. Precizați, pe baza textului, statul la inițiativa căruia au fost colonizaţi saşii în Transilvania.

2. Transcrieți din text unitatea administrativ-teritorială specifică saşilor din Transilvania.

3. Menționați, pe baza textului, un fragment care atestă autonomia orăşenească din Transilvania.

II. Ordonați fiecare dintre oraşele/cetăţile medievale de mai jos, în tabelul dat, în funcție de provincia/statul medieval de origine:
Argeş, Târgovişte, Braşov, Bistriţa, Chilia, Suceava, Sibiu, Siret, Neamţ și Sighişoara

Provincia/statul medieval	
Transilvania	
Țara Românească	
Moldova	

Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie*

1. Definiții

Suveranitate = independență; regim politico-juridic conform căruia un stat nu este supus vreunei autorități străine și execută acte de politică internă și externă fără a cere permisiunea altui stat.
Tactica *„pământului pârjolit”* = politică militară ce implică distrugerea a tot ce poate fi folositor inamicului care înaintează sau se retrage dintr-un teritoriu pe care l-a atacat.
Tribut = obligație în bani sau bunuri pe care a impus-o puterea cuceritoare, plătită la date fixe.

2. Contextul internațional

Secolele XIV-XVII - politica externă a Țărilor Române a fost influențată de următorii factori:
a. Vecinătatea a două mari puteri creștine (catolice): Ungaria și Polonia;
b. Expansiunea Imperiului Otoman (în secolul al XIV-lea acesta a ajuns pe linia Dunării).
Strategiile abordate de statele românești, pentru a își menține **suveranitatea**, au fost următoarele:
a. Alianțe bilaterale și cu puterile vecine;
b. Participarea la cruciadele antiotomane organizate de puterile creștine din Apusul Europei;
c. Folosirea conflictului asimetric (**tactica *„pământului pârjolit”*** și hărțuirea inamicului);
d. Plata **tributului** către Imperiul Otoman.

3. Voievozii români în lupta antiotomană

I. Mircea cel Bătrân (Ţara Românească: 1386-1394/1395; 1397-1418):
1388-1389 - a preluat stăpânirea Dobrogei ⇒ declanşarea conflictului cu puterea otomană.
I anuarie 1390 - la Radom, Mircea a încheiat un tratat de alianţă cu regele Poloniei, Vladislav al II-lea Jagello (1377-1434), act cu un pronunțat caracter antiungar.
10 octombrie 1394/17 mai 1395 - la Rovine, a avut loc bătălia dintre forțele lui Mircea și otomanii conduși de Baiazid I Fulgerul (1389-1402) ⇒ înfrângerea turcilor.
7 martie 1395 - la Brașov, în aşteptarea unei ofensive otomane, Mircea a încheiat un tratat de alianţă cu regele maghiar Sigismund de Luxemburg (1387-1437).
25 septembrie 1396 - la Nicopole, Mircea a participat alături de armatele creştine occidentale (cavaleri francezi, englezi, germani și maghiari) la cruciada antiotomană ⇒ victorie a turcilor.
1402-1413 - Mircea s-a implicat în luptele politice dintre pretendenţii la tronul Imperiului Otoman, și i-a sprijinit pe prinții Musa și Mustafa, ambii înfrânți de Mahomed I (1413-1421).
1417/1420 - o armată otomană, condusă de Mahomed I, a invadat Ţara Românească, a anexat Dobrogea, a ocupat cetățile Giurgiu și Turnu și a impus domnului român plata unui tribut.
II. Alexandru cel Bun (Moldova: 1400-1432):
12 martie 1402 - domnitorul moldovean a depus omagiul de vasalitate față de regele Poloniei.
15 iulie 1410 - la Grunwald, Polonia, sprijinită de Moldova, s-a luptat cu forțele Cavalerilor Teutoni pentru controlul teritoriilor din zona Mării Baltice.
1412 - semnarea Tratatului de la Lublau, potrivit căruia Ungaria și Polonia și-ar fi împărţit Moldova în cazul în care aceasta nu ar fi participat la campania antiotomană.
1420 - la Chilia și Cetatea Albă, a fost respins primul atac otoman împotriva teritoriului moldovean.
27 septembrie 1422 - la Marienburg, forțele poloneze, alături de cele moldovene, s-a luptat cu forțele Cavalerilor Teutoni pentru controlul asupra teritoriilor din zona Mării Baltice.
III. Iancu de Hunedoara (Transilvania: 1438-1456):
1442 - la Sântimbru, Transilvania a fost atacată de forțele otomane, iar Iancu de Hunedoara a fost înfrânt ⇒ la Sibiu și pe râul Ialomiţa, voievodul și-a regrupat forţele şi a provocat înfrângerea turcilor.
1443-1444 - *„Campania cea lungă”*: Iancu a eliberat orașele Niș și Sofia.
Iulie 1444 - la Seghedin, s-a semnat tratatul de pace favorabil forţelor creştine;

Noiembrie 1444 - o nouă cruciadă antiotomană s-a încheiat prin înfrângerea de la Varna.
1448 - a doua bătălie de la Kosovopolje s-a încheiat cu înfrângerea forțelor cruciate.
1453 - după cucerirea Constantinopolului de către forțele sultanului Mahomed al II-lea Cuceritorul (1444-1481), turcii s-au pregătit pentru asediul Belgradului.
Iulie 1456 - în bătălia de apărare a Belgradului Iancu a obținut cea mai strălucită victorie din cariera sa militară ⇒ oprirea înaintării otomanilor spre centrul Europei pentru următorii 70 de ani.
IV. Vlad al III-lea Ţepeş (Ţara Românească: 1448; 1456-1462; 1476):
1460 - Țepeș a refuzat plata tributului și a încheiat o alianţă cu regele Matei Corvin (1458-1490).
1461-1462 - campania la sud de Dunăre: Vlad Țepeș a devastat o întreagă regiune turcă ⇒ Imperiul Otoman a pregătit o campanie de pedepsire a Țării Românești.
Mai-iunie 1462 - Mahomed al II-lea Cuceritorul, în fruntea unei armate otomane de cca. 120.000 de oameni, a trecut Dunărea și s-a îndreptat spre Târgoviște, capitala Țării Românești.
16-17 iunie 1462 - Atacul de noapte de lângă Târgovişte: cu forţe net inferioare (cca. 30.000 de soldați), Vlad Ţepeş a încercat să îl asasineze pe sultanul Mahomed al II-lea Cuceritorul ⇒ retragerea trupelor otomane din Țara Românească și îndepărtarea de pe tron a lui Vlad Țepeș.
1462-1476 - Vlad Țepeș a fost arestat și întemnițat la Budapesta, ca urmare a trădării boierilor munteni și a intrigilor negustorilor transilvăneni.
1476 - Vlad Țepeș a recâștigat tronul Țării Românești, dar a fost asasinat de boierii munteni.
V. Ştefan al III-lea cel Mare (Moldova: 1457-1504):
Aprilie 1459 - la Overchelăuți, Ștefan a semnat tratatul de vasalitate cu regele Cazimir al IV-lea (1440-1492), prin care monarhul polonez l-a recunoscut unic suveran al Moldovei.
1465 - în urma unui atac prin surprindere, domnul Moldovei a reuşit să aducă sub stăpânire Chilia, subminând grav interesele comerciale ale Ungariei și Țării Românești.
14-15 decembrie 1467 - la Baia, a avut loc bătălia dintre forțele maghiare conduse de regele Matei Corvin și cele conduse de domnul moldovean, încheiată cu victoria lui Ștefan cel Mare.
1469/20 august 1470 - la Lipnic, a fost eliminat pericolul tătarilor din Hoarda de Aur.
10 ianuarie 1475 - la Vaslui (Podul Înalt), a avut loc bătălia dintre armatele aflate sub comanda lui Ștefan cel Mare și oastea otomană, încheiată cu victoria forțelor antiotomane.
25 ianuarie 1475 - Ştefan a trimis o scrisoare monarhilor europeni pentru a cere sprijin antiotoman.
Iulie 1475 - la Iași, s-a semnat tratatul dintre Ștefan cel Mare și Matei Corvin, prin care s-a prevăzut sprijin militar reciproc antiotoman și s-a pus capăt stării de conflict dintre Moldova și Ungaria.
25-26 iulie 1476 - la Războieni (Valea Albă), a avut loc bătălia dintre forțele otomane conduse de Mahomed al II-lea Cuceritorul și armata lui Ștefan cel Mare, încheiată cu victoria turcilor, sultanul nereușind însă să obțină beneficii politice de pe urma victoriei.
1484 - Baiazid al II-lea (1481-1512) a cucerit cetăţile moldovene Chilia şi Cetatea Albă.
1485 - la Colomeea, s-a semnat tratatul de vasalitate dintre regele polonez Cazimir al IV-lea și Ștefan cel Mare, prin care domnul moldovean a încercat să își recupereze cetățile pierdute.
16 noiembrie 1485 - la Cătlăbuga, Ștefan i-a înfrânt pe otomani.
6 martie 1486 - la Șcheia, forțele domnului moldovean au ieșit victorioase împotriva otomanilor.
1489 - Ştefan a restabilit pacea cu otomanii și a reluat plata tributului.
26 octombrie 1497 - la Codrii Cosminului, a avut loc bătălia dintre polonezii conduși de regele Ioan Albert (1492-1501) și armata condusă de Ștefan cel Mare, încheiată cu victoria domnului moldovean.
1499 - la Hârlău, s-a semnat tratatul prin care s-au normalizat relațiile moldo-polone și cele două state și-au făgăduit ajutor reciproc în caz de război.

4. Urmări

Secolul al XV-lea - Ţara Românească și Moldova au fost silite să accepte plata tributului şi pierderea cetăţilor dunărene (Turnu și Giurgiu) şi a celor pontice (Chilia şi Cetatea Albă) ⇒ Imperiul Otoman a recunoscut autonomia celor două state românești, statut înscris în convenţii numite capitulaţii.

Fișă de lucru: ***Spațiul românesc și politica de cruciadă târzie***

Citiți cu atenţie textele de la mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *„Eu, întru Hristos Dumnezeu binecredincios și binecinstitor și de Hristos iubitor și autocrat, Io Mircea mare voievod și domn din mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpânind și domnind peste toată Țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți, încă și către părțile tătărești și Amlașului și Făgărașului herțeg și domnitor al Banatului Severinului și pe amândouă părțile pe toată Podunavia, încă până la Marea cea Mare și singur stăpânitor al cetății Dârstorului”.*

(Titulatura domnească a lui Mircea cel Bătrân)

B. *„O, bărbat demn de admirat, întru nimic inferior comandanților eroi, pe care îi admirăm atât de mult; acesta (Ștefan cel Mare) în vremea noastră este cel dintâi dintre principii lumii, care a repurtat asupra turcilor o biruință atât de măreață. După judecata mea, el este cel mai vrednic ca să i se încredințeze șefia și conducerea întregii lumi și mai ales funcția de șef suprem și comandant împotriva turcilor, fiindcă alți regi și principi catolici sunt apăsați spre trândăvie, plăceri lumești sau războaie civile.”*

(Jan Dlugosz, *Istoria poloneză*)

1. Precizați, pe baza sursei A, care este sursa puterii domnești.

2. Rezumați într-o singură frază textul sursei B.

3. Enumerați, pe baza sursei A, teritoriile peste care a fost Mircea cel Bătrân *„mare voievod și domn”*.

Anul 1600: Mihai Viteazul

1. Mihai Viteazul și lupta antiotomană

Secolul al XVI-lea - Ţările Române au fost antrenate în vârtejul confruntărilor dintre puterile competitoare (Austria, Imperiul Otoman şi Polonia), iar dominaţia otomană s-a intensificat, prin creşterea tributului, intervenţia sultanului în alegerea domnilor și monopolul comercial turcesc.
1593 - pe tronul Ţării Româneşti a urcat Mihai Viteazul (1593-1601).
13 noiembrie 1594 - la București, Mihai a declanșat răscoala antiotomană, prin suprimarea garnizoanei turcești și atacarea cetăţilor dunărene ⇒ declanşarea ostilităţilor cu Imperiul Otoman.
20 mai 1595 - la Alba Iulia, Mihai Viteazul a încheiat un tratat cu Sigismund Bathory, prin care domnul muntean a acceptat suzeranitatea principelui transilvănean în schimbul sprijinului antiotoman.
13 august 1595 - la Călugăreni, a avut loc confruntarea cu forțele otomane conduse de Sinan Pașa, încheiată cu o victorie românească de prestigiu.
Octombrie 1595 - la Giurgiu, a fost desăvârșită înfrângerea forțelor otomane din Țara Românească.
1597 - în contextul învingerii habsburgilor de către otomani, Mihai a încheiat pacea cu turcii.
1598 - la Târgoviște, pentru consolidarea poziţiei Ţării Românești, Mihai a încheiat tratatul de vasalitate cu împăratul Rudolf al II-lea (1576-1612), prin care a fost recunoscută domnia ereditară a lui Mihai, în schimb acesta a recunoscut suzeranitatea habsburgică.

2. Unirea de la 1600

Transformările politice din zona Ţărilor Române au pus în pericol coaliția antiotomană.
Mihai a înțeles că fără o acţiune energică, menită să îşi surprindă adversarii, cauza antiotomană ar fi suferit o grea înfrângere, de aceea a hotărât organizarea unei campanii militare în Transilvania.
18 octombrie 1599 - la Șelimbăr, armata lui Mihai a învins forțele conduse de Andrei Bathory ⇒ Mihai Viteazul a devenit conducătorul Transilvaniei.
Mai 1600 - Mihai a cucerit Moldova, invocând alianţa lui Ieremia Movilă (1595-1600; 1600-1606) cu otomanii şi tătarii ⇒ s-a putut intitula astfel *„domn al Ţării Româneşti, Ardealului şi Moldovei”*.
Puterile vecine au văzut în noul stat român o contradicţie cu propriile interese:
a. Austria și-a văzut ameninţate planurile de menţinere a Transilvaniei în sfera sa de influenţă;
b. Polonia nu a dorit pierderea controlului asupra Moldovei;
c. Imperiul Otoman nu a acceptat ideea renunţării la Ţara Românească;
d. Insubordonarea nobililor maghiari din Transilvania, care nu au acceptat măsurile luate de Mihai.
18 septembrie 1600 - la Mirăslău, nobilimea maghiară din Transilvania, ostilă unei supremaţii româneşti, s-a alăturat generalului imperial Gheorghe Basta şi l-a învins pe Mihai Viteazul.
În paralel, polonezii au pătruns în Moldova și au restaurat dinastia Movileştilor, cu intenţia de a numi în Ţara Românească domn pe Simion Movilă (1600-1601; 1601-1602; 1606-1607).
3 august 1601 - la Guruslău, cu sprijinul oferit de aliatul său, împăratul Rudolf al II-lea, Mihai a revenit în Transilvania, unde a obţinut victoria.
9 august 1601 - în tabăra de la Câmpia Turzii, Mihai Viteazul a fost ucis de mercenari valoni plătiţi de generalul imperial Gheorghe Basta.

3. Importanța actului unirii

Unirea Țării Românești cu Transilvania şi Moldova a însemnat punctul culminant al rezistenţei în lupta pentru independenţă şi un imbold pentru posteritate ⇒ afirmarea conştiinţei etnice românești.

Fișă de lucru: ***Anul 1600: Mihai Viteazul***

Citiți textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Deschid sfânta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei câteva pagini din viața eroică a părinților lor. Voi arăta acele lupte uriașe pentru libertatea și unitatea națională, cu care românii, supt povața celui mai vestit și mai mare dintre voievozii lor, încheiară veacul al XVI-lea... Moștenitori ai drepturilor pentru păstrarea cărora părinții noștri au luptat atâta în veacurile trecute, fie ca aducerea aminte a acelor timpuri eroice să deștepte în noi sentimentul datorinței ce avem d-a păstra și d-a mări pentru viitorime această prețioasă moștenire."

(Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

Pornind de la sursa de mai sus, redactați un eseu despre Mihai Viteazul (maxim o pagină A4), în care să descrieți rolul acestuia în istoria românilor.

Test evaluare
Evul Mediu românesc

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I.1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Între întemeierea Munteniei și aceea a Moldovei este o mare deosebire; cea dintâi se datorează reunirii diferitelor formațiuni politice dintre Dunăre și Carpați sub un conducător local, anume voievodul de la Câmpulung și Argeș: este, prin urmare, un proces intern. Cea de-a doua este rezultatul unei cuceriri din afară, a unei ocupări a teritoriului dintre Carpați, Nistru și mare de către un conducător venit de peste munți. În Moldova a fost într-adevăr o descălecare, întâi a lui Dragoș, apoi a lui Bogdan, coborâți amândoi din Maramureș, în timp ce, în Muntenia, întemeierea a plecat din însuși cuprinsul viitorului stat.”*

(Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*)

B. *„Dar să ne întoarcem asupra Moldovei, care a cunoscut în veacul al XV-lea cea mai însemnată figură din istoria ei: Ştefan cel Mare. A avut calităţi excepţionale, nu numai de vitejie, dar şi de chibzuinţă şi de organizare, şi, spre fericirea Moldovei, în general a românimii, a avut o domnie lungă de 47 de ani. A fost cea mai lungă domnie înainte de cea a regelui Carol I în veacurile noastre. S-a urcat pe tron în 1457, deci un an după Vlad Ţepeş în Muntenia, şi a domnit până în 1504. A moştenit o ţară în plină organizare, dar care din punct de vedere economic a început să se dezvolte mai cu seamă datorită împrejurării că a reprezentat o regiune de tranzit între Europa Centrală, Polonia şi porturile de la Marea Neagră. Iar faptul că Moldova a avut două porturi importante, Chilia şi Cetatea Albă, i-a adus o substanţială sursă de venituri, prin vămi. (...) Ştefan cel Mare a fost, pentru mica lui ţară, un voievod bogat prin vămile pe care le-a luat de pe urma comerţului internaţional.”*

(Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*)

a. Numiți, pe baza sursei A, voievozii descălecători. 6 puncte

b. Precizați, pe baza sursei B, două calități ale domnitorului Ştefan al III-lea cel Mare. 6 puncte

c. Descrieți, pe baza sursei A, deosebirea dintre întemeierea Munteniei și a Moldovei. 6 puncte

d. Identificați, pe baza sursei B, importanța cetăților Chilia și Cetatea Albă. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Pe parcursul Evului Mediu timpuriu românii au fost organizați în: 4 puncte
a. Obști b. Ginți c. Triburi

2. Întemeietorul Țării Românești a fost: 4 puncte
a. Basarab I b. Bogdan I c. Iancu de Hunedoara
3. Mircea cel Bătrân a domnit în statul medieval: 4 puncte
a. Transilvania b. Moldova c. Țara Românească
4. Mihai Viteazul, în 1595, a învins forțele otomane la: 4 puncte
a. Rovine b. Călugăreni c. Vaslui

II. 2. Stabiliţi corespondenţa între cele două coloane cu ajutorul săgeților: **10 puncte**

1. Țara Cavarnei	a. Formațiune prestatală de la est de Carpați	2.5 puncte
2. Câmpul lui Dragoș	b. Formațiune prestatală din spațiul intracarpatic	2.5 puncte
3. Voievodatul lui Gelu	c. Formațiune prestatală de la sud de Carpați	2.5 puncte
4. Cnezatul lui Ioan	d. Formațiune prestatală din Dobrogea	2.5 puncte

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Descălecatul este un proces istoric întâlnit în spațiul intracarpatic..... 2.5 puncte

b. În urma atacului de noapte Vlad al III-lea Țepeș l-a omorât pe Mahomed al II-lea..... 2.5 puncte

c. În bătălia de apărare a Belgradului Iancu de Hunedoara l-a învins pe Mahomed al II-lea .....2.5 puncte

d. În perioada domniei lui Mihai Viteazul s-a realizat prima unire a Țărilor Române..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Politica de cruciadă a voievozilor români”*
Compunerea va include următorii termeni: **independență, Mircea cel Bătrân, Vlad al III-lea Țepeș, Mihai Viteazul, Ștefan al III-lea cel Mare, Rovine, Vaslui, Imperiul Otoman, atacul de noapte** și **Călugăreni**.
30 puncte

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziţiei (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul VI: MODERNITATEA TIMPURIE

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
2. Utilizarea critică şi reflexivă a limbajului de specialitate şi a surselor istorice.
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienţei istorice şi a diversităţii socio-culturale.
4. Folosirea autonomă şi responsabilă a instrumentelor necesare educaţiei permanente.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp şi spaţiu în rezolvarea unor situaţii-problemă.
2.2. Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informaţiilor provenite din diferite surse.
3.1. Valorificarea experienţelor istorice oferite de acţiunea personalităţilor/grupurilor în contexte istorice variate.
4.1. Realizarea unor investigaţii istorice prin utilizarea resurselor multimedia.

Capitolul VI: MODERNITATEA TIMPURIE

1. Politică și diplomație în secolele XVII-XVIII.
Studii de caz:
a. Cronicari, cărturari și cartea în spațiul românesc;
b. Arta ecleziastică și laică.
2. Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi.
3. Secolul fanariot.
Studiu de caz:
Chestiunea Orientală și Principatele Române.
Test evaluare.

Politică și diplomație în secolele XVII-XVIII

1. Țările Române în secolul al XVII-lea

Secolul al XVII-lea - a fost caracterizat printr-o mai mare stabilitate politică, domnitorii români au renunțat la conflictul deschis cu Imperiul Otoman, înlocuindu-l cu acțiuni diplomatice menite să strângă legăturile dintre cele trei Țări Române și să le apropie pe acestea de puterile europene ostile otomanilor: Austria, Polonia și Imperiul Rus.
A doua jumătate a secolului al XVII-lea - regimul dominației otomane asupra Țărilor Române (instituit încă din anul 1538) a devenit tot mai apăsător: grecii au fost folosiți de către Poartă pentru a controla Țările Române (aceștia au primit titluri nobiliare, funcții și pământuri).
Regimul dominației otomane asupra Țărilor Române s-a manifestat sub două forme: economică (tribut, obligații în natură și monopol comercial) și politică (amestecul sultanilor în numirea domnitorilor și controlul asupra politicii duse de domnitor).
Secolul al XVII-lea - în ciuda crizei de autoritate cu care s-a confruntat domnia în Țările Române în această perioadă, au existat domnitori care s-au distins prin politica abilă dusă cu scopul ieșirii din sfera de influență otomană: Matei Basarab, Vasile Lupu, Şerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir.

2. Diplomația domnitorilor români

I. Matei Basarab (domn al Ţării Româneşti: 1632-1654):
A inițiat legături cu austriecii și cu regele Poloniei, în scopul realizării unei alianțe antiotomane.
1633-1651 - a întreținut relații cu principii Transilvaniei, Gheorghe Rackoczi I (1630-1648) și Gheorghe Rackoczi al II-lea (1648-1660), cu care a încheiat un tratat de alianță prin care și-au promis sprijin reciproc.
1650 - a încheiat o înțelegere de ajutor reciproc cu hatmanul cazacilor, Bogdan Zinovi Mihailovici Hmelnițki.
Pe tot parcursul domniei sale s-a aflat în conflict cu domnul Moldovei, Vasile Lupu, care a urmărit să îi ocupe tronul.
A sprijinit construirea de lăcașuri de cult (cea mai cunoscută ctitorie a fost Mănăstirea Arnota).
II. Vasile Lupu (domn al Moldovei: 1634-1653):
1638 - a încheiat un tratat de alianță cu principele Transilvaniei, Gheorghe Rackoczi I.
1639 - la Ojogeni (3 decembrie) și la Nenișori (pe râul Ialomița), a încercat să îl îndepărteze de pe tron pe domnul Țării Românești, Matei Basarab, dar a fost înfrânt.
1644-1648 - perioada de îmbunătățire a relațiilor domnului moldovean cu Matei Basarab.
1646 - Vasile Lupu a încheiat cu Transilvania o convenție de bună vecinătate și de extrădare.
27 mai 1653 - la Finta, a avut loc ultima încercare a lui Vasile Lupu de a ocupa tronul Țării Românești ⇒ îndepărtarea sa de pe tronul Moldovei.
Om de cultură, a ridicat numeroase biserici și mănăstiri (Mănăstirea *„Sfinții Trei Ierarhi”*) și a publicat culegerea de legi *Carte românească de învățătură* sau *Pravila lui Vasile Lupu* (1646).
III. Şerban Cantacuzino (Ţara Românească: 1678-1688):
Domnitorul muntean a urmărit încheierea unei alianțe antiotomane cu Austria.
1683 - Şerban Cantacuzino, cu toate că a participat cu trupe alături de Imperiul Otoman la asediul Vienei, a ajutat, în secret, trupele austriece, oferindu-le acestora informații despre acțiunile trupelor inamice.
1684-1688 - după înfrângerea armatelor otomane în fața zidurilor Vienei, Şerban Cantacuzino a intrat în tratative cu austriecii, în vederea încheierii unei alianțe antiotomane: habsburgii i-au promis domnului muntean domnia ereditară și titlul de baron în cadrul Austriei ⇒ tratativele nu au fost însă finalizate, ca urmare a morții domnului Țării Românești.
A sprijinit Biserica prin construirea de mănăstiri (Mănăstirea Cotroceni) și lăcașuri de cult (Biserica

„Sfântul Eftimie” - Fundenii Doamnei).

IV. Constantin Brâncoveanu (domn al Țării Românești: 1688-1714):

A urmărit permanent menținerea unor relații bune cu Imperiul Otoman, pentru a nu trezi suspiciuni cu privire la politica externă antiotomană.

1698 - Constantin Brâncoveanu a făcut propuneri Imperiului Rus în vederea declanșării unui conflict antiotoman.

A încercat încheierea unei alianțe cu Polonia îndreptate împotriva turcilor, dar a renunțat la acest proiect datorită încapacității de luptă a statului polonez.

1709 - între Țara Românească și țarul Petru I cel Mare (1682-1725) s-a încheiat o convenție secretă antiotomană.

1714 - domnul muntean a fost înlăturat de la domnie de către otomani (intrigile boierești, averea mare și aliențele antiotomane pe care Brâncoveanu a încercat să le creeze pe parcursul domniei sale i-au adus sfârșitul) și executat, împreună cu cei patru fii ai săi și ginerele Enache Văcărescu.

A sprijinit Biserica prin construirea de lăcașuri de cult (Mănăstirea Hurezi și Mănăstirea Govora) și a clădit Palatul Mogoșoaia (stilul brâncovenesc).

V. Dimitrie Cantemir (domn al Moldovei: 1693 și 1710-1711):

1710-1711 - Cantemir s-a orientat spre o alianță antiotomană cu Imperiul Rus.

13 aprilie 1711 - la Luțk, a încheiat un tratat de alianță cu Petru I cel Mare: conform tratatului, Imperiul Rus a recunoscut domnia ereditară în familia lui Cantemir, independența și integritatea Moldovei și a promis sprijin militar împotriva Imperiului Otoman.

Iulie 1711 - la Stănilești pe Prut, armatele ruso-moldovene au fost înfrânte de forțele otomane, iar Dimitrie Cantemir s-a refugiat la curtea împăratului Rusiei.

Domnitorul Cantemir a fost un mare cărturar al umanismului românesc (enciclopedist, etnograf, geograf, filozof, istoric, lingvist, muzicolog și compozitor), principalele sale opere fiind *Istoria Creșterii și Descreșterii Imperiului Otoman* (1714-1716) și *Descrierea Moldovei* (1714-1716).

3. Urmări

1711/1716 - în Moldova, în contextul încheierii domniei lui Dimitrie Cantemir, și în Țara Românească, după finalizarea domniei lui Ștefan Cantacuzino (1714-1716), Imperiul Otoman a înlocuit domniile pământene cu cele fanariote.

Fișă de lucru: ***Politică și diplomație în secolele XVII-XVIII***

Citiți textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *„(...) Constantin Brâncoveanu (...) a fost un domn înțelept, șiret totodată, ascunzându-și acțiunile față de turci, austrieci și ruși; a căutat, de asemenea, să-și impună candidații la scaunul Moldovei, a fost deci un om ambițios și iscusit, și a domnit douăzeci și cinci de ani - e ultimul domn din țările noastre care a reușit să rămână în scaun atâta timp. După el, va veni lungul șir de domni fanarioți, care, în general, nu vor fi lăsați în scaun de turci decât vreo doi-trei ani la rând."*

(Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*)

B. *„Prin emisari de-ai lui, aleși din mica boierime care i-a fost mai credincioasă, a încheiat, în primăvara lui 1711, un tratat cu Petru I cel Mare, prin care a pus Moldova sub protecția țarului, într-un cuvânt a făcut din Moldova o țară vasală Imperiului Rus."*

(Neagu Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*)

1. Menționați, pe baza surselor, spațiile istorice.

2. Numiți, pe baza surselor, conducătorii.

3. Precizați, pe baza sursei A, o caracteristică a politicii externe promovată de Constantin Brâncoveanu.

Studiu de caz: Cronicari, cărturari și cartea în spațiul românesc

1. Definiție

Umanism = mişcare socială şi culturală apărută ca expresie a luptei împotriva feudalismului, care a promovat ideea încrederii în valoarea omului și a perfecționării sale.

2. Cronicari și cărturari umaniști români

În Evul Mediu românesc, limbile de cult religios şi de cultură nu au coincis cu limba populară.
În Transilvania, a fost utilizată în special limba latină, în vreme ce în Ţara Românească şi Moldova, au fost folosite limba slavonă și limba română scrisă cu caractere chirilice.
29-30 iunie 1521 - *Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung către judele Braşovului Hanăş Begner*: redactarea celui mai vechi document scris în limba română (păstrat până în prezent).
Printre cei mai însemnaţi reprezentanţi ai Umanismului s-au numărat următorii:
I. În Transilvania: Nicolaus Olahus (*Hungaria*; *Attila*), Johannes Honterus (*Cărticica de reformă pentru Brașov și Țara Bârsei*; *Regulamentul bisericesc al tuturor germanilor din Transilvania*) și Gaspar Heltai (*Cronica faptelor trecute ale Ungariei*).
II. În Moldova: Grigore Ureche (*Letopiseţul Ţării Moldovei*), Miron Costin (*Letopisețul Țării Moldovei*; *De neamul moldovenilor*), Ion Neculce (*Letopisețul Țării Moldovei*) și Dimitrie Cantemir (*Descrierea Moldovei*; *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*).
III. În Ţara Românească: Neagoe Basarab (*Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său* Teodosie), Radu Popescu (*Istoriile domnilor Țării Românești: 1290-1728*) și stolnicul Constantin Cantacuzino (*Istoria Țării Rumânești dintru început*).

3. Cartea în spațiul românesc

1508 - la Mănăstirea Dealu, domnul muntean Radu cel Mare (1495-1508) a adus prima tiparniţă din Ţările Române, călugărul Macarie fiind cel care a tipărit prima carte, *Liturghierul* (în limba slavonă).
1544 - la Sibiu, a fost tipărită prima carte în limba română, *Catehismul românesc*.
1551-1553 - la Sibiu, Filip Moldoveanul a tipărit *Tetraevangheliarul slavo-român*, prima carte bilingvă tipărită și în română, totodată cea mai veche tipăritură în limba autohtonă.
1557-1582 - la Braşov, diaconul Coresi a tipărit circa 40 de lucrări religioase, în limbile slavonă şi română (*Apostol*; *Octoih*; *Psaltirea slavo-română*; *Evanghelia cu învățătură* sau *Cazania*).
1562 - la Cotnari, domnul Ioan Iacob Heraclid (Despot-Vodă: 1561-1563) a înființat Colegiul Latin.
1582 - Șerban, fiul diaconului Coresi, a tipărit *Palia de la Orăștie*, prima traducere în limba română a unei părți din *Vechiul Testament*.
A doua jumătate a secolului al XVI-lea - în Transilvania, s-au remarcat şcolile orăşeneşti de la Braşov, Cluj-Napoca (1581: Universitatea) și Alba Iulia (1622: Colegiul Academic; 1662: s-a mutat la Aiud).
1643 - la Mănăstirea *„Trei Ierarhi”* din Iași, s-a înființat prima tipografie din Moldova, prima carte tipărită fiind *Cartea Românească de învățătură* sau *Cazania lui Varlaam*.
1648 - la Alba Iulia, s-a publicat *Noul Testament*, prima traducere integrală în limba română.
1651-1683 - Dosoftei Barilă, mitropolitul Moldovei, a tipărit *Psaltirea în versuri*, *Psaltirea slavo-română* și *Viața și petrecerea sfinților*.
1688 - sub patronajul domnului muntean Şerban Cantacuzino, *Biblia* a fost tradusă pentru prima dată în limba română (*Biblia de la București*).
1694 - la București, domnul Constantin Brâncoveanu, a fondat Academia domnească.
1707 - la Iaşi, la inițiativa domnului Antioh Cantemir (1696-1700; 1705-1707), a fost creată Academia domnească.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Cronicari, cărturari și cartea în spațiul românesc***

Citiți cu atenţie textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *„Cu mila lui Dumnezeu eu diacon Coresi, dacă am văzut că mai toate limbile cu cuvântul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi rumânii n-avem; că întru biserică mai vârtos cinci cuvinte cu înţelesul meu să grăiesc şi să învăţ decât întunerec de cuvinte neînţelese într-alte limbi. Drept aceea, fraţii mei, preoţilor, scrisu-v-am aceste psaltiri din psaltirea sârbească pre limba rumânească să vă fie de învăţătură."*

(Diaconul Coresi, *Psaltirea slavo-română*)

B. *„Numele cel mai adevărat, autentic, de la primul descălecat prin Traian este rumân sau rumanus, care nume acest popor l-a păstrat întotdeauna pentru sine şi îndată după descălecat şi după pustiire, cum s-a spus, şi după al doilea descălecat, până astăzi, acelaşi nume este dat îndeobşte şi muntenilor, şi moldovenilor, şi celor ce locuiesc în ţara Transilvaniei. Rumân este un nume schimbat în curgerea anilor din roman; şi astăzi când întreb pe cineva dacă ştie moldoveneşte, spun: ştii rumâneşte, aproape ca: scis romanice. Un alt nume ei înşişi nu au primit între dânşii niciodată."*

(Miron Costin, *Cronica ţărilor Moldovei şi Munteniei*)

1. Numiți poporul la care se referă ambele surse.

2. Indicați orașul în care și-a desfășurat activitatea de tipograf diaconul Coresi.

3. Transcrieți din sursa B termenul utilizat de cronicar pentru a desemna procesul întemeierii statale.

Studiu de caz: Arta ecleziastică și laică

1. Creația artistică românească

Expresie a sintezei originale între elementele autohtone şi influenţele externe, creaţia românească a fost una originală ce a îmbogăţit tezaurul universal prin valoarea sa.
Arta românească a manifestat deschidere către cea europeană, moştenirii artistice bizantine i s-au adăugat, din secolul al XIII-lea, influenţe gotice, ulterior, influenţe renascentiste.

2. Arhitectura

I. Arhitectura ecleziastică:
Secolele XIV-XV - arhitectura ecleziastică (bisericească) a cunoscut o amplă dezvoltare în întreg spaţiul românesc: în Ţara Românească au fost construite Mănăstirile Vodiţa și Cozia, iar în Moldova ctitoriile din vremea lui Ștefan al III-lea cel Mare.
1457-1504 - domnia lui Ştefan al III-lea cel Mare a reprezentat o adevărată culme a creaţiei arhitecturale ecleziastice moldoveneşti, fiind înălţate un număr impresionant de biserici, 47 potrivit tradiţiei, realizate, de regulă, în plan dreptunghiular, cu bolţi ingenios construite şi cu acoperişuri care le-a accentuat înălţimea: Mănăstirile Putna și Voroneţ, Bisericile *„Sfântul Gheorghe”* din Hârlău, *„Sfântul Nicolae Domnesc”*, Neamţ și Arbore.
Secolul XVI-lea - s-a dezvoltat arhitectura de factură bizantină, în Ţara Românească la Mănăstirile de la Dealu și Curtea de Argeş, iar în Moldova la Mănăstirile Humor, Moldoviţa și Suceviţa.
Secolul al XVII-lea - s-au impus elemente renascentiste și orientale în Ţara Românească (Mănăstirile din Arnota, Căldăruşani și Strehaia) şi Moldova (Mănăstirea *„Sfinții Trei Ierarhi”*).
În Transilvania, populațiile maghiare, saşe și secuieşti au realizat în stil romanic (Catedrala Romano-Catolică *„Sfântul Mihail”* din Alba Iulia) şi gotic (Catedrala Romano-Catolică *„Sfântul Mihail”* din Cluj-Napoca şi Biserica Neagră din Braşov) opere de o mare valoare artistică.
II. Arhitectura laică:
Secolele IX-XII - în spațiul românesc au fost construite primele fortificații medievale cu valuri de pământ, cu rol de apărare.
Secolele XIII-XV - s-au ridicat cetăţi cu ziduri de piatră, cu rol defensiv în Ţara Românească (cetățile Giurgiu, Turnu și Severin), Moldova (cetățile Suceava, Neamţ, Cetatea Albă, Chilia, Hotin și Tighina) și Transilvania (cetățile Deva și Făgăraş și castele Bran și cel al Corvinilor sau Hunedoarei).
Oraşele transilvănene Braşov, Sibiu, Cluj-Napoca, Bistriţa și Sighişoara s-au împrejmuit cu ziduri, transformându-se în adevărate burguri, iar sașii și-au fortificat bisericile.

3. Sculptura și pictura

Strâns legată de arhitectură, sculptura a fost destul de săracă, de regulă fiind realizată în lemn şi piatră (a fost prezentă în ornamentarea ferestrelor, uşilor şi coloanelor) și a fost reprezentată de pietre de mormânt și steme sculptate.
Pictura, de tradiţie bizantină, a impresionat atât prin tehnica folosirii culorilor, cât şi prin subiectele cu mesaj polivalent (religios şi politic).
Element de noutate în arta medievală, pictura exterioară moldovenească a impresionat prin puterea de a înfrunta peste secole vicisitudinile climatului (coloritul inițial s-a menținut aproape neschimbat), prin mesajul și valorile spirituale pe care le-a exprimat.
Exemple de teme abordate în pictura medievală românească: *„Judecata de Apoi”* (Mănăstirea Voroneț) și *„Asediul Constantinopolului”* (Mănăstirea Moldovița).

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Arta ecleziastică și laică***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Și așa vom putea spune cu adevărat că nu este așa mare mare și sobornică ca Sionul, carele îl făcu Solomon, nice ca Sfânta Sofia carele o (au) făcut marele împărat Justinian; iară cu frumusețea este mai pre deasupra acelora."

(Gavril Protul, *Despre Biserica Episcopală de la Curtea de Argeș*)

1. Relatați, pe scurt, legenda Meșterului Manole, presupusul constructor al Mănăstirii Argeșului.

2. De ce credeți că Biserica Episcopală de la Curtea de Argeș a fost comparată de autor cu Sionul din Ierusalim și cu Sfânta Sofia din Istanbul?

Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

1. Definiție

Școala Ardeleană = curent cultural şi ideologic bazat pe Iluminism, care a susţinut latinitatea, vechimea și emanciparea naţională, contribuind la formarea conştiinţei naţionale româneşti.

2. Instaurarea puterii austriece în Transilvania

1683 - în contextul respingerii asediului otoman asupra Vienei, Austria a trecut la o politică de expansiune spre sud-estul Europei ⇒ 1687-1688 - în Transilvania, s-a instaurat regimul habsburgic.
1691 - prin *Diploma Leopoldină* a fost precizat noul statut politic al Transilvaniei: stăpânirea otomană a fost înlocuită de suzeranitatea austriacă; s-a menţinut autonomia Dietei (instituţia reprezentativă provincială) și vechile legi; s-au păstrat privilegiile maghiarilor, saşilor şi secuilor.
1692-1698 - cu scopul consolidării stăpânirii habsburgice în Transilvania, s-a trecut la organizarea Bisericii Greco-Catolice (Unite cu Roma), prin atragerea unei părţi a românilor ortodocşi la catolicism (s-a promis clerului ortodox scutiri şi privilegii).
Concesiile făcute de autoritățile habsburgice clerului ortodox: acceptarea supremaţiei Papei de la Roma, trei modificări dogmatice, iar ritualul şi calendarul au rămas cele ale Bisericii Ortodoxe.
Consecințele apariției confesiunii Unite cu Roma: ruptură religioasă între românii ortodocşi şi cei greco-catolici, aceștia din urmă au devenit exponenţii mişcării de emancipare naţională a românilor transilvăneni, conduși de episcopul Ioan Inochentie Micu-Klein (1692-1768).
1744 - Ioan Inochentie Micu-Klein a redactat memoriul *Supplex Libellus* (din limba latină: *„Petiția”*), un document ce a cuprins argumente de ordin natural și istoric, baza cererii de acordare a drepturilor românilor din Transilvania ⇒ exilul episcopului greco-catolic la Roma.

3. Reformele austriece și răscoala din 1784-1785

1740-1790 - domniile liderilor austrieci Maria Tereza (1740-1780) şi Iosif al II-lea (1780-1790) au fost marcate de reforme ce au vizat sistemul social, cultural, administrativ şi religios: a fost înființată Mitropolia Ortodoxă Română (1759); a fost emis actul *Ratio Educationis* prin care a fost reorganizat învățământul și lărgit accesul românilor la educație (1777).
1784-1785 - agravarea obligaţiilor ţărănimii aservite faţă de nobili și nemulţumirea stârnită de neaplicarea reformelor imperiale în Transilvania, au dus la izbucnirea unei mari răscoale ţărăneşti.
1784 - în Munţii Apuseni, a izbucnit o răscoală condusă de Horea (Vasile Ursu Nicola), Cloşca (Ion Oargă) şi Crişan (Marcu Giurgiu).
28 octombrie 1784 - la Deva, Horea a declanşat răscoala, prin atacul cetăţii omonime.
7 decembrie 1784 - la Mihăileni, răsculaţii au fost înfrânţi în mod decisiv.
28 februarie 1785 - la Alba Iulia, Horea și Cloşca au fost executaţi, iar Crişan s-a sinucis.

4. Școala Ardeleană

Secolul al XVIII-lea - mişcarea românească transilvăneană a fost reprezentată de Şcoala Ardeleană și membri acesteia: Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior și Ioan Budai-Deleanu.
1791-1792 - a fost redactat cel mai important program politic al românilor transilvăneni, *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae* (din limba latină: *„Petiția poporului român din Transilvania”*), ce a revendicat respectarea drepturilor naţionale, înlăturarea denumirii de *„naţiune tolerată”* pentru români și egalitatea în drepturi cu celelalte populații ale provinciei.

Fișă de lucru: ***Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi***

Citiți cu atenţie textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *,,Întărim credincioaselor Stări ale Ungariei, precum şi tuturor Stărilor Transilvaniei, toate daniile, privilegiile, diplomele, titlurile, slujbele, demnităţile, dijmele şi, în sfârşit, orice binefaceri şi daruri, fie persoanelor, fie cetăţilor, obştilor şi grupurilor, fie unei biserici închinate oricăreia dintre religiile libere, unei parohii sau şcoli, atât în Transilvania, cât şi în părţile Ungariei, în secuime şi la Debreţin. În toate cele trebuincioase, fie într-ale politicii, fie ale justiţiei, fie într-ale economiei, ne vom folosi de localnici transilvăneni, adică unguri, secui sau saşi fără nicio legătură cu religia lor.''*

(*Diploma Leopoldină*)

B. *,,Comitatele, scaunele, districtele şi comunităţile orăşeneşti, în care valachii întrec în număr celelalte naţiuni să-şi aibă numirea şi de la valachi; acele însă în care celelalte naţiuni covârşesc cu numărul să şi-o aibă de la acestea sau să poarte nume mixt, unguresc-valachic, săsesc-valachic şi să se declare că toţi locuitorii Principatului, fără vreo deosebire de naţiune sau religie, trebuie să se folosească şi să se bucure, după starea şi condiţia fiecăruia, de aceleaşi libertăţi şi beneficii şi să se poarte aceleaşi sarcini pe măsura puterii lor.''*

(*Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae*)

1. Menționați, pe baza sursei A, fragmentul care se referă la stările privilegiate ale Transilvaniei, recunoscute prin *Diploma Leopoldină*.

2. Enumerați, pe baza sursei B, unităţile administrative ale Transilvaniei şi menţionați cel puţin o caracteristică a fiecăreia dintre acestea.

3. Precizați trei revendicări enunţate în sursa B.

Secolul fanariot

1. Definiții

Fanariot = dregător cu funcție de răspundere și cu influență în Imperiul Otoman din secolele XVIII-XIX, provenit din populația greacă care a locuit în cartierul Fanar din Constantinopol; nume dat domnitorilor din Țările Române recrutați dintre acești dregători în perioada 1711/1716-1821.
Dragoman = tălmaci, interpret oficial al Porții Otomane în secolele XVII-XIX, recrutați din rândul familiilor grecești importante din cartierul Fanar (al Patriarhiei) din Constantinopol.
Arnăuți = corp de oaste recrutat dintre bulgari, albanezi, greci și sârbi, însărcinat cu menținerea ordinii publice și paza domnitorului în perioada fanariotă în Țara Românească și Moldova.

2. Contextul internațional

Secolul al XVIII-lea - a fost dominat de apariţia *„problemei orientale”* (sau *„criza orientală”*), determinată de tendinţa Austriei şi Imperiului Rus de a anexa teritorii ale Imperiului Otoman aflat în proces de decădere (1683: proces accentuat după al doilea asediu otoman eșuat al Vienei), la care s-a adăugat lupta pentru eliberare de sub dominaţia turcă dusă de popoarele balcanice.
1710-1812 - rivalitatea dintre Marile Puteri a determinat izbucnirea a şase războaie ruso-austro-turce, care s-au desfăşurat pe teritoriul Ţărilor Române, cu mari pierderi umane, materiale şi teritoriale pentru populația autohtonă.
Tendinţa domnilor români de a se alia cu puterile vecine pentru a ieşi de sub suzeranitate turcă a determinat Imperiul Otoman să restrângă autonomia Țărilor Române şi să înlocuiască domniile pământene cu cele **fanariote**.

3. Regimul fanariot

1711/1716 - regimul fanariot a fost instaurat în Moldova, după fuga lui Dimitrie Cantemir în Imperiul Rus (ca urmare a înfrângerii armatelor rusești de către cele otomane în bătălia de la Stănilești pe Prut), şi în Ţara Românească, după execuțiile domnilor Constantin Brâncoveanu și Ștefan Cantacuzino, începând cu acelaşi domn, Nicolae Mavrocordat (Moldova: 1709-1710 și 1711-1716; Țara Românească: 1716 și 1719-1730).
Reprezentantul pe scaunul domnesc al sultanului a fost un grec din Fanar, cartier al Istanbulului, care a obținut conducerea în urma plății unei mari sume de bani către Poartă, care a ajuns cu timpul să ocupe şi funcţia de **dragoman**, şi să cunoască foarte bine politica imperială.
Noul regim a durat în Țările Române până în anul 1821 (31 de domnii) şi în evoluţia lui s-au conturat două etape:
I. 1711/1716-1770: etapa de consolidare, tronul fiind ocupat de familii de origine română (Racoviţă, Ghica și Callimachi).
II. 1770-1821: etapa de înăsprire, tronul fiind ocupat de familii greceşti (Caragea, Mavrogheni, Şuţu și Ipsilanti).
Domniile fanariote au avut multiple caracteristici, negative și pozitive:
I. Caracteristicile negative au fost numeroase şi au dus la agravarea continuă a sarcinilor faţă de Poartă și, implicit, la știrbirea autonomiei interne:
a. Domnul a fost numit direct de către sultan dintre grecii din cartierul Fanar, fără acordul boierilor pământeni (1735: ultima alegere a unui domn de către Adunarea Țării);
b. În Divan au pătruns mulţi boieri greci, care au șubrezit poziția boierimii pământene;
c. Sumele pentru cumpărarea domniei au fost fabuloase;
d. A crescut tributul, mucarerul, peşcheşurile și geigeaua;
e. S-au înmulțit obligaţiile în muncă, vite şi cereale;
f. Armata a fost desfiinţată (s-a menținut doar o gardă domnească, formată din **arnăuți**);

g. Lipsa dreptului la politică externă;
h. Pierderi teritoriale (Austria: Oltenia - 1718-1739 și Bucovina - 1775; Imperiul Rus: Basarabia - 1812).
II. Caracteristicile pozitive au fost următoarele:
a. Schimbările de domni (aceiaşi) dintr-o ţară în alta au contribuit la unire;
b. S-au întreprins reforme pentru modernizarea celor două ţări;
c. S-a încurajat cultura: s-au construit școli și lăcașe de cult (Mănăstirea Văcărești, opera lui Nicolae și Constantin Mavrocordat; Biserica Stavropoleos din București, ctitoria lui Nicolae Mavrocordat).

4. Domniile fanariote

Dintre domnii fanarioți care s-au remarcat în această perioadă și au încercat să modernizeze instituțiile celor două țări din spațiul românesc îi amintim pe următorii: Constantin Mavrocordat, Grigore al III-lea Ghica, Alexandru Ipsilanti, Scarlat Callimachi și Ioan Gheorghe Caradja:
I. Constantin Mavrocordat, domn în Țara Românească (1730; 1731-1733; 1735-1741; 1744-1748; 1756-1758 și 1761-1763) și Moldova (1733-1735; 1741-1743; 1748-1749 și 1769): a iniţiat mai multe reforme prin intermediul cărora a urmărit îmbunătățirea situației țăranilor:
a. Reforma socială: 1746 și 1749 - în Ţara Românească şi în Moldova, a desfiinţat şerbia şi legarea de pământ a ţăranilor, care s-au putut răscumpăra ⇒ transformarea țăranilor în clăcaşi, obligaţi să presteze zile de muncă pe pământul boierului: 12 zile pe an în Ţara Românească şi 24 de zile pe an în Moldova;
b. Reforma administrativă: a implementat salarizarea funcţionarilor statului, pentru ca aceştia să nu își mai reţină singuri drepturile financiare din încasările realizate, la conducerea judeţelor au fost numiți ispravnici, și a împărțit boierii în două categorii: cei cu dregătorii (funcții), *veliții*, și cei fără funcții, *mazilii* sau *neamurile*.
c. Reforma fiscală: 1735 - a desfiinţat o serie de impozite aberante, precum *„văcăritul”* sau *„pogonăritul”* şi a statuat un impozit unic de 10 lei pe an, plătibil în patru rate.
II. Grigore al III-lea Ghica, domn în Moldova (1764-1767 și 1774-1777) și în Țara Românească (1768-1769): pe plan intern, a întemeiat manufactura de postav de la Chipereşti (Iaşi) și a zidit lângă Mitropolie o școală. Pe plan extern, s-a opus cedării nordului Moldovei către austrieci (Bucovina: 1775) ⇒ 1777 - înlăturarea sa de la domnie și asasinarea de către otomani.
III. Alexandru Ipsilanti, domn în Ţara Românească (1774-1782 şi 1796-1797) şi în Moldova (1786-1788): a înfăptuit reforme în învăţământ (a reformat programele de studiu de la Academia Sfântul Sava, unde, pe lângă limba latină, s-au predat cursuri în franceză şi italiană), finanţe şi justiţie (codul de legi *Pravilnicească Condică*: 1775).
IV. Scarlat Callimachi, domn în Moldova (1806; 1807-1810 și 1812-1819) și Țara Românească (1821): a adoptat noi legi (1816-1817: la Iași, a tipărit *Codul Calimach*, o culegere de legi inspirată din Codul austriac și Codul lui Napoleon), a luat măsuri împotriva ciumei, a sprijinit mișcarea de promovare a învățământului în limba română demarată de Gheorghe Asachi și a introdus cultura cartofilor în Moldova.
V. Ioan Gheorghe Caradja, domn în Țara Românească (1812-1818): 1818 - a emis primul cod de legi din Țara Românească, *Legiuirea Caradja*, prin care s-au stabilit noi taxe feudale pentru țărani, iar femeile au fost excluse din viața politică; 1813 - *Ciuma lui Caragea*: a combătut cu succes epidemia de ciumă bubonică; a adoptat o serie de politici fiscale excesive, cu scopul de a se îmbogăți rapid.

5. Urmări

Instabilitate politică, economică și socială ca urmare a numeroaselor schimbări de domni și incalculabile pagube materiale și umane apărute în urma conflictelor ruso-austro-turce purtate pe teritoriul Țărilor Române.
O epocă de fiscalitate apăsătoare și de aservire totală față de politica Imperiului Otoman.

Fișă de lucru: ***Secolul fanariot***

Citiți cu atenţie textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *„Sultanul, stăpânul nostru, cunoscându-ţi credinţa şi cinstea, s-a milostivit asupra ta şi ţi-a dat domnia Moldovei. Deci, şi de acum încolo să arăţi credinţă şi să slujeşti cu dreptate, să dai ascultare poruncilor sale sfinte, căci toată lumea trebuie să i se supună şi să-i fie plecat.”*

(Numirea unui domn fanariot de către sultan)

B. *„În primul articol privitor la preliminariile păcii, care s-a încheiat mai înainte, s-a prevăzut ca hotarul dintre cele două state să fie râul Prut, de la intrarea acestuia în Ţara Moldovei şi până la locul unde se întâlneşte cu fluviul Dunărea, iar de acolo să urmeze partea stângă a fluviului Dunărea, până la Gura Chiliei şi până la mare. De asemenea, Împărăţia Rusiei să înapoieze şi să predea Înaltei Împărăţii Otomane pământul Moldovei de pe partea dreaptă a râului Prut, de care s-a amintit mai înainte, precum şi Ţara Românească şi Oltenia, aşa cum se află ele în prezent cu cetăţile lor, cu oraşele, şi cu târgurile şi cu satele şi cu locuitorii lor.”*

(Tratatul ruso-otoman de la Bucureşti)

1. Enumerați, pe baza sursei A, elementele care indică statutul domnului fanariot faţă de Imperiul Otoman.

2. Menţionați, pe baza sursei B, numele râului care a devenit, din anul 1812, noua graniţă dintre Moldova şi Imperiul Rus.

3. Indicați două motive ale instaurării domniilor fanariote.

Studiu de caz: Chestiunea Orientală și Principatele Române

1. Contextul internaţional

1683 - după ultima mare ofensivă otomană în Europa (asediul Vienei), respinsă de austrieci cu ajutorul polonezilor, turcii au început să dea semne de slăbiciune, Imperiul Otoman fiind considerat de rivalele sale *„omul bolnav al Europei”* (problema menţinerii sau a împărţirii Imperiului Otoman a purtat numele de *„chestiunea orientală”*).
1683-1699 - războiul Ligii Sfinte împotriva Imperiului Otoman ⇒ 26 ianuarie 1699 - semnarea Tratatului de pace de la Karlowitz: otomanii au cedat Austriei cea mai mare parte a teritoriului Ungariei și Slavonia, Podolia a revenit Poloniei, și au renunțat la vasalitatea Transilvaniei, transferată habsburgilor.
În *„chestiunea orientală”* s-au implicat Franţa şi Marea Britanie, care au considerat că dispariţia Imperiului Otoman ar fi deteriorat *„echilibrul european”*: conform acestui principiu, dacă o mare putere și-ar fi sporit forţa, aceasta ar fi devenit un pericol pentru celelalte.
1710-1812 - s-au desfășurat 6 războaie ruso-austro-turce, în cea mai mare parte pe teritoriul Principatelor Române (Țara Românească și Moldova), aducând grave prejudicii economice, materiale și umane dezvoltării acestora.

2. Războaiele ruso-austro-turce

I. Războiul ruso-turc din 1710-1711: 18-22 iulie 1711 - la Stănileşti pe Prut, rușii, aliați cu Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, au fost învinși de otomani. 22 iulie 1711 - semnarea Tratatului de pace de la Vadul Huşilor: rușii le-au cedat turcilor cetatea Azov.
II. Războiul austro-turc din 1716-1718: s-a încheiat cu victoria Austriei. 1718 - semnarea Tratatului de pace de la Passarowitz: Imperiul Otoman a cedat habsburgilor Timișoara și Oltenia.
III. Războiul ruso-austro-turc din 1736-1739: conflictul armat s-a încheiat cu ocupația rusească a Moldovei și cu înfrângerea Austriei de către otomani. 1739 - semnarea Tratatului de pace de la Belgrad: Oltenia a fost retrocedată Ţării Româneşti, iar Banatul a rămas în posesia habsburgilor.
IV. Războiul ruso-turc din 1768-1774: pe parcursul conflictului Imperiul Rus a ocupat Principatele Române și i-a înlăturat pe domnitorii fanarioţi. 21 iulie 1774 - semnarea Tratatului de pace de la Kuciuk-Kainargi: Principatele Române au fost scutite de plata tributului timp de 2 ani, Imperiul Rus a câştigat dreptul de a interveni pentru protejarea Principatelor, iar Austria, cu toate că nu a participat la război, a reuşit să anexeze partea de nord a Moldovei, Bucovina (1775).
V. Războiul ruso-austro-turc din 1787-1792: conflictul a fost declanşat de încercarea de punere în practică a *„proiectului grecesc”* (refacerea Imperiului Bizantin şi împărţirea posesiunilor otomane din Europa între Imperiul Rus şi Austria). 24 iulie 1791 - semnarea Tratatului de pace de la Șiștov: presaţi de evenimentele din Franţa (Revoluția Franceză), habsburgii au încheiat pacea cu Imperiul Otoman. 1792 - semnarea Tratatului de pace de la Iași: Imperiul Rus a obţinut de la otomani teritoriul dintre Bug şi Nistru şi recunoaşterea stăpânirii ruseşti asupra Crimeei, devenind, astfel, vecinul Principatelor Române.
VI. Războiul ruso-turc din 1806-1812: conflictul armat a fost declanşat de Imperiul Rus, sub pretextul comiterii unor abuzuri de către otomani asupra Principatelor Române. 1812 - rușii au ocupat Principatele şi au dorit să le păstreze, dar campania lui Napoleon I (1804-1814; 1815) împotriva Imperiului Rus i-a obligat să renunțe la aceste planuri. 28 mai 1812 - semnarea Tratatului de pace de la București: s-a prevăzut anexarea de către Imperiul Rus a teritoriului dintre Prut şi Nistru (Basarabia), Imperiul Otoman consimțind această cedare în urma mituirii delegaţilor turci și a trădării domnului fanariot Alexandru Moruzi (Moldova: 1792-1793, 1802-1806 și 1806-1807; Țara Românească: 1793-1796 și 1799-1801).

Fişă de lucru: ***Studiu de caz: Chestiunea Orientală și Principatele Române***

Citiţi cu atenţie textul de mai jos şi apoi răspundeţi la următoarele cerinţe:

Războaiele ruso-austro-turce

a. 1698-1699 - război austro-otoman, s-a încheiat cu pacea de la Karlowitz - Transilvania a intrat sub stăpânire habsburgică;
b. 1710-1711 - război ruso-turc - cetatea Hotin a trecut sub control otoman;
c. 1716-1718 - război austro-otoman - prin pacea de la Passarowitz Banatul şi Oltenia au trecut sub stăpânirea Austriei;
d. 1735-1739 - război ruso-austro-turc - Pacea de la Belgrad - Oltenia a fost restituită Țării Românești;
e. 1768-1774 - război ruso-otoman - Ţările Române au fost scutite de tribut timp de 2 ani, fiind confirmată autonomia Principatelor, dreptul Imperiului Rus de a interveni în Principate, iar Austria a anexat Bucovina;
f. 1787-1791 - război ruso-austro-otoman - Imperiul Rus a ajuns vecinul Moldovei prin anexarea teritoriului dintre Bug și Nistru;
g. 1806-1812 - război ruso-otoman - Basarabia a fost cedată Imperiului Rus.

1. Enumerați pierderi teritoriale suferite de Principatele Române în perioada războaielor ruso-austro-turce.

2. Menționați, pe baza textului, teritoriile pierdute de Țările Române în fața Imperiului Rus pe parcursul războaielor ruso-turce.

3. Prezentați contextul istoric în care Moldova a fost nevoită să cedeze către forțele habsburgice Bucovina în anul 1775.

Test evaluare
Modernitatea timpurie

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I. 1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. „Dascălii să se aşeze întotdeauna în număr de şase, învăţaţi fiind pentru fiecare fel de obiect, însă: doi pentru gramatică, unul pentru matematică sau aritmetică, geometrie și astronomie și încă unul pentru istorie; unul pentru ştiinţele naturale, unul pentru religie și unul pentru limba latină veche și italiană. Ştiinţele naturale să se învețe în limba greacă, urmând pe Aristotel și pe comentatorii lui, iar matematicele, de nu se va putea să se învețe cum se cuvine în limba greacă, să fie predate și în limba latină sau în limba italiană, care din ele se va considera mai importantă.
Iar fiecăruia dintre acești dascăli i se va da drept plată anuală, după predare și valoarea lui personală, după judecata și hotărârea înălțimii sale.”

(*Regulamentul şcolilor din Ţara Românească*, 1776)

B. *„Naţiunea română este cu mult cea mai veche dintre naţiunile Transilvaniei din vremea noastră, întrucât este lucru sigur şi dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, al unei tradiţii niciodată întrerupte, a asemănării limbii, datinilor şi obiceiurilor, că ea îşi trage originea de la coloniile romane aduse la începutul secolului al doilea de către împăratul Traian, în nenumărate rânduri, în Dacia (...).*
Drept aceea, Naţiunea română, (...) vine la tronul Majestăţii Voastre (...) şi cere următoarele:
Ca numirile odioase şi pline de ocară: toleraţi, admişi, nesocotiţi între Stări şi altele de acest fel, care (...) au fost întipărite fără drept şi fără lege (pe fruntea) naţiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate şi desfiinţate în chip public, ca nedemne şi nedrepte (...).”

(*Supplex Libellus Valachorum*)

a. Numiți, pe baza sursei A, materiile studiate în perioada fanariotă. 6 puncte

b. Prezentați, pe baza sursei B, două argumente istorice folosite de românii transilvăneni. 6 puncte

c. Descrieți, pe baza sursei A, criteriile în funcție de care au fost plătiți profesorii. 6 puncte

d. Enumerați, pe baza sursei B, numirile jignitoare la adresa românilor din Transilvania. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Printre ctitoriile lui Constantin Brâncoveanu s-a numărat: 4 puncte
a. Castelul Peleș b. Palatul Mogoșoaia c. Palatul Cotroceni

2. Cel mai însemnat domn fanariot și mare reformator a fost: 4 puncte
a. Dimitrie Cantemir b. Constantin Brâncoveanu c. Constantin Mavrocordat
3. Chestiunea sau Problema Orientală s-a referit la: 4 puncte
a. Criza Imperiului Otoman b. Criza Imperiului Rus c. Criza Poloniei
4. Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan s-a desfășurat în: 4 puncte
a. Moldova b. Țara Românească c. Transilvania

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

1718	**1739**	**1774**	**1792**	**1812**

Lista evenimentelor: **Semnarea Tratatului de pace de la Iași, Semnarea Tratatului de pace la Belgrad, Semnarea Tratatului de pace de la Passarowitz, Semnarea Tratatului de pace de la București** și **Semnarea Tratatului de pace de la Kuciuk-Kainargi.**

Partea a II-a (40 puncte)

II. 1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Stăpânirea austriacă în Transilvania s-a instituit în prima jumătate a secolului al XVII-lea.....2.5 puncte

b. Regimul fanariot a fost instaurat în 1711 și 1716, în Moldova, respectiv Țara Românească ..... 2.5 puncte

c. Prin pacea de la Kuciuk-Kainargi s-a instaurat protectoratul rusesc în Principatele Române..... 2.5 puncte

d. Regimul fanariot s-a încheiat în anul 1821 și a cuprins 31 de domnii ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Regimul fanariot în Moldova și în Țara Românească”* Compunerea va include următorii termeni: **Dimitrie Cantemir, Imperiul Otoman, Principatele Române, fanariot, Constantin Mavrocordat, instabilitate politică, războaie, tribut, pierderi teritoriale** și **Constantin Brâncoveanu.** **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul VII: LUMEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
2. Utilizarea critică şi reflexivă a limbajului de specialitate şi a surselor istorice.
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienţei istorice şi a diversităţii socio-culturale.
4. Folosirea autonomă şi responsabilă a instrumentelor necesare educaţiei permanente.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp şi spaţiu în rezolvarea unor situaţii-problemă.

2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informaţiilor oferite de diverse surse.

3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală.

4.3. Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile şi controversate în istorie şi în viaţa cotidiană.

Capitolul VII: LUMEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare.
Studii de caz:
a. Tudor Vladimirescu;
b. Regulamentele Organice;
c. Generația pașoptistă.
Test evaluare.

Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

1. Între Orient și Occident

Secolele XVIII-XIX - boierii români au reacţionat faţă de noul statut politico-juridic al Principatelor Române (instaurarea regimului fanariot) prin redactarea de memorii adresate marilor puteri europene, de regulă, cu prilejul desfăşurării tratativelor implicate de războaiele ruso-austro-turce, documente ce pot fi considerate drept primele proiecte politice de modernizare a statului iniţiate în spațiul românesc:
a. Memoriul din 1769: mitropolitul moldovean Gavriil Calimachi a propus o republică aristocratică;
b. Memoriul din 1772: o delegație comună de boieri din Moldova și Ţara Românească a adresat un memoriu Marilor Puteri, prin care au solicitat revenirea la domniile pământene, respectarea autonomiei și unirea Principatelor, sub protecția Austriei, Imperiului Rus și a Prusiei;
c. Memoriul din 1791: Divanul Țării Românești a cerut autonomia și neutralitatea statului sub garanţia Austriei și Imperiului Rus, desfiinţarea obligaţiilor către Imperiul Otoman, cu excepţia tributului, libertatea comerțului, desființarea raialelor și fixarea graniţei pe linia Dunării;
d. Memoriul din 1802: Dumitrache Sturdza a elaborat *Planul de oblăduire aristo-democrăticească*, în care s-a propus înlăturarea regimului fanariot şi respectarea autonomiei Țării Românești.
1821 - revoluția lui Tudor Vladimirescu din Ţara Românească, parte dintr-o mișcare europeană de eliberare națională, deși înfrântă, a determinat Imperiul Otoman să înlăture domniile fanariote.
1822-1826 - boierii români au elaborat proiecte politice pentru a moderniza Principatele Române:
a. 1822 - mica boierime din Moldova, în frunte cu Ionică Tăutul, a elaborat *Constituţia cărvunarilor*, documentul cuprinzând revendicări precum: garantarea libertăţii persoanei, egalitatea cetăţenilor în faţa legii și formarea unei adunări reprezentative (Sfatul Obştesc);
b. 1826 - Dinicu Golescu, în lucrarea *„Însemnare a călătoriei mele”*, a susținut unirea tuturor provinciilor românești în cadrul Daciei Mari.

2. Conservatorism vs. modernism

7 octombrie 1826 - semnarea Convenției de la Akkerman (Cetatea Albă), între Imperiul Rus și Imperiul Otoman: domnitorii Moldovei și Țării Românești ar fi trebuit fie aleși de *„Sfatul boieresc”* din fiecare Principat pentru un mandat de șapte ani și să fie confirmați de cele două puteri semnatare.
1828-1829 - declanșarea unui război ruso-turc, ca urmare a respingerii convenției de către sultanul Mahmud al II-lea (1808-1839) ⇒ 1828-1834 - victoria rușilor și ocupația Principatelor Române.
14 septembrie 1829 - 14 septembrie 1829 - semnarea Tratatului de pace de la Adrianopol: rușii au devenit protectorii Principatelor Române, iar Imperiul Otoman a cedat Țării Românești raialele Brăila, Giurgiu și Turnu.
13 iulie 1831 și 13 ianuarie 1832 - Imperiul Rus a impus în Principatele Române adoptarea Regulamentelor Organice ⇒ deși conservatoare, documentele au demarat o perioadă de reforme și au pus bazele occidentalizării societăţii românești, oferind primul sistem comun de guvernare.
1838 - în Ţara Românească, boierii s-au organizat într-o mișcare de contestare a regimului regulamentar, *„partida națională”*, condusă de Ion Câmpineanu: în *Act de unire și independență* și *Osăbitul act de numire a suveranului românilor* au solicitat înlăturarea suzeranității otomane și a protectoratului rusesc, unirea Principatelor Române într-un stat independent și monarhie ereditară.
15 martie 1848-1 august 1849 - *„Primăvara popoarelor”*: revolta *„partidei naționale”* împotriva dominației străine asupra Principatelor Române, deși înfrântă, a scos în evidență principalul obiectiv național, constituirea unui stat unit, modern și independent.
Drumul spre modernizare nu a mai putut fi oprit, manifestându-se pe diverse planuri: cultural (învățământ în limba română și editarea de ziare românești), al mentalităților (noi obiceiuri alimentare și de petrecere a timpului liber) și economic (dezvoltarea comerțului și apariția de noi orașe).

Fișă de lucru: ***Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare***

Citiţi cu atenţie textele de mai jos, şi apoi răspundeţi la următoarele cerinţe:

A. *„… că civilizația românilor din Principate a fost mai mult orientalizată la 1800 decât a fost la 1700 sau 1600, nu este greu de dovedit: ajunge să ne aruncăm o privire asupra tablourilor reprezentând pe marii boieri sau să citim foile de zestre și testamentele epocii. Dinicu Golescu, în somptuosul său costum oriental, arată aproape ca un pașă turc, pe când strămoșul său, îngropat în 1574, a fost reprezentat pe piatra sa funerară ca un cavaler european (...) Dar țărănimea a practicat un mod de viață tradițional ale cărui structuri nu au fost nici orientale, nici occidentale."*

(Vlad Georgescu, *Istoria românilor*)

B. *„Orașele turcești așezate pe malul stâng al Dunării, ca și teritoriile lor (raiale) vor fi înapoiate Valahiei, pentru a se uni de acum înainte cu acest principat, și fortificațiile existente mai înainte pe acest mal nu vor mai putea fi niciodată refăcute (...) locuitorii Principatelor se vor bucura de deplina libertate a comerțului pentru toate produsele solului și industriei lor (...), fără nici un fel de restricții. (...) Ei vor putea să navigheze nestingherit pe Dunăre cu propriile lor bastimente (vase) prevăzute cu un pașaport din partea guvernului lor, și să meargă să facă comerț în alte orașe sau porturi."*

(Tratatul de pace de la Adrianopol)

1. Formulați, pe baza sursei A, un argument referitor la prezența influențelor orientale asupra civilizației românești.

2. Precizați, pe baza sursei B, două prevederi ale Tratatului.

3. Numiți, pe baza sursei A, care a fost atitudinea țăranilor față de receptarea influențelor din Orient și Occident.

Studiu de caz: Tudor Vladimirescu

1. Definiții

Panduri = soldați pedestrași și călări dintr-o unitate militară neregulată, în secolele XVIII-XIX, al căror rol a fost să asigure paza drumurilor și să prindă tâlharii și hoții.
Proclamație = text oficial prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de interes general.

2. Cauze și forțe participante

1821 - revoluția lui Tudor Vladimirescu din Țara Românească s-a aflat în strânsă legătură cu mișcarea de eliberare a Greciei de sub stăpânirea otomană, organizată de societatea secretă *Filiki Eteria* (din limba greacă: *„Societatea Prietenilor”*) și condusă de Alexandru Ipsilanti.
Cauzele mișcării declanșate de Vladimirescu în anul 1821 au fost următoarele:
a. Economice: slaba dotare tehnică, economie de tip feudal și fiscalitatea excesivă;
b. Sociale: situaţia grea a ţăranilor clăcaşi și îndepărtarea de la conducere a boierilor pământeni şi promovarea celor greci;
c. Naţionale: abuzurile domnilor fanarioţi, sistemul de vânzare şi de cumpărare a funcţiilor, tributul şi rechiziţiile impuse de otomani și monopolul Porții asupra vitelor şi a cerealelor.
Mișcarea lui Tudor a fost sprijinită de următoarele categorii sociale: țărani liberi și dependenți, orășeni, boieri pământeni și **panduri**.
Revendicărilor revoluționarilor au fost următoarele: desființarea privilegiilor boierești, numirea în funcții după merit, reformarea justiției, armată națională, revenirea la impozitul fix ce putea fi plătit în patru rate, desființarea vămilor interne, libertatea comerțului și învățământ obligatoriu.

3. Desfăşurarea revoluției

19 ianuarie - la București, a murit Alexandru Şuţu (Moldova: 1801-1802; Țara Românească: 1802, 1806 și 1818-1821), iar Comitetul de Oblăduire a preluat conducerea provizorie a țării.
21 ianuarie - Tudor Vladimirescu a întărit mănăstirile din nordul Olteniei și i-a răsculat pe pandurii nemulţumiţi, fiind într-o strânsă legătură cu Comitetul de Oblăduire şi cu forțele eteriste.
23 ianuarie - la Padeș, Tudor Vladimirescu, cu acordul Comitetului de Oblăduire, a expus mulțimii ***Proclamația*** *către țară*, apoi a constituit Adunarea Norodului (poporului).
Februarie - Tudor, împreună cu armata sa, formată din 10.000 de panduri, a pornit spre București.
22 februarie - forțele eteriste au pătruns în Moldova: la Iași și la Galați au masacrat trupele otomane. Au apărut neînțelegeri între Alexandru Ipsilanti și Tudor Vladimirescu, generate de comportamentul trupelor eteriste, încercarea grecilor de a-și impune autoritatea asupra revoluționarilor români și neacordarea sprijinului promis de către țarul Rusiei, Alexandru I (1801-1825).
Februarie - la Țânțăreni, Tudor a alcătuit programul *Cererile norodului românesc*.
21-23 martie - Vladimirescu a intrat în București și a preluat conducerea Comitetul de Oblăduire.
Mai - în contextul pătrunderii în Țara Românească a trupelor otomane, Tudor a hotărât retragerea spre Oltenia, iar Ipsilanti, împreună cu forțele eteriste, s-a retras la Târgoviște.
26/27 mai - la Golești, Tudor a fost capturat de eterişti şi, fiind învinuit de legături cu otomanii, a fost ucis de oamenii lui Ipsilanti.
27 mai - la Zăvideni, pe râul Olt, pandurii, rămași fără conducător, au fost înfrânți de otomani.
7 iunie - lângă Drăgășani, eteriștii au fost învinși de otomani, iar Alexandru Ipsilanti a fost capturat.
1822 - în contextul desfășurării Revoluției Grecești (1821-1829) și a pierderii încrederii în fanarioți Imperiul Otoman a acceptat revenirea la domniile pământene, prin desemnarea lui Grigore al IV-lea Ghica (1822-1828) în Ţara Românească şi Ioniţă Sandu Sturdza (1822-1828) în Moldova.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Tudor Vladimirescu***

Citiţi cu atenţie textul de mai jos, şi apoi răspundeţi la următoarele cerinţe:

„Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi! ***Nici o pravilă (lege) nu oprește pe om de a întâmpina răul cu rău!*** *Șarpele, când îți iasă înainte, dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu se primejduiește din mușcarea lui. (...) Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine! Și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sunt ai noștri și cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie lor bine, precum ne sunt făgăduiți!"*

(*Proclamația de la Padeș*)

1. Selectați din text o informație cu rol mobilizator, prin care au fost chemați la luptă locuitorii Țării Românești.

2. Comentați partea evidențiată din text. Sunteți de acord cu această afirmație? Argumentați.

3. Considerați că textul are puterea să convingă? Motivați-vă răspunsul.

Studiu de caz: Regulamentele Organice

1. Definiție

Protectorat = regim de guvernare care exprimă o stare de dependență a unui stat față de altul.

2. Principatele Române și protectoratul rusesc

14 septembrie 1829 - semnarea Tratatului de pace de la Adrianopol: Imperiul Rus a devenit puterea protectoare a Principatelor Române, fiind limitată suzeranitatea otomană, manifestată doar prin plata tributului şi confirmarea domnilor.
12 noiembrie 1829-1 aprilie 1834 - țarul Nicolae I (1825-1855) l-a numit guvernator al Principatelor Române pe generalul Pavel Dmitrievici Kiseleff: au fost modernizate orașele Bucureşti, Giurgiu și Brăila, a fost organizat sistemul sanitar (s-a pus capăt epidemiilor de ciumă și holeră prin impunerea carantinei și importul de grâu din Odessa) şi s-au implementat Regulamentele Organice.

3. Regulamentele Organice

13 iulie 1831 și 13 ianuarie 1832 - adoptarea Regulamentelor Organice în două versiuni similare în Țara Românească şi în Moldova, aceste legi putând fi considerate primele Constituții românești.
Principalele prevederi ale Regulamentelor Organice au fost următoarele:
I. Regulamentele Organice s-au bazat pe principiul democratic, modern, al separației puterilor în stat: executivă (domnul), legislativă (Adunarea Obștească) și judecătorească (instanțele de judecată).
II. Administrația: s-a dorit a fi îmbunătățită, de aceea s-a stabilit condiția juridică a funcționarilor publici, aceștia au devenit salariați ai statului cu retribuție fixă.
III. Armata: a fost organizată pe baze naționale, constituindu-se astfel Oștirea pământeană, alcătuită din unități de infanterie, cavalerie, artilerie și grăniceri, durata serviciului militar fiind de 6 ani.
IV. Milițiile teritoriale: au fost create pentru păstrarea ordinii publice, iar comanda supremă a aparținut domnului.
V. Sistemul fiscal: a devenit mai simplu și mai eficient și s-a introdus bugetul anual, bazat pe estimarea veniturilor și a cheltuielilor. Numeroase dări (taxe) indirecte au fost desființate și înlocuite cu o taxă unică pe cap de familie, capitația, și cu patenta pentru negustori, industriași și meseriași.
VI. Biserica: a fost accelerată subordonarea Bisericii Ortodoxe față de stat, domnitorul fiind cel care a confirmat alegerea mitropoliților, episcopilor, preoților și egumenilor.
VII. Școala: a fost organizat învățământul în limba română, aceasta devenind limbă națională.
1834 - în pofida condițiilor redactate în actele fondatoare, Imperiul Rus şi Imperiul Otoman au căzut de acord să numească primii doi domnitori (şi nu să organizeze alegeri, aşa cum s-a stabilit în prealabil), în felul acesta cele două puteri au sperat că viitorii domni vor implementa reformele într-un ritm moderat şi că vor câştiga loialitatea acestora împotriva opoziţiei boierilor conservatori: Alexandru al II-lea Ghica (1834-1842) în Ţara Românească şi Mihail Sturdza (1834-1849) în Moldova (domniile regulamentare).

4. Urmări

1831/1832-1858 - documentele impuse de Imperiul Rus, conservatoare, au demarat o perioadă de reforme și au pus bazele occidentalizării Principatelor Române.
Regulamentele Organice au consacrat pentru români un regim unitar, iar posibilitatea liberei circulații și dreptul de a dobândi imobile în oricare din cele două țări a instituit, în fapt, cetățenia unică moldo-munteană ⇒ pregătirea unificării politice a Principatelor Române.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Regulamentele Organice***

I. Transcrieți evenimentele de pe coloana A pe coloana B, așezându-le în ordine cronologică.

A	B
Domniile regulamentare în Țara Românească și Moldova	**1.**
Mișcarea condusă de Tudor Vladimirescu	**2.**
Intrarea în vigoare a Regulamentelor Organice	**3.**
Ocuparea Basarabiei de către Imperiul Rus	**4.**
Tratatul ruso-otoman de la Adrianopol	**5.**

II. Definiți pe scurt următorii termeni:

1. Domnie fanariotă =

2. *Chestiunea orientală* =

3. Regulament Organic =

III. Menționați două motive pentru care Regulamentele Organice au fost considerate în epocă expresia accentuării controlului Imperiului Rus asupra Principatelor Române.

Studiu de caz: Generația pașoptistă

1. Cauze și forțe participante

1843 - s-a format societatea secretă *Frăţia*, alcătuită din tineri intelectuali cu studii la universităţi din Europa (bonjouriştii), scopul declarat fiind declanșarea unei revoluții pentru înlăturarea regimului politic din Principatele Române și crearea unui stat național modern;
12 ianuarie 1848 - la Palermo (Italia), a fost declanșat valul revoluționar european (*„primăvara popoarelor”*) ⇒ a cuprins Franța, spațiul germanic, Imperiul Austriac și Principatele Române.
1848-1849 - cauzele revoluţiei din spaţiul românesc au fost următoarele: asuprirea străină; Regulamentele Organice; nerespectarea autonomiei interne (Transilvania); absenţa drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti.
Forțele participante la revoluție au fost următoarele: tinerii intelectuali, burghezia și țărănimea.

2. Desfășurarea revoluției

I. Moldova:
27 martie 1848 - la Iaşi, liderii revoluţionari Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, Costache Negri, Alecu Russo și Lascăr Rosetti au alcătuit programul *Petiţiunea-Proclamaţie*: desfiinţarea cenzurii, reforma învăţământului și îmbunătăţirea situaţiei ţăranilor.
Domnul Mihail Sturdza a reprimat cu brutalitate mișcarea ⇒ sfârșitul revoluției din Moldova.
II. Ţara Românească:
Mai 1848 - la Bucureşti, a fost creat un Comitet revoluţionar, format din Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Ion C. Brătianu, Constantin Alexandru Rosetti, fraţii Golescu și Ion Heliade Rădulescu.
9 iunie - la Islaz, s-a citit programul *Proclamaţia*, cele mai importante cereri fiind următoarele: respectarea autonomiei, domn ales pe 5 ani, Adunare Constituantă, desfiinţarea cenzurii, eliminarea privilegiilor feudale și împroprietărirea ţăranilor cu despăgubire.
11 iunie - la București, a început revoluţia, domnitorul Gheorghe Bibescu (1843-1848) a fost de acord cu cererile revoluţionarilor ⇒ 13 iunie - Bibescu a abdicat şi s-a refugiat în Transilvania.
14 iunie - Guvernul Provizoriu al Ţării Româneşti a adoptat mai multe măsuri: au fost abolite rangurile boiereşti, s-a format *„o comisie a proprietăţii”* și s-a constituit o forță de apărare.
Iulie - Imperiul Otoman, presat de ruși, a hotărât să intervină militar pentru a reprima revoluția.
13 septembrie - turcii au ocupat Bucureştiul (în Dealu Spirii, înfrângerea pompierilor conduși de Pavel Zăgănescu), mulți lideri revoluționari fiind arestaţi ⇒ sfârșitul revoluției din Țara Românească.
III. Transilvania:
Martie 1848 - la Budapesta, a început revoluţia maghiară, forțele ungare au format un guvern provizoriu condus de Lajos Kossuth (1848-1849: a dorit să refacă Ungaria Mare medievală).
18 aprilie - la Blaj, liderii românilor din Transilvania (Simion Bărnuțiu, Andrei Șaguna, Avram Iancu și George Barițiu) au hotărât convocarea unei Mari Adunări Naţionale.
3-5 mai - Marea Adunare Naţională de la Blaj a aprobat *Petiţiunea Naţională*: autonomia naţiunii române şi egalitate în drepturi cu celelalte naţionalităţi, independenţa Bisericii române, învăţământ românesc și respingerea anexării Transilvaniei la Ungaria ⇒ septembrie - în Munţii Apuseni, Avram Iancu a organizat apărarea împotriva gărzilor maghiare.
1 august - la Șiria, maghiarii au fost învinși de austrieci ⇒ sfârșitul revoluției din Transilvania.

3. Urmări

Revoluțiile din spațiul românesc au demonstrat necesitatea modernizării societății, au contribuit la dezvoltarea conştiinţei naţionale și au ridicat problema unirii, precum şi pe cea a independenţei.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Generația pașoptistă***

Citiţi cu atenţie textele de mai jos, şi apoi răspundeţi la următoarele cerinţe:

A. *„Revoluţia europeană a fost ocazia, iar nu cauza revoluţiei române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltitorii ei sunt optsprezece veacuri de trude, suferinţi şi lucrare a poporului român asupra lui însuşi."*

(Nicolae Bălcescu, *Despre Revoluţia de la 1848*)

B. *„Poporul român decretă:*
Independența administrativă și legislativă a Țării Românești;
Adunare generală compusă din reprezentanți ai tuturor stărilor societății;
Domn responsabil ales pe cinci ani;
Libertatea absolută a tiparului;
Emancipația clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire;
Instrucție egală și întreagă pentru tot românul de amândouă sexele."

(*Proclamaţia de la Islaz*)

1. Menţionați, pe baza sursei A, cauza revoluţiei române.

2. Prezentați, pe baza sursei B, revendicarea privind statutul politico-juridic dorit pentru Ţara Românească.

3. Precizați rolul îndeplinit de *Proclamaţia de la Islaz* în timpul revoluţiei române de la 1848 din Ţara Românească.

4. Explicați motivele pentru care toate documentele programatice ale revoluţiei de la 1848 din Principatele Române au exprimat revendicări cu privire la rezolvarea problemei ţărăneşti.

Test evaluare
Lumea românească până la jumătatea secolului al XIX-lea

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I. 1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Fraților locuitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi!* ***Nici o lege nu oprește pe om de a întâmpina răul cu rău!*** *Șarpele, când îți iasă înainte, dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu se primejduiește din mușcarea lui.*
(...) Veniți dar, fraților, cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine! Și să se aleagă din căpeteniile noastre cei care pot să fie buni. Aceia sunt ai noștri și cu noi dimpreună vor lucra binele, ca să le fie lor bine, precum ne sunt făgăduiți!”

(*Proclamația de la Padeș*)

B. *„Independența administrativă și legislativă a Țării Românești;*
Adunare generală compusă din reprezentanți ai tuturor stărilor societății;
Domn responsabil ales pe cinci ani;
Libertatea absolută a tiparului;
Emancipația clăcașilor, ce se fac proprietari prin despăgubire;
Instrucție egală și întreagă pentru tot românul de amândouă sexele.”

(*Proclamația de la Islaz*)

a. Identificați, pe baza sursei A, o informație cu rol mobilizator, prin care au fost chemați la luptă românii. 6 puncte

b. Selectați, pe baza sursei B, fragmentul care se referă la educație. 6 puncte

c. Comentați partea evidențiată din sursa A. Sunteți de acord cu această afirmație? Argumentați. 6 puncte

d. Numiți, pe baza sursei B, două prevederi referitoare la drepturi și libertăți cetățenești. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Programul mișcării revoluționare din anul 1821 s-a numit: 4 puncte
a. *Supplex Libellus* b. *Cererile norodului românesc* c. *Petiția-proclamațiune*
2. Principatele Române au intrat sub protectoratul rusesc în urma păcii de la: 4 puncte
a. Adrianopol b. Karlowitz c. Belgrad

3. Guvernator rus al Principatelor Române, a implementat Regulamentele Organice: 4 puncte
a. Mihail Sturdza b. Pavel Dmitrievici Kiseleff c. Constantin Alexandru Rosetti
4. Program al revoluției de la 1848 care a cerut *„domn responsabil ales pe cinci ani”*: 4 puncte
a. *Petiția Națională* b. *Petiția Țării* c. *Proclamația de la Islaz*

II.1. Grupați în tabelul de mai jos termenii după categoria din care fac parte: **10 puncte**
Listă termeni: **noi modalități de petrecere a timpului liber, corupție, haine *„nemțești”*, haine orientale** și **feluri de mâncare specifice bucătăriei turcești**.

Influențe orientale	Influențe occidentale

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Tudor Vladimirescu a fost conducătorul Revoluției de la 1821 ..... 2.5 puncte

b. Conservatorismul s-a manifestat preponderent în rândul tinerilor care au studiat în Occident.....2.5 puncte

c. Regulamentele Organice au pus baza occidentalizării societăţii românești ..... 2.5 puncte

d. Revoluția română din 1848-1849 nu a fost parte integrantă a revoluției europene..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Spațiul românesc între conservatorism și modernism”*
Compunerea va include următorii termeni: **1821, modernism, Tudor Vladimirescu, conservatorism, domni pământeni, program revoluționar, 1848, Regulamente Organice, Nicolae Bălcescu** și **Proclamația de la Islaz.** **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul VIII: ROMÂNIA MODERNĂ

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
2. Utilizarea critică şi reflexivă a limbajului de specialitate şi a surselor istorice.
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienţei istorice şi a diversităţii socio-culturale.
4. Folosirea autonomă şi responsabilă a instrumentelor necesare educaţiei permanente.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp şi spaţiu în rezolvarea unor situaţii-problemă.

2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informaţiilor oferite de diverse surse.

3.1. Valorificarea experienţelor istorice oferite de acţiunea personalităţilor/grupurilor în contexte istorice variate.

4.1. Realizarea unor investigaţii istorice prin utilizarea resurselor multimedia.

Capitolul VIII: ROMÂNIA MODERNĂ

1. Formarea statului român modern: Domnia lui Alexandru Ioan Cuza.
2. Regatul României: Carol I.
Studii de caz:
a. Românii din Transilvania, Bucovina și Basarabia;
b. Războiul de Independență;
c. Cultura în spațiul românesc;
d. Contribuții ale românilor în știință și tehnică.
Test evaluare.

Formarea statului român modern: Domnia lui Alexandru Ioan Cuza

1. Definiție

Adunare ad-hoc = constituită anume pentru un scop, pentru o perioadă determinată de timp.
Vot cenzitar = sistem electoral care a constat în recunoașterea calității de alegător cetățenilor care au avut un anumit venit anual evaluabil în titluri de proprietate imobiliară (terenuri și clădiri) sau stabilit în funcție de cuantumul impozitelor plătite anual asupra veniturilor încasate.

2. Contextul internațional

1848-1859 - unirea Principatelor Române a devenit principalul obiectiv național.
Aprilie 1849 - încheierea Convenției de la Balta-Liman între Imperiul Rus și Imperiul Otoman: domnii Principatelor Române au fost numiți de puterile semnatare pe o perioadă de 7 ani (Moldova: Grigore al V-lea Ghica - 1849-1853 și 1854-1856; Țara Românească: Barbu Dimitrie Știrbei - 1849-1853 și 1854-1856).
1853-1856 - Războiul Crimeii: un conflict ruso-turc încheiat cu înfrângerea Imperiului Rus de către forțele franco-britanice, aliate cu Imperiul Otoman, și atragerea atenției Marilor Puteri europene asupra *„chestiunii românești”*.
25 februarie-30 martie 1856 - desfășurarea Congresului de Pace de la Paris, la care au participat Marile Puteri europene (Regatul Unit, Franța, Imperiul Austriac, Prusia, Imperiul Rus, Piemont-Sardinia și Imperiul Otoman), a prevăzut cu privire la spațiul românesc următoarele:
a. Crearea unui stat românesc tampon între Imperiul Rus și Imperiul Otoman;
b. Protectoratul rusesc a fost înlocuit cu garanția colectivă a celor 7 Mari Puteri;
c. Sudul Basarabiei (județele Cahul, Bolgrad și Ismail) a fost luat de la ruși și a fost cedat Moldovei;
d. Românii urmau să fie întrebați dacă vor să se unească prin intermediul **Adunărilor ad-hoc**.

3. Unirea Principatelor Române

4 octombrie și 12 octombrie 1857 - în Moldova și Țara Românească, Adunările ad-hoc, formate din reprezentanții tuturor categoriilor sociale, au adoptat rezoluții asemănătoare:
a. Unirea Principatelor Române într-un stat numit România;
b. Aducerea unui prinț străin dintr-o familie domnitoare a Europei;
c. Autonomia statului român și un guvern care să reprezinte interesele naționale.
22 mai-19 august 1858 - în cadrul Conferinței din capitala Franței s-a adoptat Convenția de la Paris, prin care s-a stabilit statutul internațional al Principatelor Române și organizarea internă a acestora:
a. Unirea Principatelor Române sub numele de *„Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei”*;
b. Noul stat urma să fie condus de 2 domnitori, 2 adunări legislative, cu 2 capitale, și ar fi avut 2 instituții comune cu sediul la Focșani: Comisia Centrală (rol în elaborarea legilor comune) şi Înalta Curte de Casaţie și Justiţie;
c. Formarea unor adunări elective, pe baza **votului cenzitar**, cu rol în alegerea domnilor;
d. Desființarea rangurilor boierești și a Regulamentelor Organice.
5 și 24 ianuarie 1859 - în Moldova și în Țara Românească, Adunările elective de la Iași și București, l-au ales domn pe Alexandru Ioan Cuza (1859-1866).

4. Domnia și reformele lui Cuza

Domnia lui Alexandru Ioan Cuza a cunoscut două etape:
I. 1859-1862 - recunoașterea internațională și realizarea Unirii:
a. 1859-1861: Alexandru Ioan Cuza și agenții diplomatici români au intervenit pe lângă Marile Puteri pentru recunoașterea actului Unirii Principatelor, recunoscută doar pe durata domniei lui Cuza;

b. 1859-1862: unificarea monetară, a armatei (prin crearea unui stat major unic și numirea unui ministru de război), a telegrafului, poștelor și a vămilor, administrativă (stabilirea capitalei noului stat la București) și legislativă (formarea unui Parlament Unic și numirea primului guvern unic, condus de Barbu Catargiu).

II. 1863-1865 - perioada marilor reforme:

1862 - guvernul condus condus de Barbu Catargiu s-a opus tuturor reformelor care ar fi subminat baza materială și puterea marilor proprietari de pământ ⇒ 8 iunie 1862 - asasinarea lui Catargiu.

1862-1863 - perioada guvernării Nicolae Kretzulescu: a fost folosită titulatura de România (1863).

1863 - politica autoritară dusă de Cuza a determinat formarea *„monstruoasei coaliții”*, o grupare de forțe conservatoare și liberale radicale, care a avut drept scop înlăturarea domnului.

1863-1865 - guvernul liberal condus de Mihail Kogălniceanu a implementat marile reforme din perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza:

a. 25 decembrie 1863 - a fost adoptată **Legea secularizării averilor mănăstirești**: statul a confiscat pământurile și averile clerului (25.6% din suprafaţa agricolă națională);

b. 7 februarie 1864 - adoptarea **Legii pentru organizarea puterii armate**: s-au format 4 divizii la București, Iași, Galați și Craiova, formate din toți bărbații cu vârste între 20 și 50 de ani;

c. 13 martie 1864 - dezbaterea Proiectului de Lege rurală a dus la un conflict între Adunarea Legislativă, conservatoare, și guvernul liberal;

d. 31 martie și 14 aprilie 1864 - au fost adoptate **Legile de organizare administrativă**: au prevăzut organizarea teritoriului în comune rurale și județe, conduse de un primar și un prefect.

2 mai 1864 - Cuza a dizolvat Adunarea Legislativă printr-o lovitură de stat, a instaurat o domnie autoritară și a adoptat *Statutul Dezvoltător al Convenţiei de la Paris*: domnul și-a mărit puterea politică prin deținerea puterii executive, inițiativă legislativă și drept de veto, iar Adunarea Electivă a fost reformată, prin introducerea unei a doua camere a Parlamentului, Corpul Ponderator (Senatul).

e. 3 iulie 1864 - adoptarea **Legii electorale**: a fost scăzut censul şi astfel s-a asigurat o mai largă participare şi reprezentare la vot pentru burghezie şi ţărănime;

f. 26 august 1864 - a fost adoptată **Legea rurală**: au fost împroprietărite peste 500.000 de familii de țărani cu aprox. 2.000.000 de hectare de pământ luat de la marii latifundiari și din averile mănăstirești, în funcţie de numărul de vite deţinute: fruntaşii (au deținut două perechi de boi) au primit, în medie, cca. 6 ha de familie; mijlocaşii (au deținut o pereche de boi) 4.5 ha; pălmaşii (nu au deținut animale de povară) 2.5 ha;

g. 15 septembrie 1864 - adoptarea **Legii pentru implementarea Sistemului Metric de măsuri și greutăți în România**: a fost introdusă ocaua (aprox. 1.3 kg);

h. 7 decembrie 1864 - adoptarea **Legii instrucțiunii publice**: învățământul primar a devenit obligatoriu și gratuit, iar la Iași (1860) și la București (1864) au fost fondate primele universități;

i. 13 decembrie 1864 - a fost înființată C.E.C. (Casa de Economii și Consemnațiuni);

j. 3 decembrie 1864 - adoptarea **Legii privind autocefalia Bisericii Ortodoxe Române**: independența Bisericii față de Patriarhia de la Constantinopol;

k. 1 mai 1865 - s-a adoptat **Codul de Procedură Penală**: s-a exclus pedeapsa cu moartea;

l. 4 iulie 1865 - adoptarea **Legii de reorganizare a justiției**: au fost înființate noi instanțe judecătorești: Tribunalele Județene, Curțile de Apel, Curțile de Jurați și Curtea de Casație;

m. 1 decembrie 1865 - adoptarea **Codului Civil**: a prevăzut obligația căsătoriei și a divorțului civile.

11 februarie 1866 - a fost organizată o lovitură de stat, Cuza a fost silit să abdice și să urmeze calea exilului, iar guvernarea a fost preluată de o locotenență domnească.

5. Urmări

1859 - apariția unui nou stat pe harta Europei, România.

Unificarea Principatelor Române a dus la accelerarea procesului de modernizare și de occidentalizare a spațiului românesc.

Fișă de lucru: ***Formarea statului român modern: Domnia lui Alexandru Ioan Cuza***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Articolul 1. Principatele Moldovei şi Valahiei, constituite de acum înainte sub numirea de Principatele Unite ale Moldovei şi Valahiei, rămân puse sub suzeranitatea sultanului.
Articolul 3. Puterile publice vor fi încredinţate, în fiecare principat, unui hospodar (domnitor) şi unei Adunări elective ce vor lucra în cazurile prevăzute de această convenţie cu concursul unei comisii centrale, comună ambelor principate.
Articolul 4. Puterea executivă va fi exercitată de hospodar.
Articolul 7. Puterea judecătorească, exercitată în numele hospodarilor, va fi încredinţată magistraţilor numiţi de dânsul, fără ca nimeni să poată fi lipsit de fireştii săi judecători.
Articolul 9. Hospodarii vor fi reprezentaţi pe lângă Curtea suzerană prin agenţi născuţi moldoveni sau valahi, nesupuşi la nici o protecţie străină şi primiţi de Poartă.”

(*Convenţia de la Paris*)

1. Precizați, pe baza sursei, statutul politico-juridic atribuit Principatelor.

2. Indicați instituţiile care, potrivit sursei, urmau să exercite fiecare dintre cele trei puteri ale statului:
a. Puterea legislativă:
b. Puterea executivă:
c. Puterea judecătorească:

3. Înscrieți în ordinea corectă, pe axa cronologică de mai jos, următoarele evenimente:

a. Convenţia de la Paris;
b. Reforma rurală;
c. Tratatul de pace de la Paris;
d. Secularizarea averilor mănăstireşti;
e. Adunările ad-hoc.

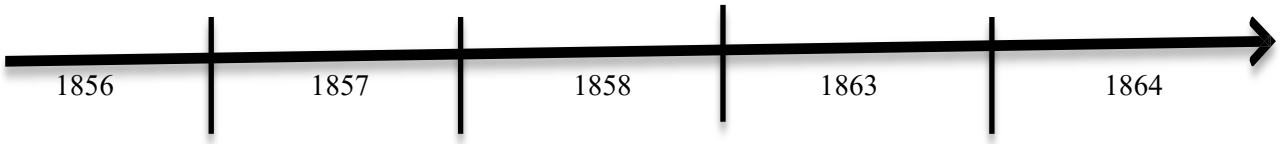

Regatul României: Carol I

1. Definiții

Constituție = legea fundamentală a unui stat, prin care se definesc funcțiile și limitele diferitelor puteri, drepturile și obligațiile cetățenilor, organizarea și funcționarea instituțiilor statului.
Partid = grupare de oameni care acționează conștient și organizat pentru a servi interesele unor clase, grupuri sociale, pentru dobândirea și menținerea puterii politice, în vederea conducerii societății.
Burghezie = clasa socială deținătoare de capital, care a preluat puterea economică și politică în urma Revoluției Industriale din secolele XVII-XIX în câteva țări din Europa.

2. Aducerea principelui străin

11 februarie 1866 - după abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza, conducerea României a fost preluată de o locotenenţă domnească și un guvern condus de Ion Ghica.
Pentru a menține unirea Principatelor guvernul provizoriu a decis aducerea unui prinț străin, pentru a înlătura certurile interne pentru domnie și pentru a obține independendența tânărului stat.
Împăratul francez Napoleon al III-lea (1848-1870) a propus delegaților români, conduși de Ion C. Brătianu, pe al doilea fiu al regelui belgian Leopold I (1831-1865), pe Filip de Flandra (a refuzat propunerea), și din familia domnitoare a Prusiei, pe Karl Eitel Friedrich Zephyrinus Ludwig von Hohenzollern-Sigmaringen (Carol I, principe: 1866-1881 și rege: 1881-1914), care a acceptat invitația de a deveni noul conducător al României.
14-20 aprilie 1866 - s-a organizat un plebiscit pentru alegerea lui Carol I drept principe al României.
10 mai 1866 - la București, Carol I a depus jurământul și a fost proclamat principe constituțional.

3. Constituția din anul 1866

Consolidarea statului a continuat prin adoptarea primei **Constituții** din istoria României, care a permis dezvoltarea și modernizarea statului.
11 iulie 1866 - parlamentul României a adoptat prima lege fundamentală a țării, una dintre cele mai liberale (nu democratice) constituții din epocă (inspirată din constituția Belgiei).
Principalele prevedereri ale Constituției din anul 1866:
a. Statul român a primit în mod oficial numele de România;
b. România a fost definită ca monarhie constituţională ereditară;
c. Prerogativele monarhului constituțional (acesta a domnit, nu a guvernat): şef al statului, comandant suprem al armatei, numirea guvernului, acordarea graţierii şi amnistiei, dreptul de a bate monedă, de a sancționa legile sau de a le refuza semnarea și dreptul de *„veto absolut”*;
d. Statul a fost organizat pe baza separației puterilor în stat: puterea legislativă (Parlament bicameral, reprezentanții fiind aleși prin vot cenzitar); puterea executivă (guvernul format din prim-ministru și cabinetul de miniștri); puterea judecătorească (reprezentată de instanţele de judecată);
e. Au fost recunoscute drepturi şi libertăţi cetăţeneşti precum: dreptul la vot (cenzitar), la proprietate, egalitatea în faţa legii, libertatea persoanei şi cea a presei.

4. Viața politică

1866-1914 - viaţa politică a fost dominată de cele două grupări ale vremii, liberală şi conservatoare.
1866-1871 - perioada guvernării liberale: s-au perindat 10 guverne și au avut loc 30 remanieri (schimbări) guvernamentale ⇒ instabilitate și lupte politice purtate între liberali și conservatori.
8 august 1870 - divergențe între Carol I și liberalii radicali ⇒ *„Republica de la Ploiești”*: mișcare antimonarhică organizată de Alexandru Candiano-Popescu.
1871-1876 - marea guvernare conservatoare ⇒ stabilizarea vieții politice, legislative și economice.

1875-1880 - apariția primelor **partide** politice din spațiul românesc:
I. 1875 - P.N.L. (Partidul Național Liberal): deviza partidului a fost *„prin noi înșine”*. Liderii formațiunii au fost următorii: Ion C. Brătianu, Dumitru Brătianu, Dimitrie A. Sturdza și Ion I. C. Brătianu. Gruparea politică a reprezentat interesele **burgheziei**, industriașilor și finanțiștilor, urmărind dezvoltarea economică a României prin intermediul industriei.
II. 1880 - P.C. (Partidul Conservator): deviza partidului a fost *„politica pașilor mărunți”*. Liderii formațiunii au fost următorii: Emanoil Costache Epureanu, Lascăr Catargiu, Ion Emanuel Florescu, Petre P. Carp și Titu Maiorescu. Gruparea politică s-a bazat pe susținerea marilor proprietari de pământ, burghezia, și a unor intelectuali, urmărind dezvoltarea economică cu ajutorul agriculturii.
1888 și 1907 - izbucnirea a două răscoale țărănești ⇒ atragerea atenției statului român asupra slabei productivități agricole, a lipsei inventarului și a ofertei reduse de credite agrare pentru țărani.
1895-1916 - implementarea rotativei guvernamentale: un sistem prin care cele două mari partide ale României au alternat la guvernare odată la patru ani ⇒ asigurarea stabilității vieţii politice.

5. Carol I și modernizarea României

1866-1914 - principalele realizări din perioada domniei lui Carol I au fost următoarele:
a. 1867 - s-a introdus sistemul monetar naţional ⇒ 1870 - înființarea Monetăriei Statului și emiterea primelor monede din aur, argint și aramă;
b. 31 octombrie 1869 - s-a inaugurat prima linie de cale ferată, Bucureşti-Giurgiu, și prima gară din Bucureşti, Gara Filaret ⇒ 1906 - reţeaua de căi ferate a României a ajuns la 3180 km;
c. 1872-1897 - a avut loc modernizarea Bucureștiului: s-a inaugurat Gara de Nord (1872); a fost introdus iluminatul public electric (1882); prima linie telefonică (1883); s-au construit Ateneul Român (1888), Palatul Poștelor (1894-1900) și Palatul C.E.C. (1897-1900);
d. 29 aprilie 1880 - s-a înfiinţat Banca Naţională a României;
e. 1881 - a fost înființată Bursa de Valori din București;
f. 25 septembrie 1883 - a avut loc inaugurarea Castelului Peleş din Sinaia, leagănul Dinastiei române, ridicat de Regele Carol I cu bani provenind din caseta personală;
g. Septembrie 1895 - a fost inaugurat Podul Regele Carol I de la Cernavodă, creația inginerului Anghel Saligny, la data construcției fiind cel mai lung pod din Europa continentală;
h. 1895-1910 - inginerul Anghel Saligny s-a ocupat de modernizarea portului Constanţa: a permis navelor de mare tonaj accesul în portul românesc de la Marea Neagră.

6. Politica externă (1866-1914)

1875 - România a semnat cu Imperiul Austro-Ungar o convenţie comercială.
1877-1878 - ca urmare a implicării într-un nou conflict ruso-turc (de partea Imperiului Rus), România și-a obţinut independenţa faţă de Imperiul Otoman, recunoscută prin tratatul de Pace de la Berlin (iunie-iulie 1878) ⇒ 10 mai 1881 - România a devenit regat.
1878-1883 - după obținerea independenței statul român și-a sporit prestigiul pe plan internaţional, dar, în contextul înrăutăţirii relaţiilor cu Imperiul Rus, România a fost nevoită să îşi caute un aliat puternic, care să îi garanteze integritatea teritorială.
30 octombrie 1883 - România a aderat la Tripla Alianţă, un tratat pur defensiv, aliaţii find obligaţi să se ajute numai dacă unul dintre semnatari ar fi fost atacat.
1907 - situaţia internaţională s-a schimbat, ca urmare a apariției unui al doilea bloc politico-militar, Tripla Înțelegere (Antanta), formată din Regatul Unit, Franța și Imperiul Rus și a implicării agresive a Imperiului Austro-Ungar în zona Peninsulei Balcanice.
16 iunie-18 iulie 1913 - Al Doilea Război Balcanic: Bulgaria a atacat Serbia și Grecia, iar Imperiul Otoman a trecut de partea statelor agresate ⇒ România a declarat război Bulgariei.
10 august 1913 - încheierea Tratatului de pace de la Bucureşti: Bulgaria a fost obligată să cedeze României Cadrilaterul (sudul Dobrogei: judeţele Durostor şi Caliacra).

Fișă de lucru: ***Regatul României: Carol I***

Citiți cu atenție textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Articolul. 13. Libertatea individuală este garantată. Nimeni nu poate fi urmărit decât în cazurile prevăzute de legi. Nimeni nu poate fi oprit decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat.
Articolul 16. Nici o pedeapsă nu poate fi înfiinţată, nici aplicată, decât în puterea unei legi.
Articolul 17. Nici o lege nu poate înfiinţa pedeapsa confiscării averilor.
Articolul 18. Pedeapsa morţii nu se va putea reînfiinţa, afară de cazurile prevăzute în Codul penal militar în timp de război.
Articolul 21. Libertatea conştiinţei este absolută. Libertatea tuturor cultelor este garantată. Religiunea ortodoxă este religiunea dominantă a Statului român.
Articolul 23. Învăţământul este liber. Învăţătura în şcolile Statului se dă fără plată.
Articolul 24. Constituţiunea garantează tuturor libertatea de a comunica şi publica ideile şi opiniile lor prin grai, prin scris şi prin presă.”

(Constituţia din 1866)

1. Alcătuiți, pe baza textului, o listă cu drepturile şi libertăţile cetăţeneşti înscrise în Constituţia din 1866.

2. Explicați importanţa aplicării principiului separației puterilor pentru funcţionarea statului român modern.

3. Enumerați două motive care au stat la baza adoptării Constituţiei din 1866 şi două urmări ale aplicării legii fundamentale.

Studiu de caz: Românii din Transilvania, Bucovina și Basarabia

1. Definiții

Pronunciament = document prin care se exprimă protestul cu privire la un fapt social și politic.
Memorandum = document în practica diplomatică în care sunt expuse fapte sau argumente juridice privind probleme ale relațiilor între state, și care formează obiectul unor tratative.

2. Românii din Transilvania

1867 - statul condus de Casa de Habsburg s-a transformat în Imperiul Austro-Ungar (dualismul austro-ungar), iar Transilvania a ajuns sub controlul maghiar:
a. 1867-1868 - s-a desființat autonomia internă a Transilvaniei, s-au anulat majoritatea drepturilor obținute de populația românească și s-au adoptat legile naționalităților (recunoașterea existenței unei singure națiuni politice, cea maghiară, și a unei singure limbi oficiale, cea maghiară);
b. 1868 - ***Pronunciamentul*** *de la Blaj*: mişcarea naţională românească a respins anexarea şi procesul de maghiarizare prin memoriul semnat de Ioan Rațiu, George Bariț și Basiliu Rațiu;
d. 1881 - mișcarea românească s-a organizat pe plan politic prin fondarea P.N.R. (Partidul Național Român din Transilvania), tactica politică utilizată fiind cea a pasivismului (respingerea participării la viaţa politică a Ungariei);
f. 1892 - momentul culminant al tacticii pasiviste a fost redactarea ***Memorandumului*** *românilor*, program naţional al românilor din Transilvania. Documentul, adresat împăratului Franz Iosif (1848-1916), a fost semnat de fruntaşii P.N.R. (Ioan Raţiu, Eugen Brote și Gheorghe Pop de Băseşti) și a descris situaţia românilor din Transilvania, revendicând recunoaşterea națiunii drept una politică;
g. 1905 - P.N.R. a renunțat la pasivism și a adoptat activismul politic, scopul declarat fiind obținerea de drepturi pentru românii transilvăneni și emanciparea de sub stăpânirea străină.

3. Românii din Bucovina

1775 - după semnarea Tratatului de pace de la Kuciuk-Kainargi (a pus războiului ruso-turc din 1768-1774), Austria a anexat Bucovina de la Principatul Moldovei.
1786 - teritoriul Bucovinei a fost integrat în provincia Galiția, limba germană a devenit oficială, iar Biserica fost subordonată Mitropoliei de la Karlowitz.
A doua jumătate a secolului al XIX-lea - mişcarea naţională românească din Bucovina, reprezentată de Iancu Flondor și mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici, a urmărit: promovarea limbii şi culturii româneşti; recunoaşterea egalităţii în drepturi cu celelalte naţiuni ale Imperiului Austro-Ungar; autonomie religioasă.
Mișcarea românească din Bucovina a încurajat apariția de societăți național-culturale și publicații, cu un rol important în susținerea ideii de unitate și solidaritate națională.
1905 - fondarea P.N.R. (Partidul Național Român din Bucovina).

4. Românii din Basarabia

1812 - după semnarea Tratatului de pace de la București (a pus capăt războiului ruso-turc din 1806-1812), Imperiul Rus a anexat de la Moldova teritoriul dintre Prut și Nistru (Basarabia).
1812-1917 - în Basarabia, Imperiul Rus a demarat procesul de rusificare forțată şi colonizarea cu populaţie slavă.
Mişcarea naţională românească, reprezentată de Ion Inculeț, Constantin Stere și Pantelimon Halippa, a avut drept obiective păstrarea limbii române şi dezvoltarea culturii naţionale.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Românii din Transilvania, Bucovina și Basarabia***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Reprezentanţii alegătorilor români din ţările coroanei ungare (...) nu cer decât ca dreptul politic să nu fie dezvoltat contra tradiţiilor seculare (...) şi aceaşi poziţiune ca românii o au cetăţenii germani şi cei slavi în statul maghiar. (...) În formă egală legală şi prin concursul factorilor competenţi, sistemul de guvernare să fie reformat în patria noastră, astfel ca să asigure drepturile odată câştigate şi să ţină seama de interesele legitime ale tuturor popoarelor care compun statul maghiar."

(*Memorandumul românilor*)

1. Menționați, pe baza textului, principala revendicare cuprinsă în document.

2. Indicați, pe baza textului, un motiv al redactării *Memorandumului românilor* din anul 1892.

3. Prezentați urmările mişcării memorandiste.

Studiu de caz: Războiul de Independență

1. Definiție

Independență = suveranitate; regim politico-juridic conform căruia un stat nu este supus vreunei autorități străine și execută acte de politică internă și externă fără a cere permisiunea altui stat.

2. Contextul internațional

1875-1876 - în Bosnia-Herţegovina şi Bulgaria, au izbucnit răscoale antiotomane ⇒ Serbia și Muntenegru au intrat în război împotriva puterii turcești, cu scopul de a îşi obţine **independenţa**.
23 decembrie 1876-20 ianuarie 1877 - în cadrul Conferinţei de la Constantinopol, Marile Puteri au încercat să soluţioneze conflictele din Balcani.
Septembrie 1876 - Imperiul Otoman a adoptat o Constituție, prin care României i s-a acordat statutul de *„provincie privilegiată”* ⇒ obținerea independenței a devenit obiectivul major pentru Carol I.

3. Cucerirea independenței de stat

1876-1877 - ca urmare a eşecului încercărilor de a obţine recunoaşterea independenţei României pe cale diplomatică, guvernul condus de Ion C. Brătianu a hotărât apropierea de Imperiul Rus.
4 aprilie 1877 - la Bucureşti, s-a semnat Convenţia româno-rusă privind trecerea trupelor ruse pe teritoriul României: armata rusă și-a asumat să respecte integritatea teritorială a României.
12 aprilie 1877 - Imperiul Rus a declarat război Imperiului Otoman.
Aprilie 1877 - otomanii au bombardat orașele românești de pe linia Dunării.
9 mai 1877 - la București, în Camera Deputaților, ministrul de externe Mihail Kogălniceanu a proclamat independenţa României.
31 iulie 1877 - la Plevna, în condiţiile respingerii atacurilor ruse de către otomani, comandantul armatei ruse, Marele Duce Nicolae, a fost nevoit să ceară intervenţia trupelor române în conflict.
August 1877-ianuarie 1878 - trupele românești, conduse de principele Carol, au trecut Dunărea și au participat la luptele de la Plevna, Rahova (noiembrie 1877), Vidin și Smârdan (ianuarie 1878), contribuind în mod decisiv, alături de forțele ruse, la înfrângerea Imperiului Otoman.
3 martie 1878 - semnarea Tratatului de pace de la San Stefano:
a. S-a recunoscut independenţa României;
b. Dobrogea, Delta Dunării și Insula Șerpilor au revenit Imperiului Rus, care și-a rezervat dreptul de a le schimba cu sudul Basarabiei (1856: a revenit Moldovei în urma Congresului de Pace de la Paris).
Marile Puteri nu au acceptat prevederile acestui tratat și, la sugestia lui Otto von Bismarck, cancelarul Imperiului German, au hotărât desfășurarea unui Congres de Pace la Berlin.
13 iunie-13 iulie 1878 - Congresul de Pace de la Berlin a pus capăt Războiului ruso-turc din 1877-1878, confirmând în linii marii prevederile Tratatului de pace de la San Stefano:
a. Recunoşterea independenţei României, condiţionată de modificarea articolului 7 din Constituţia din 1866: statutul evreilor și al celorlalte etnii necreștine, care nu au avut dreptul la cetățenie;
b. România a cedat Imperiului Rus sudul Basarabiei (judetele Cahul, Bolgrad și Ismail) şi a primit Dobrogea, Delta Dunării şi Insula Şerpilor.

4. Urmări

România a accelerat procesul de modernizare statală ⇒ 1881 - proclamarea regatului.
S-a adoptat o politică economică protecționistă și s-au dezvoltat următoarele domenii: comerțul, sistemul bancar, căile ferate și exploatarea petrolului.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Războiul de Independență***

I. Citiți cu atenţie textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *,,În stare de război, cu legăturile lupte, ce suntem? Suntem independenţi, suntem naţiune de sine stătătoare.''*

(Mihail Kogălniceanu, *Declarația de independență*)

B. *,,Articolul 5. Sublima Poartă (Imperiul Otoman) recunoaşte independenţa României. (...) Articolul 19. Luând în considerare greutăţile financiare ale Turciei şi în acord cu dorinţa sultanului, împăratul Rusiei consimte să înlocuiască plata a mare parte din sumele enumerate în paragraful precedent prin cedările teritoriale următoare: Sangeacul Tulcea, împreună cu insulele din Deltă şi Insula Şerpilor. Nedorind să anexeze acest teritoriu şi nici insulele din Deltă, Imperiul Rus îşi rezervă dreptul de a le schimba cu sudul Basarabiei, mărginită la sud de talvegul braţului Chilia*."

(Tratatul de pace de la San Stefano)

1. Precizați, pe baza sursei B, articolul care confirmă conţinutul sursei A.

2. Numiți, pe baza sursei B, teritoriul integrat statului român.

II. Enumerați două urmări ale obţinerii independenţei României.

Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc

1. Învățământul

I. România:
S-a dezvoltat învăţământul în limba română:
a. 1818 - la București, Gheorghe Lazăr a ţinut la Şcoala *„Sfântul Sava”* un curs de inginerie în limba română;
b. 1828 - la Iași, Gheorghe Asachi a introdus limba română în Școala *„Trei Ierarhi”*;
c. 1860 - în Principatele Unite, s-a adoptat în mod oficial alfabetul latin.
Învățământul superior a fost reprezentat de:
a. Universitatea din Iași (1860) - patru facultăți: drept, filosofie, științe și teologie;
b. Universitatea din București (1864) - trei facultăți: drept, filosofie și științe;
c. Alte instituții de învățământ superior: Facultatea de Medicină, Școala Superioară de Silvicultură și Școala Superioară de Drumuri și Poduri.
1866 - s-au pus bazele *Societății Literare Române* (din 1879: *Academia Română*), al cărei scop a fost promovarea culturii românești sub toate aspectele sale.
1896 - prin legea Casei Școalelor (legea Petru Poni) s-a sprijinit învățământul prin construirea de noi școli și editarea de noi manuale.
1898 - adoptarea legislației învăţământului secundar şi superior (legea Spiru Haret): s-au înființat grădinițe pentru copii, s-a reorganizat învățământul secundar și a fost introdus bacalaureatul.
II. Spațiul românesc:
În teritoriile aflate sub ocupaţie străină au existat şcoli confesionale pentru români.
1867 - reînfiinţarea Universităţii din Cluj-Napoca, cea mai veche instituție de învățământ superior din spațiul românesc.
1868 - limba maghiară a devenit obligatorie în toate şcolile de stat din provinciile Imperiului Austro-Ungar administrate de Budapesta.
1907 - adoptarea legii Albert Apponyi a impus limba maghiară şi în şcolile confesionale.

2. Literatura și arta

Generațiile prepașoptiste și pașoptiste și-au pus amprenta asupra literaturii, impregnată de puternice sentimente patriotice și idealuri specifice epocii, naționaliste și romantice.
Au apărut primele publicaţii în limba română: *Curierul românesc* (1829), *Albina românească* (1829), *Gazeta de Transilvania* (1838), *Dacia literară* (1840), *Convorbiri literare* (1863), *Literatorul* (1880) și *Contemporanul* (1881).
I. Poezia: Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Alexandru Macedonski, George Coșbuc, Tudor Arghezi, George Bacovia și Dan Barbilian (Ion Barbu).
II. Proza: Costache Negruzzi, Nicolae Filimon, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu și George Călinescu.
III. Teatru: Vasile Alecsandri (1830: teatrul a început să fie jucat în limba română).
Clasicii literaturii române (lansaţi de *Junimea*): **Ion Creangă**, **Ioan Slavici**, **Mihai Eminescu** și **Ion Luca Caragiale**.
IV. Arhitectura: Ion Mincu, fondatorul școlii românești de arhitectură.
V. Pictura: Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Gheorghe Tăttărescu, Ion Andreescu, Ştefan Luchian și Corneliu Baba.
VI. Sculptura: Ion Georgescu, Dimitrie Paciurea și Constantin Brâncuşi.
VII. Muzica: Ciprian Porumbescu, Gheorghe Dima, George Enescu, Maria Tănase și Dinu Lipatti.
VIII. Cinematografia: primul film românesc - *Independenţa României* (1912).

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc***

I. Citiți textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Mihai Eminescu (1850-1889) a fost cea mai importantă figură a literaturii române din secolul al XIX-lea şi autorul cu cea mai mare influenţă asupra creaţiei literare din secolul ce i-a urmat. O personalitate care a făcut epocă, acea epocă pe care istoriile literare şi manualele o numesc, pe drept cuvânt, a marilor clasici. Puternica înrâurire a poetului, la îndemnul căruia au început să scrie cei doi prieteni ai săi, Slavici şi Creangă, a făcut ca literatura română să cunoască, la sfârşit de secol XIX, momentul ei de clasicitate.“

(www.enciclopediaromaniei.ro, Articolul *Mihai Eminescu*)

1. Formulați, utilizând două informații din text, un punct de vedere referitor la importanța lui Mihai Eminescu pentru literatura română.

2. Identificați și citiți o poezie inspirată de un eveniment istoric semnată de Mihai Eminescu.

II. Completați tabelul de mai jos cu informațiile corecte:

Domeniul	**Prezentare / Reprezentanți**
Arhitectură	
Teatru	
Pictură	
Sculptură	
Muzică	
Cinematografie	

Studiu de caz: Contribuții ale românilor în știință și tehnică

1. Definiție

Biospeologie = studiul florei și faunei din peșteri și pânze freatice.

2. Știința

Secolul al XIX-lea - în spațiul românesc a început să crească interesul pentru știință:
I. Matematica: Janos Bolyai (a scris lucrări în geometria neeuclidiană); Spiru Haret (matematician, astronom și pedagog); Gheorghe Țițeica (a creat suprafeţele *„Ţiţeica”*); Dimitrie D. Pompeiu (a creat funcţiile Pompeiu); Simion Stoilow (fondatorul școlii românești de analiză complexă); Dan Barbilian - Ion Barbu (a introdus spaţiile Barbilian); Grigore C. Moisil (părintele informaticii românești).
II. Fizica: Emanoil Bacaloglu (a fost creditat cu primele lucrări științifice românești de fizică); George (Gogu) Constantinescu (a pus bazele teoriei sonicităţii); Horia Hulubei (s-a remarcat în domeniul razelor X); Alexandru Proca (a descoperit ecuaţiile Proca); Ștefan Procopiu (a descoperit efectul Procopiu de depolarizare a luminii și magnetonul Bohr-Procopiu).
III. Chimia: Nicolae Teclu (a realizat becul de gaz cu reglare automată); Petru Poni (s-a implicat în fabricarea vopselelor, parfumurilor, îngrășămintelor și explozibililor); Lazăr Edeleanu (a inventat procesul de rafinare a petrolului cu bioxid de sulf).
IV. Geografia: Simion Mehedinți (creatorul învățământului geografic modern din România).
V. Geologia: Grigore Cobălcescu (fondatorul geologiei în România).
VI. Biologia: Dimitrie Brândză (fondatorul Institutului Botanic și al Grădinii Botanice din București); Ion Ionescu de la Brad (părintele agronomiei românești); Grigore Antipa (fondatorul Muzeului de Istorie Naturală din București); Emil Gheorghe Racoviță (fondatorul **biospeologiei**).
VII. Medicina: Carol Davila (părintele școlii medicale românești); Victor Babeș (bacteriolog și morfopatolog, fondatorul școlii românești de microbiologie); Ion Cantacuzino (medic și microbiolog, fondator al școlii românești de imunologie și patologie experimentală); Gheorghe Marinescu (medic neurolog, fondatorul Școlii Românești de Neurologie); Nicolae Constantin Paulescu (a descoperit hormonul antidiabetic, insulina); Constantin I. Parhon (medic endocrinolog și neuropsihiatru român); Ana Aslan (medic român specialist în gerontologie, director al Institutului Național de Geriatrie și Gerontologie); Ștefan Odobleja (precursor mondial al ciberneticii generalizate); George Emil Palade (1974: laureat al premiului Nobel pentru fiziologie și medicină).

3. Tehnica

Secolul al XIX-lea - descoperirile din tehnică au transformat societatea din spațiul românesc, contribuind în mod decisiv la scurtarea distanțelor și îmbunătățirea comunicațiilor:
a. 1827 - Petrache Poenaru a inventat stiloul;
b. 1847-1854 - între localitățile Oravița și Baziaș (Banatul austriac), a fost construită prima cale ferată din spațiul românesc, pe o distanță de 62 km;
c. 1882 - la București, a fost introdus iluminatul public electric;
d. 1889 - la București, a avut loc prima proiecție cinematografică;
e. 1890-1895 - inginerul Anghel Saligny a construit Podul Carol I de la Cernavodă;
f. 1906 - Traian Vuia a construit primul aparat mai greu decât aerul, propulsat prin mijloace proprii;
g. 1910 - Henri Coandă a inventat primul avion cu reacție;
h. 1910-1913 - Aurel Vlaicu a realizat mai multe prototipuri de avioane;
i. 1929 - Hermann Julius Oberth a lansat prima rachetă cu combustibil lichid, *Kegelduse* (din limba germană: *„duză conică”*).

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Contribuții ale românilor în știință și tehnică***

Completați tabelul de mai jos cu informațiile corecte:

Personalitate	Domeniul	Contribuții/descoperiri
Henri Coandă (1886-1972)	aviaţie	
	inginerie mecanică	- în anul 1912 a descoperit sonicitatea (transmiterea energiei prin vibraţii în corpurile fluide sau solide)
Ştefan Procopiu (1890-1972)		- în anul 1912 a descoperit magnetonul (momentul magnetic al electronului); - efectul Procopiu - a demonstrat apariţia unei tensiuni electromotoare în spirala unei bobine de curent alternativ
		- creatorul dioramei (reprezentarea spaţială a unei porţiuni de peisaj, în care se expun, în muzee, animale împăiate)
Emil Racoviţă (1868-1947)		- a întemeiat biospeologia; - a fondat primul Institut de Speologie din lume (Cluj, 1920)
	medicină	- a descoperit insulina în 1923, dar Premiul Nobel a revenit canadienilor Grant Banting şi Herbert Best. Campania internaţională iniţiată de fiziologul scoţian Jan Murray a determinat Comitetul Nobel să recunoască, în 1969, meritele şi prioritatea omului de știință român în descoperirea tratamentului antidiabetic
Traian Vuia (1872-1950)		- primul zbor autopropulsat, cu un aparat mai greu decât aerul (18 martie 1906, Montesson, lângă Paris - aproximativ 12 m, la o înălţime de 1 metru)
		- a descoperit peste 40 de organisme patogene; - microorganismele Babesia, corpusculii Babeş-Negri

Test evaluare
România modernă

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I. 1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Principele a împărţit puterea executivă cu guvernul, numit de el din rândul partidelor guvernamentale, iar puterea legislativă cu Parlamentul, compus din Adunarea Deputaţilor şi Senat. Votul a fost cenzitar (patru colegii până în 1884 şi trei după aceea, până în 1917, când a fost introdus în Constituţie votul universal).”*

(Ion Bulei, *O istorie ilustrată a românilor*)

B. *„Colaborarea româno-rusă a debutat cel puțin cu un echivoc. De fapt, de la începutul războiului (declarat de Imperiul Rus Imperiului Otoman la 24 aprilie), atitudinea Rusiei a fost lipsită de bunăvoință: la intrarea cu trupele ruse în România, marele duce Nicolae, comandantul-șef al armatei, a adresat un manifest <<locuitorilor României>>, ignorând, așadar, autoritățile statului. În ceea ce privește o posibilă cooperare militară româno-rusă, aceasta a fost categoric refuzată.*
Pătrunderea forțelor ruse pe teritoriul României și refuzul domnitorului de a se concerta cu comandantul-șef al armatei otomane, în vederea apărării teritoriului românesc, a determinat bombardarea de către artileria turcă a orașelor de la Dunăre: Calafat, Bechet, Oltenița și Călărași (8 mai). Artileria română a ripostat prompt, bombardând Vidinul. Ostilitățile între România și Imperiul Otoman au izbucnit.”

(Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

a. Numiți, pe baza sursei A, cele două camere ale Parlamentului. 6 puncte

b. Precizați, pe baza sursei B, atitudinea trupelor ruse la intrarea pe teritoriul românesc. 6 puncte

c. Selectați, pe baza sursei A, informația care se referă la puterea executivă. 6 puncte

d. Identificați, pe baza sursei B, cauzele atacului otoman asupra orașelor românești. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Reformă adoptată de Alexandru Ioan Cuza după lovitura de stat din 2 mai 1864: 4 puncte
a. Unificarea monetară b. Legea secularizării averilor mănăstirești c. Legea rurală
2. Constituția din 1866 a fost promulgată de: 4 puncte
a. Carol I b. Mihail Kogălniceanu c. Barbu Catargiu

3. Primul partid politic înființat în România a fost de orientare: 4 puncte
a. Conservatoare b. Liberală c. Socialistă
4. Independența României a fost recunoscută pe plan internațional prin Tratatul de la: 4 puncte
a. Budapesta b. București c. Berlin

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

24 ianuarie 1859	**11 iulie 1866**	**1880**	**1881**	**10 august 1913**

Lista evenimentelor: **Formarea Partidului Conservator, Proclamarea Regatului României, Semnarea Tratatului de Pace de la București și anexarea Cadrilaterului, Adoptarea primei Constituții românești** și **Dubla alegere a domnitorului Alexandru Ioan Cuza.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. *„Monstruoasa coaliție”*, o grupare de forțe conservatoare și liberale radicale, a avut drept scop înlăturarea domnului Carol I ..... 2.5 puncte

b. Rotativa guvernamentală a fost reprezentativă pentru politica internă promovată de Carol I.....2.5 puncte

c. În anul 1883 România a aderat la Tripla Alianță ..... 2.5 puncte

d. Al Doilea Război Balcanic s-a încheiat cu victoria Bulgariei ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Domnia lui Alexandru Ioan Cuza”*.
Compunerea va include următorii termeni: **reforme, dubla alegere, unire, legea rurală, legea secularizării averilor mănăstirești, modernizare, lovitură de stat, abdicare, *„monstruoasa coaliție”*** și **țărani**.
30 puncte

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Capitolul IX: ROMÂNIA SECOLELOR XX-XXI

Competențe generale:

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor şi reprezentărilor de timp şi spaţiu.
2. Utilizarea critică şi reflexivă a limbajului de specialitate şi a surselor istorice.
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienţei istorice şi a diversităţii socio-culturale.
4. Folosirea autonomă şi responsabilă a instrumentelor necesare educaţiei permanente.

Competențe specifice:

1.1. Utilizarea coordonatelor de timp şi spaţiu în rezolvarea unor situaţii-problemă.

1.2. Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spaţio-temporale în contexte diferite.

2.1. Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informaţiilor oferite de diverse surse.

3.1. Valorificarea experienţelor istorice oferite de acţiunea personalităţilor/grupurilor în contexte istorice variate.

3.2. Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală.

4.1. Realizarea unor investigaţii istorice prin utilizarea resurselor multimedia.

4.2. Aplicarea unor tehnici de muncă intelectuală care valorizează cooperarea, disciplina şi perseverenţa.

4.3. Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile şi controversate în istorie şi în viaţa cotidiană.

Capitolul IX: ROMÂNIA SECOLELOR XX-XXI

1. România și Primul Război Mondial.
2. Marea Unire din 1918.
Test evaluare.
3. România interbelică. Economie și societate.
Studii de caz:
a. Orașul - Arhitectură modernă și tradiții rurale;
b. Monarhia după Primul Război Mondial;
c. Idei politice în lumea românească interbelică;
d. Anul 1940 - Sfârșitul României Mari.
4. România în Al Doilea Război Mondial.
Studiu de caz:
Holocaustul în România.
Test evaluare.
5. România - Stat comunist: Perioada stalinistă (1947-1965).
6. România - Stat comunist: Epoca Nicolae Ceaușescu (1965-1989).
Test evaluare.
7. Revoluția din decembrie 1989.
8. Regimul politic democratic din 1989 până azi.
Test evaluare.

România și Primul Război Mondial

1. Cadrul internațional

28 iunie 1914 - la Sarajevo, a fost asasinat prințul moștenitor austro-ungar Franz Ferdinand.
28 iulie 1914 - Imperiul Austro-Ungar a declarat război Serbiei ⇒ începutul Primului Război Mondial (1914-1918).

2. Perioada neutralității (1914-1916)

3 august 1914 - la Sinaia, în cadrul Consiliului de Coroană s-a hotărât ca România să rămână neutră până la apariția unui moment favorabil.
10 octombrie 1914 - la Sinaia, Carol I a murit, iar tronul României a fost preluat de nepotul său de frate, Ferdinand Viktor Albert Meinrad von Hohenzollern-Sigmaringen (Ferdinand I: 1914-1927).
1914-1916 - pe parcursul perioadei neutralității României i s-au făcut oferte din partea ambelor alianțe militare: Tripla Alianță (sau Puterile Centrale) a promis României Basarabia rusească, iar Tripla Înțelegere (sau Antanta) Transilvania austro-ungară.

3. Primul Război Mondial (1916-1918)

17 august 1916 - România a încheiat o convenție militară cu Antanta.
27 august 1916 - România a declarat război Imperiului Austro-Ungar și a înaintat spre Transilvania, a eliberat o parte din aceasta, până la linia Sibiului, unde a întâlnit rezistența germano-austro-ungară.
2-7 septembrie 1916 - atacul trupelor Puterilor Centrale, conduse de feldmareșalul Albrecht von Mackensen: au înfrânt armatele române la Turtucaia și Bazargic și au înaintat spre București.
23 octombrie 1916 - la Neajlov-Argeș, trupele române au fost înfrânte de Puterile Centrale ⇒ octombrie-noiembrie 1916 - trupele lui von Mackensen au ocupat Bucureștiul și 2/3 din România.
Noiembrie 1916 - la Iași, s-au retras autoritățile române (familia regală, guvernul și administrația), cu trupele și numeroși refugiați ⇒ stabilizarea frontului pe linia Oituz-Siret-Dunăre.
Decembrie 1916-martie 1917 - armata s-a refăcut cu ajutorul Antantei și a promisiunilor făcute de regele Ferdinand I (vot universal masculin și continuarea reformei agrare).
24 iulie-22 august 1917 - în luptele de la Mărăști (24 iulie-1 august), Mărășești (6 august-19 august) și Oituz (8 august-22 august) avansul forțelor Puterilor Centrale a fost oprit de trupele române.
7 noiembrie 1917 - în Imperiul Rus, a izbucnit revoluția bolșevică ⇒ ieșirea puterii ruse din război și prăbușirea Frontului de Est.
7 mai 1918 - la Buftea-București, s-a semnat pacea cu Puterile Centrale: Bulgaria a anexat Dobrogea (cu excepția orașului Constanța), Imperiul Austro-Ungar urma să preia 5600 km^2 din zona Munților Carpați iar Imperiul German urma să exploateze resursele naturale ale României timp de 90 ani.
10 noiembrie 1918 - România a reintrat în război, de partea Antantei.
11 noiembrie 1918 - semnarea armistițiului dintre Puterile Centrale și statele Antantei ⇒ sfârșitul Primului Război Mondial.

4. Conferința de Pace de la Paris

1919-1920 - în cadrul Conferinței de Pace de la Paris, România a primit, în baza principiului autodeterminării popoarelor europene, teritoriile locuite de români din cadrul fostelor imperii multinaționale, Rus și Austro-Ungar (Basarabia, Bucovina și Transilvania) ⇒ transformarea României într-o putere regională.

Fișă de lucru: ***România și Primul Război Mondial***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Franţa, Regatul Unit, Italia şi Imperiul Rus garantează integritatea teritorială a Regatului României în toată întinderea frontierelor sale actuale.
România se obligă să declare război şi să atace Imperiul Austro-Ungar, în condiţiile stabilite prin convenţia militară; România se obligă, de asemeni, să înceteze, de la declararea războiului, orice legături economice şi orice schimb comercial cu duşmanii Aliaţilor.
Imperiul Rus, Franţa, Regatul Unit şi Italia recunosc României dreptul de a anexa teritoriile Imperiului Austro-Ungar."

(Convenţia din 17 august 1916 încheiată între România şi statele Antantei)

1. Transcrieți, din text, numele a patru state membre ale Antanei.

2. Indicați, pe baza textului, motivul pentru care s-a prevăzut intrarea în război a României împotriva Imperiului Austro-Ungar.

3. Precizați numele teritoriilor românești din cadrul Imperiului Austro-Ungar.

4. Prezentați o urmare a intrării României în război în anul 1916.

Marea Unire din 1918

1. Cadrul internațional

1918 - realizarea României Mari, prin unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu Vechiul Regat, a fost rezultatul acțiunii românilor în conjunctura favorabilă de la sfârșitul Primului Război Mondial, dispariția imperiilor multinaționale (Imperiul German, Rus, Austro-Ungar și Otoman).

2. Marea Unire

I. Basarabia:
Aprilie 1917 - la Chişinău, s-a format Partidul Naţional Moldovenesc, al cărui preşedinte a fost ales Vasile Stroescu: obiectivul principal a fost obţinerea autonomiei Basarabiei.
2-6 noiembrie 1917 - la Chișinău, a avut loc Congresul de constituire al Sfatului Ţării, organismul coordonator al luptei pentru unire, condus de Ion Inculeţ şi Consiliul Directorilor Generali.
2 decembrie 1917 - Consiliul Directorilor Generali a proclamat Republica Democratică Moldovenească, preşedinte fiind ales Ion Inculeţ.
12 ianuarie 1918 - Consiliul Directorilor Generali, confruntat cu dezordinile şi distrugerile provocate de trupele ruseşti în retragere şi cu încercările bolşevicilor de a prelua puterea în teritoriu, a solicitat sprijinul militar al guvernului român, care a trimis armata și a restabilit ordinea.
27 martie 1918 - Sfatul Ţării a votat unirea Basarabiei cu România.
II. Bucovina:
Octombrie 1918 - deputaţii români din Parlamentul de la Viena au constituit C.N.R. (Consiliul Naţional Român), organism condus de Constantin Isopescu-Grecul şi George Grigorovici, și au cerut, în numele naţiunii române, dreptul la autodeterminare.
14 octombrie 1918 - s-a alcătuit Adunarea Constituantă a Bucovinei, din care au făcut parte reprezentanţi ai locuitorilor provinciei, majoritar români, preşedintele fiind ales Iancu Flondor.
În Bucovina, au început să pătrundă trupe ucrainene cu scopul de a ocupa şi a anexa acest teritoriu Ucrainei ⇒ C.N.R. a solicitat sprijinul armatei române, care a intervenit pentru a restabili ordinea.
15 noiembrie 1918 - au început lucrările Congresului General al Bucovinei, iar preşedintele Congresului a fost ales Iancu Flondor, care a dat citire moţiunii prin care s-a hotărât *„unirea necondiţionată şi pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare, cu Regatul României”*.
III. Transilvania:
12 octombrie 1918 - la Oradea, reprezentanţii P.N.R., conduși de Vasile Goldiș, au adoptat *Declaraţia de autodeterminare*: s-a cerut libertatea naţiunii române și separarea politică de Ungaria.
18 octombrie 1918 - la Budapesta, reprezentantul românilor în Parlamentul Ungariei, Alexandru Vaida-Voevod, a prezentat această *Declaraţie* de independență/de autodeterminare.
30-31 octombrie 1918 - la Arad, s-a constituit C.N.R.C. (Consiliul Naţional Român Central).
6 noiembrie 1918 - C.N.R.C. a publicat manifestul *Către naţiunea română*: au fost argumentate drepturile românilor din teritoriile ce au aparţinut până atunci Ungariei, la autodeterminare.
1 decembrie 1918 - la Alba Iulia, s-a desfăşurat Marea Adunare Naţională, la care au participat 1228 de delegaţi şi peste 100.000 de persoane, fiind condusă de Gheorghe Pop de Băseşti, iar Vasile Goldiș a prezentat Rezoluţia Unirii ⇒ Adunarea Naţională a adoptat Rezoluţia, care a proclamat *„unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România”*.

3. Urmări

1 Decembrie 1918 - s-au pus bazele statului unitar român, prin unirea provinciilor românesti aflate sub dominaţie străină ⇒ România Mare: 295.049 km^2 suprafață și aproximativ 17 milioane locuitori.

Fișă de lucru: ***Marea Unire din 1918***

Citiți textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *„Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi de Neam, pe baza principiului ca noroadele să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu Mama sa, România."*

(*Declaraţia de unire a Basarabiei cu România*, Chişinău, 27 martie 1918)

B. *„Considerând că, prin vicleşug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei şi cu de-a sila alipită coroanei Habsburgilor, noi, Congresul General al Bucovinei, întrupând suprema putere a ţării şi fiind singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranităţii naţionale hotărâm: Unirea necondiţionată şi pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colacin şi Nistru, cu Regatul României."*

(*Moţiunea de unire a Bucovinei cu România*, Cernăuţi, 15 noiembrie 1918)

C. *„Adunarea naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România."*

(*Rezoluţia Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia*, 1 decembrie 1918)

1. Pe baza textelor A și B stabiliți o asemănare şi o deosebire în privinţa situaţiei Basarabiei şi a Bucovinei până în anul 1918.

2. Enumerați trei factori care au favorizat desăvârşirea statului naţional român în anul 1918.

3. Imaginați-vă că sunteți un jurnalist occidental (francez, britanic sau german) şi că participați la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia. Realizați un scurt reportaj în care să descrieți atmosfera adunării, oamenii prezenţi și ideile exprimate de aceştia.

Test evaluare
România secolelor XX-XXI: Primul Război Mondial și Marea Unirea

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I.1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Bucureștenii au îndurat cu mare greutate necazurile războiului. Orașul scufundat în întuneric din cauza vizitelor Zepelinului, oprirea circulației pe străzi de la orele nouă seara, suspendarea tuturor spectacolelor, îndatorirea de a stinge toate luminile înlăuntrul locuințelor la întâia somațiune a poliției (...), toate acestea au fost o răsturnare prea repede a tuturor obiceiurilor de până atunci.*
Populația bucureșteană a avut un suflet de timp de pace. (...) Deși fondul acestui suflet nu a fost laș, totuși o deprindere în belșug și nepăsare a găsit pe toată lumea aceasta prea slabă în fața evenimentelor prea mari. (...) De aceea sila măsurilor de ordine și rigoare, scumpetea vieței care a început, lipsurile materiale, nevoia de a renunța la confort, iar mai în urmă știrile rele de pe câmpul de război au dat naștere unei dispoziţiuni de adâncă nemulțumire.”

(Constantin Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmanului 1916-1918*)

B. *„Las ca poporul nostru, țara noastră și toată lumea să știe că noi, românii basarabeni, care am suferit un veac întreg sub jugul țarismului rus, că noi toți dorim unirea cu frații noștri de peste Prut, că noi voim să fim și să rămânem pentru totdeauna împreună cu toți românii. Să știe toată lumea că noi voim unirea tuturor românilor de partea aceasta a Prutului și de cealaltă a Carpaților într-o Românie mare, una și nedespărțită, și în baza principiului proclamat de revoluție de autodeterminare a popoarelor,* ***astăzi, domnilor deputați, noi suntem chemați să înfăptuim cel mai revoluționar act în istoria poporului nostru, mult încercat în suferințe, să votăm pentru unirea Basarabiei cu România****.”*

(Ion Buzdugan, *Discurs*)

a. Descrieți, pe baza sursei A, capitala României în perioada ocupației germane. 6 puncte

b. Menționați, pe baza sursei B, dorințele românilor basarabeni. 6 puncte

c. Prezentați, pe baza sursei A, starea populației bucureștene. 6 puncte

d. Comentați partea evidențiată din sursa B. Sunteți de acord cu această afirmație? Argumentați. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. În anul 1916 România a declarat război: 4 puncte
a. Imperiului Austro-Ungar b. Imperiului Rus c. Imperiului Otoman

2. În vara anului 1917 avansul trupelor Puterilor Centrale a fost oprit la: 4 puncte
a. Mărăști, Mărășești și Buzău b. Mărăști, Mărășești și Oituz c. Vaslui, Mărășești și Oituz
3. A doua provincie care s-a unit cu România în anul 1918 a fost: 4 puncte
a. Transilvania b. Banat c. Bucovina
4. Principiu în baza căruia România s-a unit cu provinciile din cadrul fostelor imperii: 4 puncte
a. Echilibrului b. Autodeterminării c. Interesului vital

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

3 august 1914	**27 august 1916**	**27 martie 1918**	**7 mai 1918**	**1 decembrie 1918**

Lista evenimentelor: **Unirea Transilvaniei cu România, Semnarea Tratatului de Pace de la Buftea-București, România a declarat război Imperiului Austro-Ungar, România și-a declarat neutralitatea** și **Unirea Basarabiei cu România.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. În anul 1916 România a intrat în război de partea Puterilor Centrale ..... 2.5 puncte

b. Frontul de Est s-a prăbușit după izbucnirea revoluției bolșevice în Imperiul Rus..... 2.5 puncte

c. Pe 15 noiembrie 1918 s-a hotărât unirea Bucovinei cu România ..... 2.5 puncte

d. Pe 1 decembrie 1918, la Alba Iulia, s-a decis unirea Dobrogei cu România..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„România în Primul Război Mondial”*. Compunerea va include următorii termeni: **neutralitate, Mărăști, Ferdinand I, regina Maria, Transilvania, Antanta, Mărășești, Puterile Centrale, Oituz** și **Unire**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziţiei (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

România interbelică. Economie și societate

1. Perioada reformelor

29 decembrie 1919 - primul Parlament al României Mari, ales pe baza votului universal, a aprobat documentele prin care Basarabia, Bucovina și Transilvania s-au unit cu România, noul stat având o suprafaţă de 295.049 km^2 și o populație de aproximativ 17 milioane locuitori.
Pentru consolidarea Marii Uniri au fost adoptate o serie de reforme în următoarele domenii:
I. Economic:
a. Reforma monetară (1920): leul a devenit moneda naţională, după ce au fost retrase monedele străine care au circulat în timpul războiului şi cele din teritoriile unite cu România;
b. Reforma financiară (1921): sistemul de impozite a devenit unitar la nivelul întregii ţări;
c. Reforma agrară (1921): a fost cea mai radicală din Europa, deoarece au fost expropriate *„moşiile sau părţile de moşii de la 100 ha pământ cultivabil în sus”*, 1.4 milioane ţărani fiind împroprietăriţi cu 6 milioane de ha pământ.
II. Politic:
a. Legislația electorală (27 martie 1926): adoptarea votului universal în anul 1918 pentru toți bărbații peste 21 de ani a transformat țărănimea în principala masă electorală, iar legea, neconstituțională, a instituit principiul primei majoritare, prin care partidul care a obținut 40% din voturi la nivel național a primit jumătate din numărul de mandate, cealaltă jumătate împărțindu-se între toate formațiunile politice care au trecut de pragul electoral de 2%, inclusiv partidul majoritar, mandatele repartizându-se în funcție de procentajul obținut;
b. Constituția din anul 1923: a reluat, în cea mai mare parte, conținutul Constituției din 1866, și a introdus noutăți precum reducerea prerogativelor regale (șeful statului nu a mai avut drept de veto), caracterul național unitar al statului, introducerea votului universal, egal și direct (acordat bărbaților peste 21 de ani), afirmarea respectării drepturilor și libertăților cetățenești (inclusiv pentru minorități) și implementarea controlului preventiv al constituționalității legilor (acesta a revenit Consiliului Legislativ).
III. Administrativ:
Legea administrativă (1925): a organizat teritoriul României în judeţe (71), plăși şi comune, șeful administraţiei fiind prefectul, pretorul, respectiv primarul.
IV. Justiție:
Legea pentru organizarea judecătorească (1925): justiția a fost organizată în judecătorii, tribunale, curți de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.
V. Biserica:
a. Legea pentru înființarea Patriarhiei (1925): s-a confirmat autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, de care aceasta s-a bucurat, practic, încă din anul 1885;
b. Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române (1925): biserica și-a putut reglementa, conduce, şi administra afacerile religioase, culturale, fundaţionale şi epitropeşti.
VI. Educație:
Legea privind învățământul primar (1924): a adus unificarea sistemului de educație, iar învățământul primar obligatoriu a fost extins la nivelul întregii țări.

2. Economia interbelică

Reformele au dus la apariția unui cadru favorabil dezvoltării economice a României Mari:
I. Agricultura: a fost baza economiei româneşti din interbelic. 1921 - reforma agrară, cea mai amplă din Europa, a avut drept consecinţă predominanța proprietății mici şi mijlocii. Dezvoltarea agriculturii a fost încetinită din cauza lipsei unui capital și a unui inventar agricol, precum și legea moștenirii, care a divizat continuu pământul căpătat în urma reformei agrare.
II. Industria: s-a dezvoltat sub impulsul dat de politica dusă de P.N.L. (*„prin noi înșine”*),

înregistrând un ritm anual de creștere ridicat (5.5%), frânat temporar de Marea Criză Economică (1929-1933), în special în domeniul industriei sticlăriei, construcțiilor, metalurgică, electrotehnică și chimică. 1938 - punctul maxim al dezvoltării industriei autohtone: locul I în Europa și locul IV la nivel mondial la producția de petrol; locul II în Europa la extracția de aur și gaze naturale.
III. Transporturile: au cunoscut un proces de dezvoltare, strâns legat de cel al industriei, căile ferate au fost conectate de cele din provinciile unite cu România, ajungând să măsoare până în anul 1938 peste 11.000 km. S-au pietruit şi modernizat peste 1600 km de şosele, iar transportul maritim a fost deservit de porturile Constanţa şi Chilia.
IV. Comerțul: 1919-1929 **-** s-a realizat preponderent cu Franța și Regatul Unit. 1933-1940 - s-a realizat cu Germania, care a fost interesată de cerealele și petrolul românești.

3. Societatea românească

Structura populației nu a fost schimbată de absorbirea noilor provincii, societatea românească interbelică fiind una a contrastelor: 1930 - populația rurală a reprezentat 78.9%, iar cea urbană 21.1%; În perioada interbelică s-au afirmat următoarele clase sociale:
I. Marii proprietari de pământuri (latifundiari sau moșieri): și-au pierdut influența politică și economică, în contextul adoptării reformelor electorală și agrară.
II. Burghezia: a căpătat un rol dominant în plan politic și economic.
III. Țărănimea: cea mai numeroasă categorie socială, s-a menținut drept principala forță de muncă (din rândurile acesteia au apărut micii proprietari de pământuri).
IV. Muncitorimea: a crescut din punct de vedere numeric și s-a afirmat prin organizarea de greve, cu scopul de obține condiții mai bune de muncă și salarizare (greva tipografilor: 1918; greva minerilor din Lupeni: 1929; greva de la Atelierele C.F.R. Grivița: 1933).
V. Intelectualitatea: a jucat un rol de prim rang în evoluția societății românești din perioada interbelică, contribuind la crearea unei culturi naționale originale.

4. Statutul minorităţilor

1918-1925 - reformele administrative au dus la integrarea deplină a provinciilor româneşti în cadrul statului.
Marea Unire din anul 1918 a determinat schimbări în componența demografică a României, crescând atât numărul locuitorilor, cât și ponderea minorităților (majoritară a rămas populația românească: 71.9%).
Minorităţile naţionale s-au bucurat în România interbelică de aceleaşi drepturi cu populaţia majoritară: la cetățenie, la învățământ în limbile minorităților naționale (cu obligația de a studia limba română, istoria și geografia în limba statului) și de participare la viața politică (reprezentare în Parlament și posibilitatea de crea partide politice proprii).

Fișă de lucru: ***România interbelică. Economie și societate***

Citiți textele de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

A. *„Articolul 1. Se expropriază pentru cauză de utilitate naţională proprietăţile rurale, în scopul de a spori întinderea proprietăţii rurale ţărăneşti, de a înfinţa păşuni comunale, precum şi pentru scopuri de interes general, economic şi cultural. (...)*
Articolul 4. Exproprierea priveşte numai moşiile sau părţile de moşii de la 100 ha pământ cultivanil în sus, oricine ar fi proprietarii lor şi oricare ar fi capacitatea lor juridică sau caracterul imobilului expropriat, cu excepţiunile prevăzute în prezenta lege. (...)
Articolul 7. Se declară expropriate în întregime:
a. Proprietăţile rurale în cuprinderea lor totală a supuşilor statelor străine, fie că sunt străini prin originea lor, fie că au devenit străini prin căsătorie sau alt mod.
b. Proprietăţile rurale în cuprinderea lor totală ale absenţeiştilor. (...)
Articolul 14. Bălţile şi albia râurilor, pământul des inundabil, mocirlos, neproductiv, râpele, pot fi expropriate în întregime fără considerare de întindere, pentru a fi drenate, secate sau împădurite de comună sau stat. (...)”

(Legea pentru reforma agrară)

B. *„Decretul-lege din noiembrie 1918 a statuat în România principiul votului universal (numai pentru bărbaţi însă), egal, direct şi obligatoriu. (...)*
Ca urmare a introducerii votului universal, centrul de greutate al vieţii electorale s-a mutat de la oraş la sat, deoarece ţărănimea a devenit principala masă electorală. În noile condiţii, cele câteva mii de voturi ale marilor proprietari s-au topit în masa milioanelor de voturi ţărăneşti.”

(Ioan Scurtu, *Mentalul colectiv după Marea Unire*)

1. Precizați, pe baza sursei A, care a fost scopul reformei agrare din anul 1921.

2. Prezentați, pe baza sursei B, tipul de vot care a fost introdus în România după 1918.

3. Menționați, pe baza sursei A, ce suprafeţe agricole au făcut obiectul exproprierii.

4. Enumerați, pe baza sursei B, două consecințe ale introducerii votului universal pentru societatea românească interbelică.

Studiu de caz: Orașul - Arhitectură modernă și tradiții rurale

1. Orașul românesc: urban vs. rural

Orașul interbelic a fost unul al contrastelor, în care au putut fi observate tradiția și modernitatea.
1919-1940 - populaţia urbană a reprezentat cu puţin peste 20% din totalul locuitorilor României, fiind prezente 180 de oraşe, dintre care 102 au beneficiat de alimentare cu apă potabilă, iar 53 au fost dotate inclusiv cu sisteme de canalizare.
Cele mai importante orașe din perioada interbelică au fost următoarele: București, Chișinău, Cernăuți, Iași, Cluj-Napoca, Galați, Timișoara, Oradea, Ploiești, Arad, Brăila, Craiova, Brașov, Constanța, Satu Mare, Sibiu, Târgu Mureș și Cetatea Albă.
Clădirile reprezentative din orașele românești au fost următoarele: primăria, tribunalul, liceul, banca, cinematograful, teatrul și librăria.
Fiecare oraș a avut patru zone: centrală, periferia (sau mahalalele), industrială și agricolă:
a. Zona centrală: a dispus de străzi pavate, apă curentă, iluminat public, servicii de salubritate și transport în comun (tramvaie electrice). Străzi aglomerate de automobile, de oameni îmbrăcați elegant, după modelul occidental, de vânzători stradali, magazine cu vitrine atrăgătoare și firme luminoase. Clădiri reprezentative: Arcul de Triumf, Palatul Telefoanelor, Academia de Studii Economice și Facultatea de Drept din București, Palatul Culturii din Iași, Palatul Administrativ din Craiova și clădirea Cazinoului din Constanța;
b. Zona periferică (sau mahalaua): a fost lipsită de serviciile existente în zona centrală. Străzi nepavate cu animale fără stăpân, căruțe și oameni îmbrăcați simplu, cu locuințe lipsite de confort.

2. Viața cotidiană urbană

Orașele din perioada interbelică au atras locuitori din toate provinciile României: posibilitatea unei vieți mai bune, multitudinea de locuri de muncă oferite, condiții de trai îmbunătățite (locuințe mai confortabile, racordate la utilități) și o largă paletă de modalități de petrecere a timpului liber.
1927 - în Bucureşti, a fost instalată prima centrală telefonică automată din România.
1 noiembrie 1928 - lansarea primului post de radio din România, Radio Bucureşti.
Numărul automobilelor a crescut, pe străzi fiind întâlnite mărci de maşini germane şi franceze, totuşi, automobile proprietate personală nu și-au putut permite decât cei cu venituri mari.
1931-1940 - au apărut blocurile, străzile oraşelor fiind străbătute deopotrivă de tramvaie electrice, autobuze şi birje (trăsuri).
În funcție de programul zilnic de la locul de muncă, orăşenii au avut posibilităţi mai numeroase de petrecere a timpului liber: cinematografe, spectacole de teatru, radio, muzică (ascultată la gramofon), cărți și ziare.

3. Arhitectura urbană

Modernizarea oraşelor a fost influenţată de dezvoltarea industriei, a comerţului şi serviciilor.
Bucureștiul a fost cunoscut drept *„Micul Paris”*, datorită asemănării arhitecturale cu marele oraș european, modei vestimentare și expresiilor din limba franceză ce au “condimentat” vorbirea locuitorilor, capitala României interbelice fiind un oraș cosmopolit, cu o viață culturală intensă și o puternică dezvoltare economică.
1931-1940 - arhitectura clasică a fost întregită cu manifestări ale clasicismului modern: arhitectura de tip Art Deco a fost promovată și a făcut parte dintr-o fază inițială a modernității, dar s-a regăsit atât stilul Bauhaus, cât și arhitectura neoromânească, promovată de Ion Mincu, Marcel Iancu, Horia Creangă, Duiliu Marcu, Petre Antonescu, George Matei Cantacuzino și Octav Doicescu.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Orașul - Arhitectură modernă și tradiții rurale***

Imaginați-vă că trăiți în Bucureştiul anilor 1930. Alegeţi una dintre următoarele profesii: inginer, medic, muncitor industrial și profesor. Redactați jurnalul unei zile obişnuite, ţinând cont de activitatea pe care ați ales-o şi de salariul pe care îl câştigați lunar. Să aveți în vedere că trebuie să plecați de acasă la serviciu la ora 7:30 şi că terminați programul de lucru la ora 16. Într-o după-amiază trebuie să faceți cumpărături pentru o săptămână. După posibilităţile băneşti ale fiecăruia, seara timpul liber este petrecut fie acasă, ascultând programele de radio, fie la teatru sau la cinematograf.

Salarii	
Inginer	8500 lei
Medic	9200 lei
Muncitor industrial	3400 lei
Profesor	7600 lei

Alimente și îngrijire personală	**Utilități și petrecerea timpului liber**
Carne de porc: 28.40 lei/kg	Întreținere locuință (apă, electricitate și căldură): 1000 lei
Carne de pui: 7 lei/kg	Spectacol teatru: 200 lei
Lapte: 8.25 lei/l	Cinematograf: 50 lei
Ouă: 1.54 lei/buc.	Ziare/reviste: 3 lei/buc.
Făină: 10 lei/kg	
Pâine: 17.75 lei/kg	
Cartofi: 3.10 lei/kg	
Ulei de floarea-soarelui: 25.75 lei/l	
Zahăr: 29.80 lei/kg	
Orez: 28.50 lei/kg	
Brânză: 53.75 lei/kg	
Măsline: 33.90 lei/kg	
Mezeluri: 48.50 lei/kg	
Săpun: 18 lei/buc.	
Pantofi: 520 lei/pereche	

Programul radio (24 ianuarie 1933)	
6:30-10:30 - Emisiunea de dimineaţă; radiojurnal (7:00); sfaturi gospodăreşti şi medicale, muzică de pe discuri. 12:30 - Muzică de pe discuri. 12:50 - Bursa de mărfuri; bursa de cereale; cotele apelor Dunării. 13:00 - Muzică instrumentală (de pe discuri de patefon). 13:40 - Semnal orar şi radiojurnalul după-amiezii. 14:00-15:30 - Muzică românească (de pe discuri de patefon). 18:00 - Muzică uşoară interpretată de Orchestra Moţoi. 19:00 - Semnalul orar, radiojurnalul de seară şi buletinul meteo. 19:10 - Cronica sportivă. 19:20 - Muzică uşoară interpretată de Orchestra Moţoi.	20:00 - Universitatea Radio. Conferinţe: prof. univ. dr. Dimitrie Gusti, despre cultura de masă; preşedintele Consiliului de Miniştri, Alexandru Vaida-Voevod, despre Ziua Unirii Principatelor; Romulus Şeişanu, cu tema: *Noi mărturii despre Unirea Principatelor*. 21:00 - Program muzical susţinut de Orchestra Radio. 21:45 - Conferinţă. Perpessicius, despre literatura Unirii. 22:00 - Program muzical susţinut de Orchestra Radio. 22:30-0:30 - Muzică interpretată de Orchestra Grigoraş Dinicu, (23:00-23:15: radiojurnalul de noapte şi ştirile sportive).

Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial

1. Monarhia constituțională (1914-1930)

1916-1918 - Primul Război Mondial a mărit popularitatea monarhiei, ca urmare a colaborării lui Ferdinand I și a reginei Maria cu armata, prezenţa acestora pe front şi alături de refugiaţii de la Iaşi.
15 octombrie 1922 - la Alba Iulia, Ferdinand I a fost încoronat rege al României Mari.
1925-1926 - popularitatea regelui a scăzut ca urmare a creșterii influenței politice a liderului liberal Ion I. C. Brătianu și a crizei dinastice, declanșată de renunțarea principelui moștenitor Carol la tron.
Politica externă:
Aprilie 1919-28 martie 1920 - războiul româno-ungar: declanșat de proclamarea Republicii Sovietice Ungare ⇒ armata română, cu acordul Marilor Puteri, a înfrânt trupele comuniste maghiare.
1919 - România a aderat la Liga (Societatea) Națiunilor: prin intermediul ministrului de externe Take Ionescu, a acţionat în sensul adoptării unor măsuri de descurajare a forţelor revizioniste.
1921 - statul român a devenit membru fondator în alianța Mica Înțelegere (România, Cehoslovacia și Iugoslavia), îndreptată împotriva Ungariei revizioniste.
II. Regența (1927-1930):
20 iulie 1927 - regele Ferdinand I a murit (cancer la colon) ⇒ conducerea a fost preluată de Regență.
1927-1930 - regele Mihai I (1927-1930; 1940-1947), fiul principelui moștenitor Carol, fiind minor (6 ani), a fost substituit de o regență alcătuită din principele Nicolae de Hohenzollern, patriarhul Miron Cristea și președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție Gheorghe Buzdugan.

2. Carol al II-lea și perioada autoritară (1938-1940)

8 iunie 1930 - Carol s-a întors în țară și a obținut tronul, sub numele de Carol al II-lea (1930-1940).
1929-1933 - domnia lui Carol al II-lea a fost marcată de efectele Marii Crize Economice.
1930-1938 - regele a fragilizat sistemul de partide ⇒ pregătirea terenului pentru un regim autoritar.
1930-1940 - pe parcursul domniei sale Carol a permis formarea unei camarile corupte în jurul său.
Noiembrie 1933 - Carol al II-lea, prin intermediul guvernului Ion Gheorghe Duca, a intrat în conflict cu partidul de extremă dreapta Legiunea Arhanghelului Mihail, pe care l-a scos în afara legii.
29 decembrie 1933 - la Sinaia, legionarii, ca urmare a măsurilor punitive declanșate de guvernul Duca, l-au asasinat pe prim-ministrul lui Carol al II-lea.
Decembrie 1937 - instabilitate politică apărută ca urmare a alegerilor parlamentare (P.N.L., partidul câștigător, nu a obținut majoritatea în Camera Deputaților) ⇒ Carol al II-lea l-a desemnat pe Octavian Goga, șeful unui mic partid de dreapta, P.N.C. (Partidul Național-Creștin), să formeze guvernul.
24 februarie 1938 - a fost adoptată o nouă constituție: regelui i-a fost atribuită puterea executivă și cea legislativă, având dreptul de a conduce prin decrete-legi; partidele politice au fost desființate; s-a acordat drept de vot femeilor, dar a fost ridicată vârsta minimă de votare până la 30 de ani, fiind acordat numai pentru ştiutorii de carte ⇒ România a devenit un stat autoritar.
30 noiembrie 1938 - asasinarea conducătorului legionar Corneliu Zelea Codreanu ⇒ 21 septembrie 1939 - legionarii, conduși de Horia Sima, l-au asasinat pe prim-ministrul Armand Călinescu.
Politica externă:
1934 - România a devenit membru fondator în alianța regională Înțelegerea Balcanică (România, Iugoslavia, Grecia și Turcia), îndreptată împotriva Bulgariei revizioniste.
Martie 1939 - regele Carol al II-lea s-a apropiat de Germania nazistă, cu care a semnat un acord economic ⇒ România a intrat, din punct de vedere economic, în zona germană de interese.
6 septembrie 1940 - Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său Mihai I, în contextul cedărilor teritoriale în fața U.R.S.S. (Basarabia, nordul Bucovinei și Ținutul Herța), Ungaria (Nord-vestul Transilvaniei) și Bulgaria (Cadrilaterul), apoi a părăsit România, împreună cu Elena Lupescu.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Reformele din anii 1917-1923 au schimbat în chip radical vechile structuri sociale şi politice, dând naştere din punct de vedere constituţional unei forţe deosebite de cea veche. Ferdinand a semnat decretul care a prevăzut introducerea votului universal. Noua situaţie a fost consfinţită prin Constituţia din 1923."

(Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

1. Transcrieţi din text prevederea decretului semnat de Ferdinand I.

2. Menţionaţi, pe baza textului, un eveniment militar la care a participat regele Ferdinand I.

3. Precizați un partid politic care și-a desfășurat activitatea în perioada 1918-1938.

4. Prezentaţi două cauze care au determinat adoptarea Constituţiei din anul 1923.

Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică

1. Partidele politice democrate

1919-1938 - democrația românească s-a maturizat: constituție modernă, separația puterilor în stat, vot universal (masculin), partide politice și o presă liberă.
După Marea Unire din 1918 sistemul partidelor politice din România a suferit modificări importante:
I. Partidul Conservator: a dispărut, ca urmare a introducerii votului universal şi a reformei agrare.
II. Partidul Naţional Liberal: și-a continuat activitatea, sub conducerea familiei Brătienilor. Guvernare: 1918-1919, 1922-1926, 1927, 1927-1928, 1933, 1934, 1934-1936 și 1936-1937.
III. Minoritățile etnice din România și-au creat partide proprii: Partidul Maghiar, Uniunea Maghiară, Partidul German, Partidul Popular Șvăbesc, Partidul Evreiesc și Uniunea Evreilor.
IV. Au apărut partide politice noi:
a. 1918 - P.P. (Partidul Poporului): liderul formațiunii de dreapta a fost generalul Alexandru Averescu. Gruparea politică a reprezentat interesele țărănimii și a micii burghezii, urmărind dezvoltarea generală a României interbelice. Guvernare: 1918; 1920-1921; 1926-1927;
b. 1918 - P.Ț. (Partidul Țărănesc): liderul formațiunii de stânga a fost Ion Mihalache. A reprezentat interesele țărănimii, urmărind dezvoltarea economică prin intermediul agriculturii;
c. 1926 - P.N.Ț. (Partidul Național Țărănesc): s-a format prin fuziunea dintre P.Ț. și Partidul Național Român din Transilvania, condus de Iuliu Maniu. Deviza partidului a fost una a *„porților deschise”*. Liderii formațiunii de centru-stânga au fost Alexandru Vaida-Voevod, Iuliu Maniu și Ion Mihalache. Gruparea politică a reprezentat interesele țărănimii și a unei părți a intelectualității, susținând realizarea statului țărănesc, bazat pe agricultură. Guvernare: 1928-1930, 1930-1931 și 1932-1933;
d. 1927 - P.S.D. (Partidul Social Democrat): principalul lider al formațiunii de stânga a fost Constantin Titel Petrescu. A reprezentat interesele muncitorimii industriale, urmărind democratizarea țării și tranziția spre o societate socialistă. Partidul a dirijat activitatea sindicatelor.

2. Partidele politice extremiste

I. 1921 - P.C.d.R. (Partidul Comunist din România): politica partidului a fost dictată de U.R.S.S. Conform programului partidului, România a fost considerată un stat multi-național, creație a imperialismului occidental. Liderii formațiunii de extremă stânga au fost Gheorghe Cristescu și Ștefan Foriș. Gruparea politică a reprezentat interesele muncitorimii, urmărind transformarea României într-un stat comunist, după modelul U.R.S.S. (Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste).
II. 1923 - L.A.N.C. (Liga Apărării Național-Creștine): liderul formațiunii de extremă dreapta a fost Alexandru C. Cuza. A reprezentat interesele studențimii și a unei părți a intelectualității, având o orientare naționalistă și antisemită (împotriva evreilor).
III. 1927 - Legiunea Arhanghelului Mihail (1934: Totul pentru Țară): s-a format prin scindarea de L.A.N.C. Liderii formațiunii de extremă dreapta au fost Corneliu Zelea Codreanu și Horia Sima. Partidul a reprezentat interesele clerului ortodox, studențimii și a unei părți a intelectualității, având o orientare naționalistă, antisemită și anticomunistă, militând pentru instaurarea unui regim totalitar (statul național-legionar), după modelul nazist. Guvernare: 1940-1941.
IV. 1935 - P.N.C. (Partidul Național-Creștin): a apărut prin fuziunea dintre L.A.N.C. și P.N.A. (Partidul Național Agrar), condus de Octavian Goga, noua formațiune politică de extremă dreapta fiind condusă de Alexandru C. Cuza și Octavian Goga. Formațiunea, naționalistă și antisemită, s-a dorit a fi promonarhică și o alternativă la mișcarea legionară. Guvernare: 1937-1938.
V. 1938 - F.R.N. (Frontul Renașterii Naționale): creația regelui Carol al II-lea, a fost primul partid de masă din România. Liderii formațiunii de extremă dreapta au fost regele Carol al II-lea, Armand Călinescu, Gheorghe Argeșanu și Constantin Argetoianu. Guvernare: 1938-1940.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„Intelectualii preocupați de dezvoltarea țării lor au format două grupuri largi, care pot fi desemnate sub numele de europeniști și tradiționaliști. Primii au tratat România ca parte componentă a Europei și au insistat că ea nu a avut de ales, că a trebuit să urmeze calea dezvoltării economice și sociale, bătută deja de Occidentul urbanizat și industrializat. Pe de altă parte, tradiționaliștii au subliniat caracterul agrar al României și au căutat modele de dezvoltare bazate pe moștenirea sa socială și culturală unică.“

(Mihai Bărbulescu, Denis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*)

Completați, pe baza textului, tabelul de mai jos, în care să notați principiile europeniștilor și cele ale tradiționaliștilor. Precizați două deosebiri între acestea.

Principii europene	**Deosebiri**	**Principii tradiționaliste**

Studiu de caz: Anul 1940 - Sfârșitul României Mari

1. Definiții

Ultimatum = hotărâre irevocabilă, somație, ultimul cuvânt, în practica diplomatică internațională.
Dictat = ansamblu de constrângeri asupra unui stat, prin presiuni politice, economice, militare, pentru a-l determina să accepte anumite condiții împotriva voinței sale.

2. Cadrul internațional

23 august 1939 - la Moscova, s-a semnat Pactul Ribbentrop-Molotov ⇒ împărțirea sferelor de influență germano-sovietice în Europa de Est.
1 septembrie 1939 - Germania a invadat Polonia ⇒ izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial (1939-1945).
6 septembrie 1939 - la Cotroceni, Consiliul de Coroană a proclamat neutralitatea României, obiectivul politicii externe fiind *„buna înțelegere cu toți vecinii și apărarea fermă a granițelor”*.

3. Anul 1940: cedările teritoriale

I. U.R.S.S. (Basarabia și nordul Bucovinei):
26 iunie 1940 - România a primit nota **ultimativă** a statului sovietic condus de Iosif Vissarionovici Stalin (1924-1953) privind cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei.
În urma refuzului sovietic de a negocia, și la sugestia Germaniei, România a acceptat cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei.
27-28 iunie - în Consiliul de Coroană, decizia a fost luată cu un scor de 20 voturi pentru acceptarea ultimatumului sovietic și 6 împotrivă.
30 iunie - trupele sovietice au ajuns pe linia Prutului (a fost ocupat inclusiv Ţinutul Herța).
II. Ungaria (Nord-vestul Transilvaniei):
2 iulie 1940 - Carol al II-lea i-a cerut lui Adolf Hitler (1933-1945) să garanteze frontierele statului.
15 iulie - Hitler a fost de acord cu cererile regelui Carol al II-lea dacă se vor rezolva pe cale pașnică diferendele teritoriale pe care România le-a avut cu Ungaria și Bulgaria.
16-24 august - la Turnu-Severin, au avut loc negocieri româno-ungare cu privire la teritoriul Transilvaniei: Ungaria a pretins cca. 69.000 km² din suprafața României, la care guvernul român a răspuns oferind un schimb de populație și o serie de rectificări minore ale granițelor.
30 august - **Dictatul** de la Viena: Germania și Italia au impus cedarea Nord-vestului Transilvaniei Ungariei, iar Hitler a acordat garanții teritoriale României.
1940-1944 - în Nord-vestul Transilvaniei, etnici români au fost masacrați de trupele regimului condus de Miklos Horthy (1920-1944): la Mihai Bravu, Nușfalău, Ciumărna, Zalău, Treznea, Huedin, Ip, Cerișa, Mureșenii de Câmpie, Camăr, Luduș, Sărmașu, Prundu Bârgăului și Moisei.
III. Bulgaria (Cadrilaterul):
19-21 august 1940 - la Craiova, au avut loc negocieri româno-bulgare, în urma cărora s-a decis cedarea Cadrilaterului (județele Durostor și Caliacra) și un schimb de populație.
7 septembrie - semnarea tratatului de la Craiova ⇒ cedarea Cadrilaterului Bulgariei.

4. Urmări

România a pierdut 100.293 km^2 din teritoriul național (31.4%) și 6.398.243 locuitori (32.09%).
6 septembrie 1940 - regele Carol al II-lea a abdicat, locul său fiind luat de Mihai I și guvernul condus de generalul Ion Antonescu.

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Anul 1940 - Sfârșitul României Mari***

Rezolvați rebusul istoric de mai jos, răspunzând la întrebările date:

1. Teritoriu românesc pierdut în vara anului 1940, prin notele ultimative sovietice din 26-28 iunie.
2. S-a declanșat la 1 septembrie 1939 prin atacarea Poloniei de către Germania.
3. Majoritari în teritoriile pierdute în 1940, au avut de suferit de pe urma ocupanților, o parte dintre aceștia au fost deportați, ori s-au refugiat în România.
4. Teritoriu cedat prin Tratatul de la Craiova din 7 septembrie 1940.
5. Teritoriu din nordul Moldovei luat de U.R.S.S. în iunie 1940.
6. România a fost obligată să cedeze acest teritoriu către Ungaria, datorită intervenției lui Hitler și Mussolini.
7. Rege al României, considerat responsabil pentru pierderile teritoriale din vara anului 1940.
8. Noul rege al României, începând cu 6 septembrie 1940.
9. Document semnat la 30 august 1940, la Viena.
10. Ținut românesc anexat de Uniunea Sovietică prin notele ultimative din vara anului 1940.
11. A fost numit prim-ministru al României la 4 septembrie 1940, a implicat țara în cel de-al Doilea Război Mondial, în încercarea de a obține teritoriile pierdute în vara anului 1940.

Pe verticală veți obține denumirea statului român realizat în 1918 și dezmembrat în 1940.

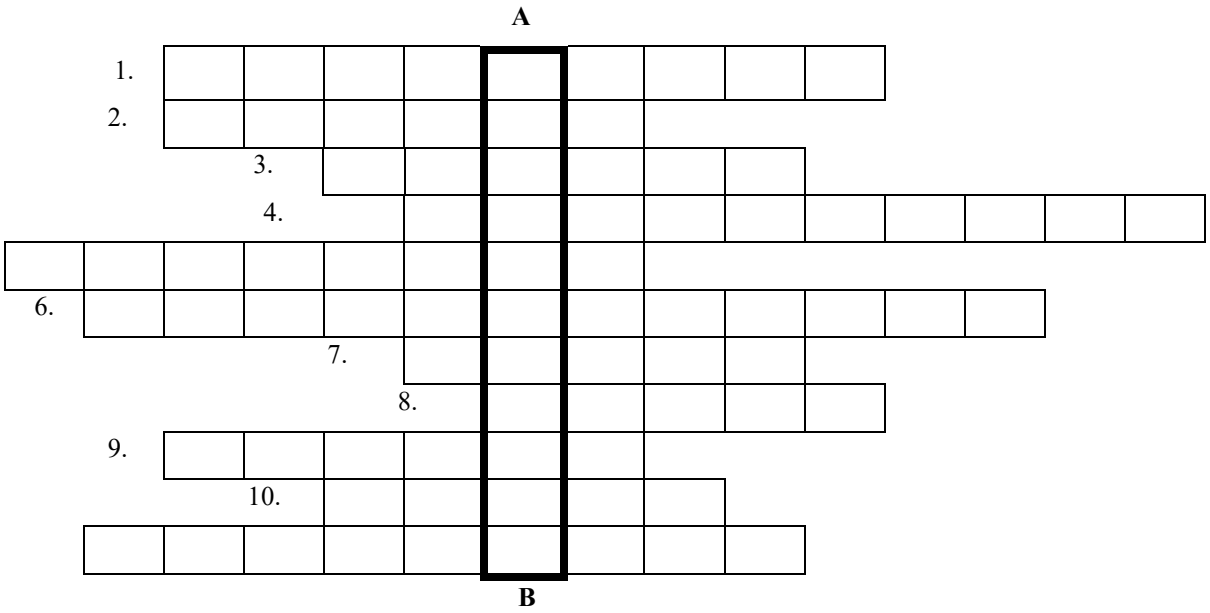

România în Al Doilea Război Mondial

1. Regimul antonescian (1940-1944)

6 septembrie 1940 - în fruntea guvernului a fost numit generalul (1941: mareșal) Ion Antonescu (1940-1944), naționalist și adept al unui regim autoritar, iar Carol al II-lea a abdicat și a părăsit țara.
14 septembrie 1940 - cooptarea legionarilor la guvernare ⇒ România: stat național-legionar.
23 noiembrie 1940 - România a aderat la Pactul Tripartit, format din Germania, Italia și Japonia.
21-23 ianuarie 1941 - rebeliunea legionară: în urma acumulării de neînțelegeri între cele două grupări, cauzate de excesele politice ale legionarilor (asasinarea lui Nicolae Iorga și a lui Virgil Madgearu) ⇒ eliminarea legionarilor și impunerea dictaturii militare antonesciene (1941-1944).

2. De la războiul din Est la campania din Vest

22 iunie 1941 - *Operațiunea Barbarossa*: România a atacat U.R.S.S., alături de Germania, *„în speranța readucerii în hotarele țării a Basarabiei, Bucovinei de Nord și a Ținutului Herței”*.
22 iunie-26 iulie 1941 - armata română a eliberat teritoriul Basarabiei și nordul Bucovinei.
17-19 iulie 1941 - în speranța anulării Dictatului de la Viena (1940), Antonescu a acceptat cererea lui Hitler de continuare a războiului dincolo de Nistru ⇒ declanșarea conflictului cu Aliații.
1941-1944 - România a administrat teritoriul dintre Nistru și Bug, Transnistria.
1942-1943 - armata română, alături de cea germană, a cucerit Peninsula Crimeea (1941-1942), a participat la luptele din Kuban, Munții Caucaz, Cotul Donului (1942) și Stalingrad (1942-1943).
1943 - în contextul înfrângerilor suferite de Axă, România a inițiat discuții secrete cu Aliații ⇒ negocierile au eșuat deoarece Aliații au cerut capitularea necondiționată a României.
1 august 1943 - *Operațiunea Tidal Wave*: la Ploiești, bombardament aerian al S.U.A. asupra rafinăriilor de petrol, cu scopul de a opri livrările de petrol românesc către Germania.
4 aprilie 1944 - în București, bombardamente Aliate asupra obiectivelor de cale ferată și petroliere.
23 august 1944 - mareșalul Ion Antonescu a fost arestat și România s-a alăturat forțelor Aliate.
23 august 1944, ora 22:00 - la București, a fost difuzată *Proclamația regelui către țară*, prin care s-a anunțat sfârșitul dictaturii antonesciene și ieșirea României din războiul împotriva Aliaților.
12 septembrie 1944 - la Moscova, delegația română a semnat Convenția de armistițiu cu Aliații: România a fost considerată stat învins, fiind obligată să întrețină armata sovietică de ocupație și să participe la războiul împotriva Germaniei cu 12 divizii; anularea Dictatului de la Viena; frontiera româno-sovietică a fost fixată pe râul Prut.
23 august-25 octombrie 1944 - teritoriul românesc a fost eliberat de sub controlul forțelor germane și maghiare: București și nord-vestul Transilvaniei, până la Carei și Satu-Mare.
25 octombrie 1944-8 mai 1945 - în Ungaria, Cehoslovacia și Austria, forțele românești s-au luptat cu cele germane ⇒ aproximativ 170.000 de soldați și 1 miliard de dolari pierderi.
1 iunie 1946 - execuția *„lotului Antonescu”* pentru crime de război: Ion Antonescu (conducătorul statului); Mihai Antonescu (Ministrul afacerilor străine); Gheorghe Alexianu (guvernatorul Transnistriei); Constantin Z. (”Piki”) Vasiliu (comandantul Jandarmeriei).
10 februarie 1947 - la Paris, s-a semnat Tratatul de pace: România urma să plătească despăgubiri de război U.R.S.S.-ului (300 milioane de dolari) și i s-a returnat nord-vestul Transilvaniei.

3. Urmări

România a pierdut 57.244 km^2 din teritoriul național (19.36%) și 4.074.000 locuitori (20.44%).
Statul român a intrat în sfera de influență sovietică ⇒ instaurarea regimului comunist (1947-1989).

Fişă de lucru: ***România în Al Doilea Război Mondial***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

,,În luna octombrie a anului 1940, în România au sosit trupele germane, iar la 23 noiembrie guvernul a aderat la Pactul Tripartit, format din Germania, Italia şi Japonia (...).
România s-a aflat alături de Germania în conflictul cu sovieticii, considerat ca fiind ,,Războiul sfânt'', pentru că a vizat eliberarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei, bucurându-se de sprijinul populaţiei româneşti. La presiunile lui Hitler, Ion Antonescu a continuat războiul şi dincolo de Nistru. Armata română a participat la bătăliile de la Stalingrad, din Caucaz şi Cuban."

(Keith Hitchins, *Scurtă istorie a României*)

1. Menţionaţi, pe baza textului, statele care au format Pactul Tripartit.

2. Precizaţi, pe baza textului, scopul intrării României în război.

3. Identificaţi, pe baza textului, bătăliile la care a participat armata română.

Studiu de caz: Holocaustul în România

1. Definiție

Pogrom = masacruri și jafuri organizate împotriva evreilor, cu aprobarea tacită a puterii statale.

2. Spațiul românesc și „problema evreiască”

Secolul I - primele atestări despre prezența evreilor pe teritoriul românesc.
Secolele IV-XVIII - evreii s-au stabilit pe teritoriul Țării Românești (evrei sefarzi, originari din Spania), Transilvaniei și Moldovei (evrei aşkenazi, originari din Galiția și Polonia), desfășurând o largă paletă de activități precum negustoria, cârciumăritul, cămătăria și meșteșugurile.
1859-1866 - a fost declanșat procesul de emancipare a evreilor din România, un rol important avându-l reformele adoptate în perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza.
1866 - după urcarea pe tron a lui Carol I, politica față de evrei s-a schimbat: în articolul 7 al primei Constituții românești s-a specificat că doar străinii de rit creștin au putut obține cetățenia.
13 iulie 1878 - în cadrul congresului de la Berlin s-a condiționat recunoașterea independenței României de modificarea articolului 7 din Constituția din 1866 ⇒ acordarea de drepturi evreilor.
1878-1914 - manifestarea unui sistematic antisemitism de stat: membrilor comunității evreiești le-au fost interzise o serie de profesii ⇒ emigrarea evreilor în Europa de Vest, S.U.A. și Palestina.
1916-1918 - soldații evrei s-au distins în luptele desfășurate pe parcursul Primului Război Mondial.
1919-1938 - situația evreilor din România s-a îmbunătățit după adoptarea Constituției din 1923.

3. Antisemitism și Holocaust (1938-1944)

10 februarie 1938-6 septembrie 1940 - perioada domniei autoritare a regelui Carol al II-lea a accentuat caracterul antisemitismului de stat, evreii fiind discreditați prin intermediul mass-mediei.
30 iunie 1940 - la Galați, a avut loc masacrul comis de forțele armatei naționale împotriva unor cetățeni români, evrei, care au dorit să treacă în Basarabia, ocupată de U.R.S.S. (80-400 de victime).
1 iulie 1940 - la Dorohoi și Rădăuți, s-a desfășurat **pogromul** declanșat de militari români întorși din Basarabia (165-200 de victime printre soldații români de origine evreiască și evreii din zonă).
14 septembrie 1940-23 ianuarie 1941 - guvernarea legionară a urmărit *„românizarea”* întreprinderilor, prin concedierea muncitorilor evrei şi înlocuirea acestora cu etnici români.
21-23 ianuarie 1941 - în paralel cu rebeliunea, legionarii au inițiat și condus cel mai mare și mai violent pogrom împotriva evreilor din istoria Bucureștiului: 120-140 de victime.
27 ianuarie 1941-23 august 1944 - în perioada guvernării mareșalului Ion Antonescu, situația evreilor din România a devenit dramatică: deportări în Transnistria, foamete, boli și execuții sumare.
27-30 iunie 1941 - la Iaşi, a avut loc pogromul în cadrul căruia au fost masacraţi 14.000 de evrei.
26 iunie 1940-23 august 1944 - în perioada Holocaustului au murit 280.000-380.000 de evrei: în primele trei luni de război au murit 19.000 de evrei, iar peste 100.000 în Transnistria (1941-1942).

4. Genocidul rromilor și persecuția saților

1 iunie 1942-decembrie 1942 - guvernarea Antonescu a decis deportarea a 24.617 rromi (nomazi și stabili - nenomazi) din România în Transnistria, dintre care aproximativ 11.000 au murit.
23 august 1944-8 mai 1945 - în contextul trecerii României în tabăra Aliată, a fost rândul minorității germane (sasă) să fie persecutată, mulți sași fiind deportați în lagăre de muncă forțată din U.R.S.S.
1947-1989 - în perioada comunistă populația rromă a fost sedentarizată forțat, iar sașii au emigrat în număr mare în R.F.G. (Republica Federală Germană).

Fișă de lucru: ***Studiu de caz: Holocaustul în România***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„(...) În condițiile intensificării activității agenților sovietici și fricii colective de „iudeo-comuniști”, la Iași au avut loc incidente, în ziua de 29 iunie (1941), soldați și civili români, precum și unii militari germani atacând populația evreiească, foarte numeroasă aici (aproape jumătate din oraș). A doua zi două coloane militare românești au fost atacate cu focuri de armă (...) Militarii români, secondați de cei germani, au ripostat, trecând la execuții sumare.
(...) Autoritățile române au trecut la evacuarea rapidă a evreilor din Iași, în condiții inumane (aglomerări excesive în vagoane, lipsă de aer și apă, în condițiile unei temperaturi ridicate).
(...) Numărul celor morți în trenurile ticsite de cei evacuați a făcut ca, în final, câteva mii de evrei să-și piardă viața în ceea ce s-a numit <<pogromul de la Iași>> (...)”.

(Florin Constantiniu, *O Istorie sinceră a poporului român*)

1. Enumerați, pe baza textului, motivele ce au fost invocate pentru declanșarea *„pogromului de la Iași”*.

2. Transcrieți, pe baza textului, condițiile în care au fost *„evacuați”* evreii din Iași.

3. Formulați, pe baza textului, un punct de vedere referitor la atitudinea armatei române față de evrei, în minim 5 fraze.

Test evaluare
România secolelor XX-XXI: România interbelică și Al Doilea Război Mondial

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I. 1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„«Legea pentru învățământul primar al statului și învățământul primar - normal» a prevăzut, ca inovații legislative: dezvoltarea grădinițelor și căminelor de copii; prelungirea învățământului primar obligatoriu și gratuit la șapte clase, cu orientare practică în ultimii trei ani de școală; instituționalizarea activităților extrașcolare (excursii, serbări școlare); înființarea bibliotecilor, cantinelor, căminelor și serviciilor medicale școlare; organizarea școlilor de adulți pentru cei neștiutori de carte. Pentru minoritari, legea a prevăzut înființarea de școli de stat în limba maternă, în primele patru clase fiind obligatorie învățarea limbii române."*

(*Antologia legilor din România*)

B. *„Români (...),*
Din acest moment încetează lupta și orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum și starea de război cu Regatul Unit şi S.U.A. (...). Ele au recunoscut nedreptatea Dictatului de la Viena (...) vom trece hotarele impuse pe nedrept la Viena pentru a elibera pământul Transilvaniei noastre de sub dominația străină. (...) Poporul nostru înţelege să fie stăpân pe soarta sa. Oricine s-ar împotrivi hotărârii noastre liber luate şi care nu atinge drepturile nimănui este un duşman al Neamului nostru. Ordon Armatei şi chem Poporul să lupte prin orice mijloace şi cu orice sacrificii împotriva lui. Toţi cetăţenii să se strângă în jurul Tronului şi al Guvernului pentru salvarea Patriei. Cel care nu va da ascultare guvernului se opune voinţei Poporului şi este un trădător de Ţară."

(Regele Mihai I, *Proclamația către țară*)

a. Identificați, pe baza sursei A, câte clase au devenit obligatorii în învățământul românesc. 6 puncte

b. Precizați, pe baza sursei B, statele aflate în conflict cu România. 6 puncte

c. Menționați, pe baza sursei A, o măsură luată în privința minorităților naționale. 6 puncte

d. Numiți, pe baza sursei B, teritoriul eliberat care urma să revină României. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Numărul de județe în care a fost organizată România Mare în perioada interbelică: 4 puncte
a. 41 b. 71 c. 44

2. În anul 1927, după moartea regelui Ferdinand I, pe tronul României a ajuns: 4 puncte
a. Carol I b. Carol al II-lea c. Mihai I
3. Teritoriu cedat de România U.R.S.S., în vara anului 1940: 4 puncte
a. Transilvania b. Banat c. Basarabia
4. Numele de cod al operațiunii germane de invazie a U.R.S.S., la care a participat România: 4 puncte
a. *Barbarossa* b. *Unternehmen 25* c. *Leul de Mare*

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

29 decembrie 1919	**1926**	**8 iunie 1930**	**21-23 ianuarie 1941**	**23 august 1944**

Lista evenimentelor: **Formarea P.N.Ț. (Partidul Național Țărănesc), Arestarea mareșalului Ion Antonescu și trecerea României în tabăra Aliată, Rebeliunea legionară, Primul Parlament al României Mari** și **Începutul domniei regelui Carol al II-lea.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Constituția adoptată în anul 1938 a inaugurat regimul autoritar carlist ..... 2.5 puncte

b. Legiunea Arhanghelului Mihail a fost un partid de extremă-stânga..... 2.5 puncte

c. În vara anului 1940 România a pierdut o treime din teritoriu și populație ..... 2.5 puncte

d. Regimul Ion Antonescu a avut un caracter antisemit, evreii fiind persecutați și deportați ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„România Mare: între democrație și autoritarism”*
Compunerea va include următorii termeni: **reforme, Ferdinand I, pluripartidism, constituție, Carol al II-lea, camarilă, pierderi teritoriale, abdicare, regență** și **legionari**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

România: Stat comunist - Perioada stalinistă (1947-1965)

1. Definiții

Dictatură = regim de mână forte, în care puterea politică este concentrată în mâna unei persoane sau a unui grup restrâns de indivizi și care se bazează pe forța militară și pe cea polițienească.
Naționalizare (sau etatizare) = măsură politică prin care se face un transfer al proprietății private în proprietatea statului, fiind opusul privatizării.
Plan cincinal = cuprinde un număr de obiective ce trebuiesc îndeplinite în termen de cinci ani, fiind un instrument important în economia planificată, comunistă.

2. Instaurarea regimului comunist (1944-1947)

23 august 1944 - România a ieșit din conflictul cu Aliații și a fost ocupată de Armata Roșie (1944-1958) ⇒ primul pas spre instaurarea comunismului în România.
Cucerirea puterii politice de către comuniști s-a realizat în mai multe etape:
I. 23 august 1944-28 februarie 1945: numirea unor comuniști în guvernările general Constantin Sănătescu și general Nicolae Rădescu.
II. 6 martie 1945-30 decembrie 1947: în urma intervenției directe a comisarului sovietic Andrei Ianuarievici Vîșinski pe lângă regele Mihai I s-a format un guvern comunist, condus de Petru Groza, în care nu a fost inclus nici un ministru al celor două partide istorice, P.N.L. și P.N.Ț. ⇒ nerecunoașterea guvernului de către Regatul Unit și S.U.A. și *„greva regală”* (21 august 1945-7 ianuarie 1946), prin care regele Mihai I a refuzat să semneze actele emise de guvern.
III. Măsurile luate de guvernele Petru Groza I și II:
a. 23 martie 1945: reforma agrară a avut rolul de a atrage țăranii de partea comuniștilor;
b. Reinstalarea administrației românești în Transilvania;
c. Planificarea unor *„greve spontane”*, cu scopul de a destabiliza ordinea publică;
d. Îndepărtarea opozanților regimului prin intermediul Tribunalelor Populare (*„procese-spectacol”*);
e. Crearea SovRom-urilor: societăți mixte sovieto-române (1945), cu scopul oficial de a gestiona recuperarea datoriilor României față de Uniunea Sovietică, reprezentând de fapt cea mai durabilă și mai rentabilă formă de exploatare de către U.R.S.S. a bogățiilor naturale și a economiei românești;
f. 19 noiembrie 1946 - fraudarea alegerilor: Blocul Partidelor Democrate, condus de forțele comuniste, a câștigat majoritatea în Parlamentul României;
g. 14 iulie 1947 - Înscenarea de la Tămădău: liderilor P.N.Ț. le-a fost oferită ocazia de a fugi în străinătate, dar pe aerodromul din Tămădău autoritățile i-au arestat. P.N.L. s-a autodizolvat.
IV. 30 decembrie 1947 - abdicarea regelui Mihai I: comuniștii, sprijiniți de ocupanții militari sovietici, au impus regelui, prin șantaj și amenințare, semnarea unui act de abdicare și au silit Familia Regală să părăsească țara într-un exil forțat ⇒ proclamarea R.P.R. (Republica Populară Română).

3. Dictatura personală dejistă (1948-1965)

Stalinizarea României a fost favorizată de prezența Armatei Roșii.
1946-1957 - Gheorghe Gheorghiu-Dej și-a consolidat puterea în partid prin eliminarea adversarilor politici: Ștefan Foriș (1946: executat) și Lucrețiu Pătrășcanu (1954: executat); *„deviaționiștii de dreapta”* Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu (1952: eliminați din partid/închiși); *„conspiraționiștii”* Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu (1957: eliminați din partid).
Politica internă:
a. 3 februarie 1948 - înființarea partidului unic, P.M.R. (Partidul Muncitoresc Român), prin fuziunea dintre Partidul Comunist din România și Partidul Social-Democrat;
b. 13 aprilie 1948 - adoptarea unei noi constituții, alcătuită după modelul legii fundamentale sovietice din anul 1936 ⇒ transformarea României într-un stat totalitar;

c. 11 iunie 1948 - adoptarea Legii **Naționalizării**, prin care s-au etatizat întreprinderile industriale, bancare, de asigurări, miniere, transporturi și de telecomunicații, statul român ajungând să controleze toate resursele solului și subsolului, precum și întreprinderile individuale și societățile de orice fel;
d. 3 august 1948 - reorganizarea învățământului după model sovietic: în școli s-a studiat marxism-leninismul; istoria a fost falsificată în interesul partidului comunist și al U.R.S.S.; s-au eliminat unele materii (religia, psihologia și sociologia); s-au înființat organizații de copii și tineret coordonate de partid; s-a introdus studierea limbii ruse; a fost eliminată creația culturală autentică;
e. 4 august 1948 - subordonarea față de statul comunist a B.O.R. (Biserica Ortodoxă Română) și desființarea Bisericii Greco-Catolice, prin unirea forțată cu B.O.R.;
f. 28 august 1948 - crearea D.G.S.P. (Direcția Generală a Securității Poporului), cu un rol central în sovietizarea României și impunerea unui climat al terorii, bazat pe supraveghere și represiune;
g. 1948 - intensificarea procesului de ideologizare și cenzurare a culturii și științei, impunându-se ateismul, proletcultismul și realismul socialist (cultura a promovat realizările partidului comunist);
h. 1948-1962 - rezistența anticomunistă din munți, concretizată prin tentative de revoltă armată și acte de nesupunere civilă, a fost lichidată de forțele Securității;
i. 23 ianuarie 1949 - înființarea Direcției Generale a Miliției, organ represiv, care alături de Securitate a avut rolul de a aresta *„dușmanii poporului”* și de a îi elimina în închisori (Gherla, Sighet, Aiud și Pitești) și lagăre de muncă forțată (Canalul Dunăre-Marea Neagră, Cavnic, Baia Sprie și Periprava);
j. 1949-1962 - colectivizarea agriculturii, prin confiscarea tuturor proprietăților agricole private din țară, a făcut ca 96% din suprafața agricolă a României să fie încadrată în ferme administrate de stat, G.A.S.-uri (Gospodării Agricole de Stat) și C.A.P.-uri (Cooperative Agricole de Producție);
k. 1951-1955 - adoptarea primului plan **cincinal**, prin care s-au pus bazele industrializării forțate a României, 42% din investiții ajungând în industria grea și de mașini, iar 10% în agricultură;
l. 27 martie 1952 - în condițiile amestecului U.R.S.S. în treburile interne ale statului, a fost adoptată o nouă constituție: prevederile despre independența și suveranitatea statului au fost eliminate, României lipsindu-i o politică externă proprie.

Politica externă:

a. 1949 - România a aderat la C.A.E.R. (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc), organizaţie economică a statelor comuniste, cu misiunea de a stimula comerţul dintre ţările din blocul estic;
b. 1955 - aderarea României la O.T.V. (Organizația Tratatului de la Varșovia sau Pactul de la Varșovia), alianță militară a U.R.S.S. și a statelor din Europa de Est, care au dorit să se apere împotriva amenințării din partea N.A.T.O. (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord);
c. 1956 - Gheorghe Gheorghiu-Dej a sprijinit intervenția militară a U.R.S.S. în Ungaria comunistă, împotriva regimului condus de Imre Nagy (1956);
d. Iunie-iulie 1958 - retragerea trupelor sovietice din România, în condițiile sporirii încrederii pe care U.R.S.S.-ul a manifestat-o în liderii partidului comunist român;
e. 1961-1962 - ruptura sino-sovietică (1961) și criza rachetelor din Cuba (16-28 octombrie 1962) i-au permis lui Dej să se distanțeze de sovietici și să adopte o linie comunistă naționalistă;
f. Aprilie 1964 - plenara P.M.R. a elaborat *Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale*, adevărat manifest de ieșire de sub influența sovietică (a fost criticată încercarea U.R.S.S. de a impune statelor socialiste propria voință), prin care România a respins *„Planul Valev”*, lansat de U.R.S.S. la începutul anilor 1960.
19 martie 1965 - Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a stins din viață (a suferit de cancer la plămâni) ⇒ ascensiunea lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989) în funcția de lider al României comuniste.

4. Urmări

Eliminarea sistemului democratic și instaurarea dictaturii comuniste.
Declanșarea naționalizării forțate, colectivizării agriculturii și centralizarea economiei naționale.
Decimarea intelectualității românești și a tuturor disidenților într-un cadru represiv organizat.

Fișă de lucru: ***România: Stat comunist - Perioada stalinistă (1947-1965)***

Vizualizați harta și citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

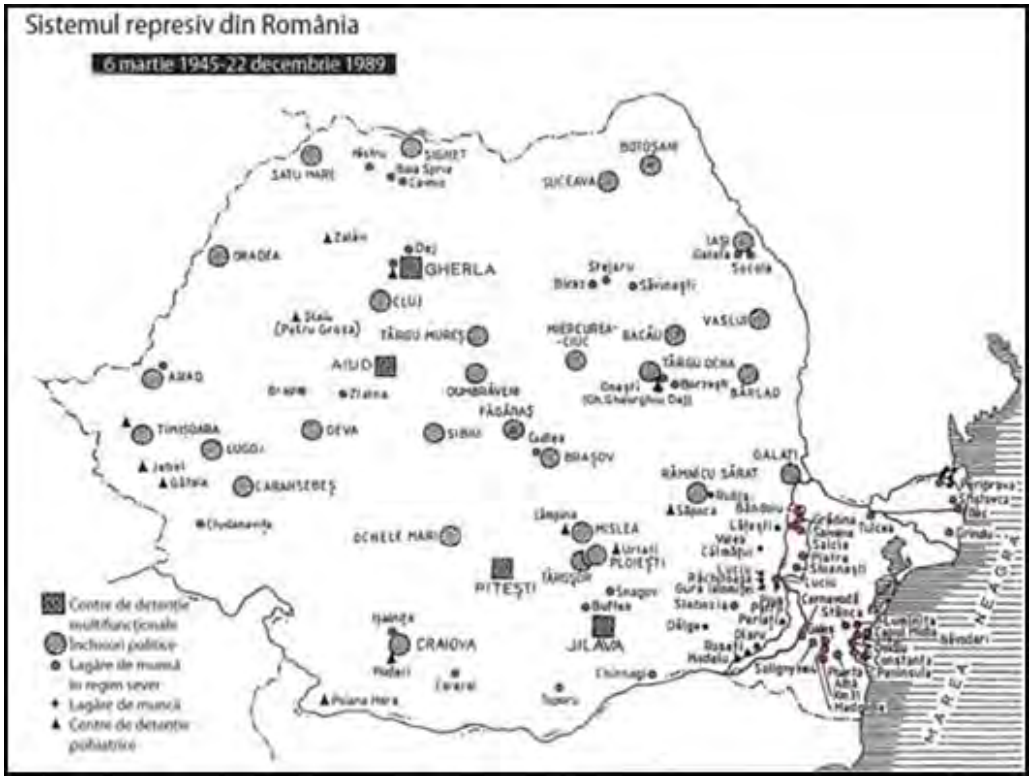

„Deși la 2 aprilie 1944, Molotov, ministrul de externe sovietic, a dat asigurări că nu se va proceda la schimbarea regimului politic din teritoriile ocupate, Stalin (...) a hotărât să intervină cu brutalitate în viața internă a României. Perioada 1945-1947 a fost numită de istorici <<anticamera instaurării regimului comunist>>, perioadă în care partidul comunist a ajuns la putere, înlăturându-și toți adversarii reali sau potențiali și lichidând toate instituțiile ce au amintit de regimul democratic interbelic românesc.”

(Pascu Vasile, *Regimul totalitar comunist în România, 1944-1989*)

1. Formulați, pe baza celor două surse, un punct de vedere asupra faptului că perioada 1945-1947 a fost numită *„anticamera instaurării regimului comunist”*.

2. Indicați, pe baza hărții, modalitățile de represiune ale regimului comunist din România și precizați localități în care s-au aflat închisori comuniste.

România: Stat comunist - Epoca Nicolae Ceaușescu (1965-1989)

1. Definiție

Cultul personalității = venerarea excesivă a unui conducător aflat încă în viață.

2. Ceaușescu și cultul personalității (1965-1989)

1965 - după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, lupta pentru conducerea P.M.R. și a României comuniste a fost câștigată de Nicolae Ceaușescu (sprijinit de Ion Gheorghe Maurer și Emil Bodnăraș împotriva lui Gheorghe Apostol), considerat a fi singurul capabil să ducă mai departe politica de autonomie față de U.R.S.S.
Cauzele apariției național-comunismului au fost următoarele: retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul României (1958), politica de independență față de Moscova promovată de regimul dejist (începând cu anul 1962) și încercarea lui Nicolae Ceaușescu de a câștiga simpatia populației românești prin promovarea interesului național și a protocronismului.

I. Liberalizarea regimului (1965-1971):
Politica internă:
a. 21 august 1965 - adoptarea unei noi Constituții: denumirea statului Republica Populară Română s-a modificat în R.S.R. (Republica Socialistă Română), iar titulatura Partidului Muncitoresc Român s-a schimbat în P.C.R. (Partidul Comunist Român);
b. 1966 - adoptarea Decretului nr. 770: avorturile au fost interzise, pentru a crește natalitatea României ⇒ 1966-1989 - s-au născut aproximativ 2.5 milioane de copii (*„generația decrețeilor”*);
c. 1968 - Ceaușescu a denunțat anumite abuzuri și crime comise de Securitate în timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și au fost eliberați deținuții politici;
d. Au fost semnalate elemente ale *„dezghețului”* cultural: învățământul a fost reclădit pe baze naționale, s-a permis studierea limbilor străine (engleză, germană, franceză și italiană), publicarea unor studii de literatură universală, traducerea unor autori clasici și reabilitarea unor scriitori interziși;
e. Pe plan economic, s-au amenajat hidrocentrale pe râurile interioare și s-au construit termocentrale. Accentul a fost pus pe crearea unei puternice industrii grele, construindu-se zone *„industriale mamut”*, cu mii de angajați, dar cu un nivel tehnologic precar (*„Tractorul”* și *„Dacia”*);
f. Condițiile de viață s-au îmbunătățit, s-au construit locuințe (1981-1985: s-au dat în folosinţă peste 750.000 de apartamente) și s-a putut călători în străinătate (în statele comuniste).
Politica externă:
a. Iulie 1967 - România s-a implicat în medierea conflictului arabo-israelian (Războiul de 6 Zile: 5-10 iunie 1967), fiind singurul stat comunist care a menținut relațiile diplomatice cu statul evreu;
b. 14-18 mai 1968 - la București, a avut loc vizita președintelui francez Charles de Gaulle (1959-1969);
c. 20-21 august 1968 - *„Primăvara de la Praga”* (revoltă anticomunistă): invazia Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia a fost condamnată de România;
d. 2-3 august 1969 - la București, a avut loc vizita președintelui american Richard Nixon (1969-1972; 1972-1974) ⇒ îmbunătățirea relațiilor româno-americane.

II. Revenirea la practicile staliniste (1971-1989):
Politica internă:
a. Iulie 1971 - emiterea *„Tezelor din iulie”*, o serie de 17 propuneri ale lui Ceaușescu privind o mai eficientă educație comunistă a maselor, astfel inaugurându-se o *„revoluție culturală”* ⇒ instituirea și consolidarea cultului personalității conducătorului, ceea ce a reprezentat supralicitarea pe cale propagandistică a meritelor lui Nicolae Ceaușescu și a soției sale, Elena;
b. 29 aprilie 1974 - Nicolae Ceaușescu a devenit președinte al R.S.R., în urma amendării Constituției

din anul 1965 ⇒ liderul român a început să își promoveze membrii propriei familii în funcții de stat și de partid (socialism dinastic);
c. 29 octombrie 1974 - adoptarea Legii sistematizării zonelor rurale ⇒ demolarea a peste două milioane de gospodării rurale și mutarea țăranilor la oraș;
d. Pe plan economic, situația s-a înrăutățit: criza economică care a debutat în anul 1975, dezvoltarea monoindustrială în multe zone din România, a slabei productivități în sectorul agricol și cel industrial, a unor calamități naturale (inundațiile din mai 1970 și cutremurul din 4 martie 1977), a creșterii datoriei externe a statului (11.4 miliarde de dolari) și a inițierii unor obiective grandioase (Transfăgărășanul: 1970-1974; finalizarea construcției Canalului Dunăre-Marea Neagră: 1976-1984, lucrare demarată în perioada lui Dej; Casa Poporului, actualul Palat al Parlamentului: 1983-1997);
e. 1981-1989 - restricțiile impuse populației s-au accentuat, din cauza politicii guvernului român de a achita împrumuturile externe:
• Raționalizarea alimentelor de bază (pâine, lapte, făină și carne), a energiei electrice (consumul de energie pentru populaţie a scăzut forţat cu 20% în 1979 şi 1982, apoi cu 50% în 1983, iar în 1985 cu încă 50% faţă de anii precedenţi), a căldurii și a combustibilului pentru mașini, au avut rolul de a limita importurile și de a crește exporturile;
• Ca să mascheze criza de alimente (1 kg/lună de persoană, pe baza unei cartele), Iulian Mincu, medicul personal al lui Ceauşescu, a inventat un program de *„alimentaţie raţională”*, motivând că nu este sănătos ca un adult să consume mai mult de 3000 de calorii pe zi ⇒ produsele de import, precum cafeaua, au fost înlocuite cu surogate, iar produsele alimentare pentru export au fost înlocuite pe piaţa internă cu subproduse fără căutare la export (picioare şi căpăţâni de porc);
• Elevii, studenţii şi militarii au adunat recoltele prin muncă voluntar-patriotică sau practică agricolă, eufemisme folosite pentru munca silnică.
f. Degradarea condițiilor de trai a dus la izbucnirea unor revolte și demonstrații (1-3 august 1977: greva minerilor din Valea Jiului; 15 noiembrie 1987: protestele muncitorilor din Brașov), repede înăbușite de autoritățile comuniste, și la accentuarea mișcării disidente anticomuniste (reprezentată de Gheorghe Ursu, Paul Goma, Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu și Stelian Tănase).
Politica externă:
a. 1-24 iunie 1971 - Nicolae Ceaușescu a vizitat Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Democrată Vietnam și Republica Populară Mongolă (1965-1989: Ceaușescu a efectuat 226 vizite de stat) ⇒ instaurarea cultului personalității în România, după modelul Chinei lui Mao Zedong (1943-1976) și Coreei de Nord condusă de Kim Ir-Sen (1948-1994);
b. 1971-1988 - ca urmare a îmbunătățirii relațiilor româno-americane, România a beneficiat de *„clauza națiunii celei mai favorizate”* și integrarea în comunitatea internațională ca membră a G.A.T.T. (din limba engleză: *The General Agreement on Tariffs and Trade = „Acordul General pentru Tarife și Comerț”*), a Băncii Mondiale (1972) și a F.M.I. - Fondul Monetar Internațional (1972) ⇒ accesarea de importante împrumuturi financiare (11.4 miliarde de dolari);
c. 2-3 august 1975 - la București, a avut loc vizita președintelui american Gerald Ford (1974-1977);
d. 24 decembrie 1979 - Ceaușescu a denunțat invazia militară sovietică din Afghanistan (1979-1989).
25 decembrie 1989 - ca urmare a izbucnirii Revoluției anticomuniste din România, Nicolae și Elena Ceaușescu au fost arestați, judecați și executați pentru fapte de genocid, subminarea economiei naționale și pentru încercarea de a fugi din țară.

3. Urmări

Apariția și consolidarea cultului personalității liderului suprem.
Creșterea nemulțumirilor populare și tensionarea relațiilor sociale, ca urmare a înmulțirii privațiunilor impuse de regimul comunist (așa numita decadă optzecistă).
Izbucnirea Revoluției din decembrie 1989, înlăturarea comunismului și instaurarea democrației.

Fişă de lucru: ***România: Stat comunist - Epoca Nicolae Ceaușescu (1965-1989)***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„În momentul în care ţara noastră este izolată în Europa, noi ne-am hotărât să luăm poziţie. Ne dăm perfect seama că, făcând aceasta, ne riscăm libertatea şi poate chiar vieţile noastre. Cetăţenii români vă reproşează nerespectarea Constituţiei, pe care aţi juraţi să o respectaţi. Decretul care interzice cetăţenilor să aibă contacte cu străinii nu a fost niciodată votat de un corp legislativ şi nu a fost niciodată publicat. De aceea, este lipsit de putere legală. Acţiunea forţelor Securităţii este acum dirijată împotriva muncitorilor. Poşta este controlată sistematic, iar convorbirile noastre telefonice sunt întrerupte prin încălcarea articolului 34 din Constituţie, care le garantează. Am pierdut statutul de naţiune favorizată în comerţul cu S.U.A. şi, ca urmare, o serie de fabrici textile nu mai au comenzi.”

(*Scrisoarea celor şase* către Nicolae Ceauşescu)

1. Menţionaţi, pe baza textului, un aspect care demonstrează că nici o acţiune a opozanţilor politici nu a fost tolerată de regimul lui Nicolae Ceauşescu.

2. Precizaţi, pe baza textului, numele poliţiei politice a regimului comunist şi o acţiune întreprinsă de aceasta.

3. Prezentați, pe baza textului, situaţia dificilă în care s-a găsit România în anul 1989, scoţând în evidenţă trei aspecte: unul de politică internă, unul de politică externă și unul cu privire la starea economiei.

Test evaluare
România secolelor XX-XXI: România comunistă

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I.1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„În România partidul comunist a luat inițiativele menite să reducă țara la starea de obediență față de Uniunea Sovietică. Acest lucru s-a realizat prin intermediul sistemului politic, al sindicatelor și al sistemului de învățământ. Pe plan intern, scopul urmărit - acela de a distruge structurile sociale existente - a fost încununat de succes Actul final a fost abdicarea silită a Regelui Mihai I, la 30 decembrie 1947, sub amenințarea unui război civil. În aceeași zi a fost proclamată Republica Populară Română."*

(Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*)

B. *„În politica externă Ceaușescu a acordat întâietate relațiilor bune cu Statele Unite și Europa Occidentală, ca mijloc de extindere a comerțului și a transferului de tehnologie și de asigurare a accesului ușor la creditare. (...) În același timp, a favorizat îmbunătățirea relațiilor cu Uniunea Sovietică și blocul est-european (...), fără a renunța la poziția sa de independență. Motivele lui au fost pragmatice: a avut nevoie de Est ca partener economic care să-i furnizeze materiile prime necesare și să constituie o piață convenabilă pentru bunurile românești."*

(Keith Hitchins, *Scurtă istorie a României*)

a. Enumerați, pe baza sursei A, inițativele luate pentru a supune România față de sovietici. 6 puncte

b. Identificați, pe baza sursei B, statul democratic cu care a dorit Ceaușescu să aibă relații bune. 6 puncte

c. Numiți, pe baza sursei A, ultima fază a instaurării regimului comunist în România. 6 puncte

d. Prezentați, pe baza sursei B, motivele îmbunătățirii relațiilor româno-sovietice. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Acest lider comunist român a impus stalinizarea statului: 4 puncte
a. Ana Pauker b. Nicolae Ceaușescu c. Gheorghe Gheorghiu-Dej
2. Alianță militară creată de sovietici, din care a făcut parte România pe parcursul Războiului Rece: 4 puncte
a. O.T.V. b. N.A.T.O. c. U.E.
3. În 1971, Nicolae Ceaușescu a vizitat statele asiatice China, Vietnam, Mongolia și: 4 puncte
a. Coreea de Sud b. Coreea de Nord c. Japonia

4. Pe data de 24 decembrie 1979 Ceaușescu a denunțat invazia militară sovietică din: 4 puncte
a. Ungaria b. Cehoslovacia c. Afghanistan

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

11 iunie 1948	**1949-1962**	**Iunie-iulie 1958**	**1966**	**25 decembrie 1989**

Lista evenimentelor: **Colectivizarea agriculturii, Adoptarea Decretului-Lege nr. 770, Retragerea trupelor sovietice din România, Judecarea și execuția cuplului Ceaușescu** și **Adoptarea Legii Naționalizării.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Rezultatele alegerilor din noiembrie 1946 au fost fraudate de comuniști ..... 2.5 puncte

b. Securitatea a avut un rol activ în apărarea drepturilor și libertăților cetățenești ..... 2.5 puncte

c. *„Tezele din iulie”* 1971 au instituit și consolidat cultul personalității lui Ceaușescu .....2.5 puncte

d. Pe parcursului decadei optzeciste condițiile de trai pentru români s-au îmbunătățit..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Regimul comunist în România”.* Compunerea va include următorii termeni: **cultul personalității, rezistență, represiune, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu, Securitatea, colectivizare, partid unic, drepturile omului** și **viața cotidiană**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Revoluția din decembrie 1989

1. Cadrul internațional

1985 - politicile *Perestroika* (din limba rusă: *„reformă”*) și *Glasnost* (din limba rusă: *„deschidere”*, *„transparență”*) promovate de liderul U.R.S.S. Mihail Gorbaciov (1985-1991).
1989 - prăbușirea regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est: Polonia, Ungaria, Germania de Est (R.D.G.: Republica Democrată Germană), Bulgaria, Cehoslovacia și România.

2. Înlăturarea regimului comunist

Cauzele izbucnirii revoltei au fost următoarele:
a. Economice: industrie grea supradimensionată și neperformantă, agricultură subdezvoltată;
b. Sociale: raționalizarea alimentelor, suprimarea libertății de gândire, interzicerea contactelor cu străinii și cultul personalității cuplului Ceaușescu.
I. Timișoara:
16 decembrie 1989 - declanșatorul revoltei timișorene a fost evacuarea forţată a pastorului reformat Laszlo Tokes, un important critic la adresa regimului în mass media internațională.
17 decembrie - demonstrațiile de protest au fost reprimate de Securitate și armată ⇒ 122 de morţi.
18-21 decembrie - demonstranţii au preluat conducerea oraşului, iar soldații s-au alăturat acestora ⇒ Timişoara a devenit primul oraş din România liber de comunism.
II. București:
21 decembrie 1989 - Ceaușescu, revenit dintr-o vizită diplomatică în Iran, a convocat un miting la București, scopul fiind condamnarea evenimentelor de la Timișoara.
21/22 decembrie, noaptea - s-a tras în populație și s-au făcut arestări.
22 decembrie:
a. Ceaușescu a organizat un al doilea miting, care s-a transformat într-o demonstraţie anticomunistă;
b. Fuga cuplului Nicolae și Elena Ceaușescu, cu elicopterul la Târgoviște, unde a fost prins și arestat;
c. Manifestanții au ocupat sediul T.V.R. (televiziunea română), radioului și C.C. (Comitetul Central) al P.C.R. După preluarea controlului asupra T.V.R. Ion Caramitru și poetul Mircea Dinescu, în mijlocul mai multor revoluționari, s-au adresat telespectatorilor, anunțând fuga dictatorului;
d. Formarea C.F.S.N. (Consiliul Frontului Salvării Naţionale), condus de Ion Iliescu, Petre Roman și Dumitru Mazilu, care a preluat conducerea statului (armata a trecut de partea revoluționarilor).
23-25 decembrie - au avut loc lupte înverșunate cu forțele loiale fostului regim: angajați ai forțelor de represiune au intrat în acțiune, cu scopul de a crea panică și teroare.
III. Restul țării:
21-22 decembrie - evenimente similare cu cele desfășurate la Timișoara și București au avut loc în majoritatea orașelor mari din România: Arad, Sibiu, Braşov, Cluj-Napoca și Constanța.
25 decembrie - a avut loc procesul cuplului Ceaușescu, acuzat de genocid, subminarea economiei naționale și pentru încercarea de a fugi din țară ⇒ la insistențele lui Ion Iliescu, Silviu Brucan și Gelu Voican Voiculescu, generalul Vasile Ionel, însărcinat cu organizarea procesului Ceaușeștilor, i-a găsit vinovați pe inculpați de toate capetele de acuzare și i-a omorât în aceeași zi, prin împușcare cu plutonul de execuție.

3. Urmări

Înlăturarea dictaturii comuniste și revenirea la democrație ⇒ 1104 morți și 3321 răniți.
Constituirea statului de drept și trecerea la economia de piață.

Fișă de lucru: ***Revoluția din decembrie 1989***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„(...) Ca program, frontul propune următoarele:
1. Abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ.
2. Organizarea de alegeri libere.
3. Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul sau, cel mult, două mandate. Nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viață. (...)
10. Promovarea unei politici interne și externe subordonate nevoilor și intereselor dezvoltării ființei umane, respectului deplin al drepturilor și libertăților omului, inclusiv al dreptului de deplasare liberă.”

(*Proclamația către țară a Consiliului Frontului Salvării Naționale*)

1. Precizați, pe baza textului, două măsuri prin care s-a prevăzut trecerea la un regim democratic în România.

2. Menționați, pe baza textului, o măsură menită a preveni instaurarea unei alte dictaturi.

Regimul politic democratic din 1989 până azi

1. Definiții

Inflație = fenomen economic care se caracterizează prin deprecierea monedei și creșterea masivă a cantității de numerar aflat în circulație. Indiciile sale sunt creșterea generală a prețurilor și scăderea pronunțată a puterii de cumpărare a banilor.
Șomaj = lipsa unui loc de muncă pentru o persoană aptă profesional pe o perioadă de timp, cu consemnarea sa în evidențele instituției specializate, legată de ocrotirea socială și problemele muncii.
O.N.G. (organizație neguvernamentală) = entitate nonprofit care lucrează independent față de activitatea guvernului (deși unele O.N.G.-uri sunt parțial sau integral finanțate de instituțiile statului).

2. Politica internă postcomunistă (1990-prezent)

22 decembrie 1989 - conducerea statului a fost preluată de F.S.N. (Frontul Salvării Naționale), compus din intelectuali, militari și foști disidenți.
27 decembrie - formarea primului guvern postcomunist, democratic, condus de Petre Roman, din partea F.S.N.
Schimbarea regimului comunist a însemnat:
a. Democratizarea vieții politice și sociale: alegeri libere, alternanța la guvernare, realizarea de reforme în economie, justiție, educație și sectorul medical;
b. Constituirea statului de drept, bazat pe *„domnia legii”*;
c. Pluralism politic: F.S.N. (s-a transformat în P.D.S.R. - Partidul Democrat Social Român, mai apoi P.S.D. - Partidul Social Democrat), P.N.L. (Partidul Național Liberal), P.N.Ţ.-C.D. (Partidul Național Țărănesc-Creștin Democrat), P.R.M. (Partidul România Mare), P.D.-L. (Partidul Democrat-Liberal), P.C. (Partidul Conservator), A.L.D.E. (Partidul Alianța Liberalilor și Democraților), P.M.P. (Partidul Mișcarea Populară), Pro România, U.S.R. (Uniunea Salvați România) și A.U.R. (Alianța pentru Unirea Românilor);
d. Organizarea de alegeri democratice: 20 mai 1990 - au avut loc primele alegeri libere bazate pe votul universal de la prăbușirea comunismului ⇒ Ion Iliescu a devenit primul președinte ales în mod democratic;
e. 8 decembrie 1991 - adoptarea unei Constituții democratice, legea fundamentală pe care s-a constituit România postdecembristă, democratică și capitalistă: România a devenit republică semiprezidențială, existența separației puterilor în stat și recunoașterea drepturilor și libertăților cetățenești;
f. 1990-prezent - președinții României democratice: Ion Iliescu (1990-1992; 1992-1996; 2000-2004), Emil Constantinescu (1996-2000), Traian Băsescu (2004-2009; 2009-2014), Klaus Werner Iohannis (2014-2019; 2019-2024; 2025) și Nicușor Daniel Dan (2025-2030);
g. 1990-prezent - guvernele României democratice: Petre Roman, Theodor Stolojan, Nicolae Văcăroiu, Victor Ciorbea, Radu Vasile, Mugur Isărescu, Adrian Năstase, Călin Popescu Tăriceanu, Emil Boc, Mihai Răzvan Ungureanu, Victor-Viorel Ponta, Dacian Cioloș, Sorin Grindeanu, Mihai Tudose, Vasilica-Viorica Dăncilă, Ludovic Orban, Florin Vasile Cîțu, Nicolae Ionel Ciucă, Ion-Marcel Ciolacu și Ilie Gavril Bolojan;
h. Trecerea la economia de piață: liberalizarea economiei, restructurarea și privatizarea întreprinderilor de stat pentru a deveni rentabile din punct de vedere economic (au apărut fenomene negative precum: **inflație**, **șomaj**, corupție, scăderea nivelului de trai și emigrație);
i. Constituirea societății civile (**O.N.G.-uri** care au militat pentru drepturile omului), dezvoltarea spiritului civic (cunoașterea drepturilor și responsabilităților cetățenești, proteste) și libera inițiativă: *Alianța Civică*, *Grupul pentru Dialog Social*, *Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului*, *Societatea Timișoara* și *Asociația Creativ*;
j. Existența unor momente tensionate: conflictul inter-etnic de la Târgu-Mureș (martie 1990),

Golaniada sau fenomenul *„Piața Universității”*, stopat prin intervenția minerilor (22 aprilie-15 iunie 1990) și descinderile minerilor în/spre București (cele 6 mineriade din 1990, 1991 și 1999).

3. Politica externă românească (1993-prezent)

27 august 1991 - în contextul procesului de destrămare a U.R.S.S. România a recunoscut declarația de independență a Republicii Moldova.
1993-2007 - România a urmărit integrarea în structurile euro-atlantice:
a. 1993 - România a semnat Acordul de asociere, prin care a început procesul de aderare la U.E. (Uniunea Europeană);
b. 1994 - România a aderat la Parteneriatul pentru Pace;
c. Iulie 1997 - în cadrul Summitului de la Madrid a fost anunțată nominalizarea României ca stat candidat la următoarea extindere a N.A.T.O.;
d. Februarie 2000 - inițierea negocierilor de aderare între România și U.E.;
e. 21 noiembrie 2002 - România a fost invitată să înceapă negocierile de aderare la N.A.T.O.;
f. 1 martie 2004 - România a devenit membru cu drepturi depline în cadrul N.A.T.O.;
g. 25 aprilie 2005 - semnarea Tratatului de aderare a României la U.E. (alături de Bulgaria);
h. 1 ianuarie 2007 - România a devenit membru cu drepturi depline în cadrul U.E.;
i. 31 martie 2024 - România a devenit membru cu drepturi depline în Spațiul Schengen.

Fișă de lucru: ***Regimul politic democratic din 1989 până azi***

Citiți cu atenţie textul de mai jos, apoi răspundeți cerinţelor:

„1. Revoluția de la Timișoara a fost, încă din primele ei ore, nu doar anticeaușistă, ci și categoric anticomunistă. (...) Idealul Revoluției noastre a fost și a rămas reîntoarcerea la valorile autentice ale democrației și civilizației europene.
2. La Revoluția de la Timișoara au participat toate categoriile sociale (...) muncitori, intelectuali, funcționari, studenți, elevi, copii și chiar locuitori ai satelor, veniți în sprijinul Revoluției (...)
4. Pentru victoria Revoluției din Timișoara s-au jertfit, alături de români, și maghiari, și germani, și sârbi și membri ai altor grupări etnice. (...)
8. (...) propunem ca legea electorală să interzică pentru primele trei legislaturi consecutive dreptul la candidatură, pe orice listă, al foștilor activiști comuniști și al foștilor ofițeri de Securitate. (...) Cerem, de asemenea, ca în legea electorală să se treacă un paragraf special care să interzică foștilor activiști comuniști candidatura la funcția de președinte al țării. ”

(*Proclamația de la Timișoara*)

1. Numiți, pe baza textului, două caracteristici ale Revoluției de la Timișoara.

2. Menționați, pe baza textului, două categorii pentru care autorii Proclamației au dorit limitarea accesului la putere.

3. Realizați un eseu de aproximativ o pagină A4 în care să vă exprimați, argumentat, părerea despre dreptul la protest și rolul protestelor într-un regim democratic.

Test evaluare
România secolelor XX-XXI: Regimul politic democratic din 1989 până azi

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I.1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Pentru realizarea unei societăți cu adevărat democratice în România, asigurarea și apărarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor și înfăptuirea principiului pluralismului politic (...), Consiliul Frontului Salvării Naționale decretează:*
Articolul 1. În România este liberă constituirea partidelor politice, cu excepția partidelor fasciste sau care propagă concepții contrare ordinii de stat și de drept în România. Nici o altă îngrădire pe motive de rasă, naționalitate, religie, grad de cultură, sex sau convingeri politice nu poate împiedica constituirea și funcționarea partidelor politice. Înregistrarea și funcționarea partidelor politice se fac în conformitate cu prevederile prezentului decret-lege.
Articolul 2. Organizarea și funcționarea partidelor politice se fac, potrivit statutelor acestora, numai pe bază teritorială. O persoană nu poate face parte în același timp din două sau mai multe partide politice.”

(*Decretul-lege privind funcționarea partidelor politice*)

B. *„Ministrul Românilor de Pretutindeni (...) a spus că (...) motivele plecării sunt corupția, calitatea slabă a clasei politice și sărăcia (...) 5.6 milioane (de români) sunt în Diaspora. Sursa acestor date este reprezentată de misiunile diplomatice ale României (...) Recent, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (O.E.C.D.) a făcut un studiu finanțat de Ministerul român de Externe, care a relevat că numărul emigranților români din spațiul Europei Occidentale plasează România pe locul al cincilea în lume, raportat la numărul total al populației.”*

(Radio Europa Liberă România, *Consecințele migrației masive a românilor în străinătate*)

a. Precizați, pe baza sursei A, trei motive ale constituirii partidelor politice. 6 puncte

b. Indicați, pe baza sursei B, numărul românilor care trăiesc în Diaspora. 6 puncte

c. Menționați, pe baza sursei A, care sunt partidele politice interzise. 6 puncte

d. Numiți, pe baza sursei B, trei motive ale plecării românilor în străinătate. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Revoluția din decembrie 1989 a început la: 4 puncte
a. Timișoara b. București c. Constanța

2. După 1989, trecerea la economia de piață s-a făcut prin: 4 puncte
a. Colectivizare b. Privatizare c. Naționalizare
3. Alegerile prezidențiale din anul 1990 au fost câștigate de: 4 puncte
a. Radu Câmpeanu b. Ion Rațiu c. Ion Iliescu
4. Conform Constituției democratice adoptate în anul 1991 România este o republică: 4 puncte
a. Parlamentară b. Semiprezidențială c. Populară

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

16-25 decembrie 1989	**20 mai 1990**	**8 decembrie 1991**	**1 martie 2004**	**1 ianuarie 2007**

Lista evenimentelor: **Organizarea primelor alegeri libere postdecembriste, România a devenit membru U.E., Adoptarea Constituției, România a devenit membru N.A.T.O.** și **Desfășurarea Revoluției Române.**

Partea a II-a (40 puncte)

I.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Revoluția Română din 1989 s-a încheiat după fuga cuplului Ceaușescu din țară ..... 2.5 puncte

b. Constituția din 1991 a avut drept model de inspirație legea fundamentală din 1938 ..... 2.5 puncte

c. Trecerea la economia de piață a fost marcată de inflație, șomaj și corupție ..... 2.5 puncte

d. Între 1993 și 2007 România a urmărit integrarea în structurile euro-atlantice ..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Revoluție și întoarcerea la democrație”*. Compunerea va include următorii termeni: **comunism, raționalizare, dictatură, Constituție, alegeri libere, pluripartidism, mineriade, N.A.T.O, aderare** și **U.E.** **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziţiei (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Test
Evaluare finală

• *Pentru rezolvarea corectă a tuturor cerinţelor din Partea I şi din Partea a II-a se acordă 90 de puncte.*
• *Din oficiu se acordă 10 puncte.*
• *Timpul efectiv de lucru este de 45 de minute.*

Partea I (50 puncte)

I. 1. Citiți cu atenție textele de mai jos și răspundeți întrebărilor: **24 puncte**

A. *„Perioada care a început cu ocupația sovietică a răsturnat toate valorile societății românești. Mare parte din elita noastră intelectuală și politică a fost suprimată în închisori sau la canalul Dunăre-Marea Neagră, fie obligată să se exileze.* ***S-a instaurat o teroare pe care cei ce nu au trăit-o nu sunt în stare să și-o închipuie. Lumea a gândit un lucru, dar a spus altceva.*** *A existat un fel de schizofrenie, ca să ne exprimăm în termeni psihiatrici, iar aceasta a durat vreme de patruzeci şi cinci de ani.”*

(Neagu Djuvara, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*)

B. *„Primăvara anului 1968 a adus lui Ceaușescu un spor de prestigiu intern și extern prin vizita generalului Charles de Gaulle în România (14-18 mai). Numit de prestigiosul The Economist <<de Gaulle al Pactului de la Varșovia>>, Ceaușescu a dorit un dialog cu această fabuloasă personalitate. La rândul său, de Gaulle a considerat vizita în România atât de importantă, încât, deși evenimentele din țara sa s-au dovedit amenințătoare (celebra <<criză din mai ‘68>>), el a hotărât să nu contramandeze vizita.”*

(Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*)

a. Prezentați, pe baza sursei A, situația elitei românești după instalarea regimului comunist. 6 puncte

b. Indicați, pe baza sursei B, liderul occidental care a vizitat România comunistă. 6 puncte

c. Comentați partea evidențiată din sursa A. Sunteți de acord cu această afirmație? Argumentați. 6 puncte

d. Numiți, pe baza sursei B, consecințele vizitei liderului occidental pentru regimul ceaușist. 6 puncte

I. 2. Încercuiți litera corespunzătoare răspunsului corect: **16 puncte**

1. Substratul limbii române este de origine: 4 puncte
a. Latină b. Geto-dacă c. Slavă
2. Cele mai importante acțiuni militare ale lui Ștefan al III-lea cel Mare au fost duse împotriva: 4 puncte
a. Polonezilor b. Maghiarilor c. Otomanilor
3. Dobrogea s-a unit cu România în anul: 4 puncte
a. 1878 b. 1877 c. 1918
4. Revoluția din decembrie 1989 a dus la înlăturarea unui regim politic de factură: 4 puncte
a. Autoritară b. Totalitară c. Democratică

I. 3. Completați axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele date sub anul potrivit: **10 puncte**

106	**9-12 noiembrie 1330**	**1600**	**1878**	**1 decembrie 1918**

Lista evenimentelor: **Bătălia de la Posada, Încheierea războiului ruso-turc și obținerea independenței României, Unirea Transilvaniei cu România, Mihai Viteazul a unit Țara Românească, Transilvania și Moldova** și **Dacia a devenit provincie romană.**

Partea a II-a (40 puncte)

II.1. Notați cu Adevărat (A) sau Fals (F) următoarele afirmații: **10 puncte**

a. Primul stat geto-dac a fost condus de Burebista..... 2.5 puncte

b. Ștefan al III-lea cel Mare i-a învins pe turci la Călugăreni..... 2.5 puncte

c. În perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza România și-a obținut independența .....2.5 puncte

d. Prin actul de la 23 august 1944 România a întors armele împotriva sovieticilor..... 2.5 puncte

II. 2. Alcătuiți un text de minim 100 cuvinte cu titlul *„Cele mai importante momente din istoria românilor”.* Compunerea va include următorii termeni: **Alexandru Ioan Cuza, războaie mondiale, romanizare, cruciade târzii, revoluție, Carol I, independență, unire, geto-daci** și **comunism**. **30 puncte**

ATENȚIE!!! Se va respecta structura compoziției (introducere-cuprins-încheiere) și se vor utiliza în mod obligatoriu termenii ceruți.

10 puncte din oficiu

Total: 100 puncte

Dicționar

Adunare ad-hoc = constituită anume pentru un scop, pentru o perioadă determinată de timp.
Antropomorfism = mod de gândire în Preistorie și Antichitate, care a constat în atribuirea și transferarea de însușiri și înfățișări umane unor procese din natură, lucruri, ființe închipuite și zei.
Arheologie = știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu colectarea, ordonarea și interpretarea vestigiilor materiale. Oferă informații prețioase pentru studiul protoistoriei și preistoriei.
Arnăuți = corp de oaste recrutat dintre bulgari, albanezi, greci și sârbi, însărcinat cu menținerea ordinii publice și paza domnitorului în perioada fanariotă în Țara Românească și Moldova.
Autonomie = regim politic caracterizat prin dreptul recunoscut de autoconducere al unui teritoriu.
Basileu = rege, căpetenie, suveran puternic, conducător de triburi, din Grecia Antică.
Bâlci = târg ținut în anumite perioade ale anului, la sărbători importante, însoțit de petreceri populare.
Biospeologie = studiul florei și faunei din peșteri și pânze freatice.
Burghezie = clasa socială deținătoare de capital, care a preluat puterea economică și politică în urma Revoluției Industriale din secolele XVII-XIX în câteva țări din Europa.
Castru = tabără fortificată în sistemul defensiv roman.
Ceată = formă primară de comunitate umană constituită din mai multe persoane, înrudite sau legate prin interese comune de ordin militar și economic.
Cnezat = formă de organizare prestatală, din mai multe sate, condusă de un cneaz.
Constituție = legea fundamentală a unui stat, prin care se definesc funcțiile și limitele diferitelor puteri, drepturile și obligațiile cetățenilor, organizarea și funcționarea instituțiilor statului.
Cronologie = știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu datarea evenimentelor istorice în vederea stabilirii succesiunii lor, a documentelor istorice, cu studiul sistemelor după care oamenii au studiat timpul prin raportarea la contemporaneitatea lor.
Cultul personalității = venerarea excesivă a unui conducător aflat încă în viață.
Descălecat = termen folosit pentru a defini formarea statelor medievale românești; întemeiere.
Dictat = ansamblu de constrângeri asupra unui stat, prin presiuni politice, economice, militare, pentru a-l determina să accepte anumite condiții împotriva voinței sale.
Dictatură = regim de mână forte, în care puterea politică este concentrată în mâna unei persoane sau a unui grup restrâns de indivizi și care se bazează pe forța militară și pe cea polițienească.
Dragoman = tălmaci, interpret oficial al Porții Otomane în secolele XVII-XIX, recrutați din rândul familiilor grecești importante din cartierul Fanar (al Patriarhiei) din Constantinopol.
Etnogeneză (din limba greacă: *etnos* = *„popor”* și *genesis* = *„naștere”, „origine”*) = proces de formare a unui popor.
Fanariot = dregător cu funcție de răspundere și cu influență în Imperiul Otoman din secolele XVIII-XIX, provenit din populația greacă care a locuit în cartierul Fanar din Constantinopol; nume dat domnitorilor din Țările Române recrutați dintre acești dregători în perioada 1711/1716-1821.
Fecunditate = capacitate a animalelor și a plantelor de a se reproduce și de a da descendenţi normal dezvoltați; capacitatea unui teren de a produce (multe) roade; rodnicie, fertilitate.
Gintă = grup de persoane înrudite prin sânge și legate prin comuniunea de cult, nume și interese, ce a îndeplinit un rol social și religios fundamental în Preistorie, la baza acesteia aflându-se un strămoș comun.
Glotogeneză (din limba greacă: *glotta* = *„limbă”* și *genesis* = *„naștere”*, *„origine”*) = proces de formare a unei limbi sau a unui grup de limbi.
Hidronimie = totalitatea tuturor cursurilor de apă dintr-o regiune.
Independență = suveranitate; regim politico-juridic conform căruia un stat nu este supus vreunei autorități străine și execută acte de politică internă și externă fără a cere permisiunea altui stat.
Inflație = fenomen economic care se caracterizează prin deprecierea monedei și creșterea masivă a cantității de numerar aflat în circulație. Indiciile sale sunt creșterea generală a prețurilor și scăderea pronunțată a puterii de cumpărare a banilor.
Istoriografie = totalitatea scrierilor periodice dintr-o anumită perioadă sau dintr-o anumită țară;

totalitatea cercetărilor istorice privitoare la un anumit aspect.
Legiune = unitate militară principală a armatei romane, constituită din pedestrași care au fost, în general, cetățeni romani (o legiune a fost compusă din 5200 de infanteriști și 120 de trupe auxiliare).
Limes = linie de hotar, graniță, fortificație, frontieră fortificată, aflată la granițele Imperiului Roman.
Marcă de apărare = unitate militar-administrativă constituită la granițele amenințate ale marilor state.
Memorandum = document în practica diplomatică în care sunt expuse fapte sau argumente juridice privind probleme ale relațiilor între state, și care formează obiectul unor tratative.
Misionar = persoană care propagă creștinismul în teritoriile în care acesta nu este cunoscut.
Naționalizare (sau etatizare) = măsură politică prin care se face un transfer al proprietății private în proprietatea statului, fiind opusul privatizării.
O.N.G. (organizație neguvernamentală) = entitate nonprofit care lucrează independent față de activitatea guvernului (deși unele O.N.G.-uri sunt parțial sau integral finanțate de instituțiile statului).
Obște sătească = formă de comunitate umană în care s-a întâlnit proprietatea comună asupra pământului, organizarea colectivă a muncii, conducerea și răspunderea comună.
Oronimie = totalitatea numelor care denumesc formele de relief; studiază numele de munți.
Paleocreștinism = vechea biserică creștină, care a apărut în Antichitatea târzie greco-romană.
Paleontologie = știința care studiază ființele, plante și animale, precum și resturile și urmele activității de viață ale organismelor care au trăit de-a lungul timpului geologic din momentul apariției vieții pe Terra.
Panduri = soldați pedestrași și călări dintr-o unitate militară neregulată, în secolele XVIII-XIX, al căror rol a fost să asigure paza drumurilor și să prindă tâlharii și hoții.
Partid = grupare de oameni care acționează conștient și organizat pentru a servi interesele unor clase, grupuri sociale, pentru dobândirea și menținerea puterii politice, în vederea conducerii societății.
Plan cincinal = cuprinde un număr de obiective ce trebuiesc îndeplinite în termen de cinci ani, fiind un instrument important în economia planificată, comunistă.
Pogrom = masacruri și jafuri organizate împotriva evreilor, cu aprobarea tacită a puterii statale.
Polis = formă de organizare statală a lumii grecești; oraș-stat.
Politeism = religie constituită pe credința în mai mulți zei între care există relații de rudenie.
Preistorie = perioada cuprinsă între momentul atestării prezenţei omului pe Terra şi apariţia primelor izvoare scrise.
Proclamație = text oficial prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de interes general.
Pronunciament = document prin care se exprimă protestul cu privire la un fapt social și politic.
Protectorat = regim de guvernare care exprimă o stare de dependență a unui stat față de altul.
Protocronism = promovarea unei perspective naționaliste asupra trecutului și negarea influențelor externe în cultura românească.
Romanizare = proces istoric îndelungat, organizat, ireversibil, prin care populațiile neromane au preluat și asimilat limba latină, instituțiile, modul de viață, cultura și tradițiile romane.
Scaun = unitate teritorial-administrativă specifică sașilor și secuilor din Transilvania medievală.
Suveranitate = independență; regim politico-juridic conform căruia un stat nu este supus vreunei autorități străine și execută acte de politică internă și externă fără a cere permisiunea altui stat.
Suzeranitate = dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu, dar nu are autonomie.
Școala Ardeleană = curent cultural şi ideologic bazat pe Iluminism, care a susţinut latinitatea, vechimea și emanciparea naţională, contribuind la formarea conştiinţei naţionale româneşti.
Șomaj = lipsa unui loc de muncă pentru o persoană aptă profesional pe o perioadă de timp, cu consemnarea sa în evidențele instituției specializate, legată de ocrotirea socială și problemele muncii.
Tactica *„pământului pârjolit”* = politică militară ce implică distrugerea a tot ce poate fi folositor inamicului care înaintează sau se retrage dintr-un teritoriu pe care l-a atacat.
Tolerat = privit cu îngăduință, a cărui prezență este suportată.
Toponimie = totalitatea numelor proprii de locuri ale unei regiuni.
Trib = formă de organizare specifică Preistoriei și Antichității, un semn al sedentarizării, constituită din mai multe ginți sau familii înrudite, care au locuit același teritoriu, delimitat de al altor triburi, au vorbit același dialect, au avut organe de conducere proprii, s-au supus autorității unui șef ales și s-

au folosit de un cimitir comun.
Tribut = obligație în bani sau bunuri pe care a impus-o puterea cuceritoare, plătită la date fixe.
Țară = în spațiul românesc, zona de locuire a unei obști libere (romanie populară).
Ultimatum = hotărâre irevocabilă, somație, ultimul cuvânt, în practica diplomatică internațională.
Umanism = mişcare socială și culturală apărută ca expresie a luptei împotriva feudalismului, care a promovat ideea încrederii în valoarea omului și a perfecționării sale.
Voievodat = formă de organizare prestatală, din uniuni de obști sătești, condusă de un voievod.
Vornic = important dregător din sfatul domnesc în Țara Românească și Moldova.
Vot cenzitar = sistem electoral care a constat în recunoașterea calității de alegător cetățenilor care au avut un anumit venit anual evaluabil în titluri de proprietate imobiliară (terenuri și clădiri) sau stabilit în funcție de cuantumul impozitelor plătite anual asupra veniturilor încasate.
Zoomorfism = reprezentare din Preistorie și Antichitate a zeităților prin intermediul animalelor.

Bibliografie

I. Programa școlară pentru Istorie - clasa a VIII-a, aprobată prin O.M.E.C. nr. 3393/28.02.2017.

II. Manuale aprobate de Ministerul Educației:
1. Gheorghe, Maria Mariana, Săvuță, Irina Ema, *Istorie: Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Litera, București, 2020.
2. Soare, Aurel Constantin, Cojocaru, Daniela Ana, Grozav, Gabriel, Pavelescu, Alina, *Istorie: Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Art Klett, București, 2020.
3. Stoica, Stan (coordonator), Bălușoiu, Valentin, Becheru, Dragoș Sebastian, Bilcea, Valentina, Bondar, Ancuța, Grecu, Maria, *Istorie: Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura CD Press, București, 2020.

III. Lucrări generale și de specialitate:
1. Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Editura Corint Educațional, București, 2014.
2. Berindei, Dan, *Societatea românească în vremea lui Carol I*, Editura Cartex, București, 2016.
3. Bulei, Ion, *„Bunul nostru rege: Ferdinand”*, Editura Meteor Publishing, București, 2017.
4. Bulei, Ion, *O istorie ilustrată a românilor*, Editura Litera, București, 2018.
5. Bulei, Ion, *Un Hohenzollern în România: Carol I*, Editura Meteor Press, București, 2018.
6. Cartianu, Grigore, *Sfârșitul Ceaușeștilor. Să mori împușcat ca un animal sălbatic*, Editura Adevărul Holding, București, 2010.
7. Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, *Raport final*, Editura Polirom, Iași, 2005.
8. Constantiniu, Florin, *Constantin Mavrocordat. Reformatorul*, Editura Enciclopedică, București, 2015.
9. Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2008.
10. Damean, Sorin Liviu, Oncescu, Iulian, *O istorie a românilor de la Tudor Vladimirescu la Marea Unire (1821-1918)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015.
11. Deletant, Dennis, *România sub regimul comunist*, Editura Fundației *Academia Civică*, București, 2012.
12. Dieaconu, Daniel, *Carol al II-lea: un rege, un cult, o camarilă*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2018.
13. Djuvara, Neagu, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*, Editura Humanitas, 2013.
14. Dumitrescu, Doru, Manea, Mihai, *Mic dicționar enciclopedic de termeni istorici*, Editura Meronia, București, 2008.
15. Duțu, Alesandru, *Armata română în război (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2016.
16. Ficeac, Bogdan, *Cenzura comunistă și formarea „Omului nou”*, Editura Nemira, București, 1999.
17. Gallagher, Tom, *Furtul unei națiuni. România de la comunism încoace*, Editura Humanitas, București, 2005.
18. Ghițulescu, Mircea (coordonator), *100 cei mai mari scriitori români*, Editura Orizonturi, București, 2022.
19. Giurescu, Constantin C., *Istoria Românilor*, Editura ALL, București, 2019.
20. Giurescu, Dinu C., *România în timpul lui Gheorghe Gheorghiu Dej*, Editura Enciclopedică, București, 2017.
21. Guida, Francesco, *Cealaltă jumătate a Europei: de la Primul Război Mondial până în zilele noastre*, Editura Humanitas, București, 2023.
22. Guida, Francesco, *România în secolul XX*, Editura Cartier, Chișinău, 2019.
23. Guță, Cozmin, *Imperialism în postcomunism: geopolitica dezordinii în fostul lagăr socialist*,

Editura Adevărul Holding, București, 2011.
24. Hart, Michael H., *100 de personalități din toate timpurile care au influențat evoluția omenirii*, Editura Lider, București, 2004.
25. Hillgruber, Andreas, *Hitler, regele Carol și mareșalul Antonescu: relațiile româno-germane (1938-1944)*, Editura Humanitas, București, 2007.
26. Hitchins, Keith, *Românii: 1774-1866*, Editura Humanitas, București, 2018.
27. Hitchins, Keith, *România: 1866-1947*, Editura Humanitas, București, 2017.
28. Hitchins, Keith, *Scurtă istorie a României*, Editura Polirom, Iași, 2015.
29. Ioanid, Radu, *Holocaustul în România: distrugerea evreilor și rromilor sub regimul Antonescu (1940-1944)*, Editura Polirom, Iași, 2019.
30. Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, Editura Paul Editions, București, 2021.
31. Isar, Nicolae, *Istoria modernă a românilor: 1774/1784-1918*, Editura Universitară, București, 2006.
32. Isar, Nicolae, *România sub semnul modernizării: de la Alexandru Ioan Cuza la Carol I (1859-1914)*, Editura Universitară, București, 2017.
33. Kligman, Gail, Verdery, Katherine, *Țăranii sub asediu: colectivizarea agriculturii în România (1949-1962)*, Editura Polirom, Iași, 2015.
34. Madgearu, Alexandru, *Expansiunea maghiară în Transilvania*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2019.
35. Manoilescu, Mihail, *Dictatul de la Viena. Memorii iulie-august 1940*, Editura Paul Editions, București, 2020.
36. Murgescu, Bogdan, *Țările Române între Imperiul Otoman și Europa creștină*, Editura Polirom, Iași, 2012.
37. Naumescu, Valentin (coordonator), *România, Marile Puteri și ordinea mondială: 1918-2018*, Editura Polirom, Iași, 2018.
38. Niculescu Bran, Tatiana, *Mihai I, ultimul rege al românilor*, Editura Humanitas, București, 2016.
39. Onișoru, Gheorghe, *Stalin și poporul rus...: democrație și dictatură în România contemporană*, Editura Corint, București, 2021.
40. Otu, Petre (coordonator), *100 de bătălii din istoria românilor*, Editura Litera, București, 2021.
41. Platon, Mircea, *Națiune, modernizare și elite românești*, Editura Ideea Europeană, București, 2019.
42. Petolescu, Constantin C., *Formarea poporului român și a limbii române*, Editura Enciclopedică, București, 2019.
43. Pop, Ioan-Aurel, *De la romani la români*, Editura Litera, București, 2019.
44. Pop, Ioan-Aurel, *Istoria României moderne*, Editura Ideea Europeană, București, 2019.
45. Pop, Ioan-Aurel, *Scurtă istorie a românilor*, Editura Litera, București, 2019.
46. Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan, *Istoria Transilvaniei*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.
47. Popa, Cosmin, *Elena Ceaușescu sau anatomia unei dictaturi de familie*, Editura Litera, București, 2021.
48. Popa, Cosmin, *Intelectualii lui Ceaușescu și Academia de Științe Sociale și Politice (1970-1989)*, Editura Litera, București, 2021.
49. Popa-Lisseanu, Gheorghe, *Dacia în autorii clasici*, Editura Vestala, București, 2015.
50. Popa-Lisseanu, Gheorghe, *Românii în izvoarele istorice medievale*, Editura Saeculum I.O., București, 2020.
51. Sandu, Traian, *Istoria Gărzii de Fier: un fascism românesc*, Editura Cartier, Chișinău, 2016.
52. Scurtu, Ioan, *Civilizația românească interbelică (1918-1940)*, Editura Fundației *România de Mâine*, București, 2008.
53. Scurtu, Ioan, *Portrete politice*, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2006.
54. Simmons, John, *100 cei mai mari savanți ai lumii*, Editura Orizonturi, București, 2022.
55. Soare, Florin S. (coordonator), *Politică și societate în epoca Ceaușescu*, Editura Polirom, Iași, 2013.

56. Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate: o istorie politică a comunismului românesc*, Editura Polirom, Iași, 2005.
57. Țiplic, Ioan Marian, *Contribuții la istoria spațiului românesc în perioada migrațiilor și Evul Mediu timpuriu (secolele IV-XIII)*, Editura Institutul European, Iași, 2005.
58. XXX, *Cei mai de seamă domnitori români*, Editura Silvius Libris, Chișinău, 2015.

Pentru o mai bună înțelegere a domeniului studiat, acest manual se recomandă a fi folosit împreună cu siteul comunității scoalacool.ro, principala ta sursă de lecții multimedia și conținut interactiv.